

Stichting

Pensioenfonds

F. van Lanschot

Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot
Hooge Steenweg 29, 5211 JN 's-Hertogenbosch
Postbus 1021, 5200 HC 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 - 640 85 65

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41081009

Verslag over het boekjaar

1-1-2022 t/m 31-12-2022

Inhoud

	Pagina		Pagina
Voorwoord		Ontwikkelingen pensioenfonds	25
Project Toekomst	5	Inleiding	25
COVID-19	5	Governance	25
Financieel	5	Evaluatie uitbestedingspartijen	27
Overige aandachtspunten 2022	6	Verantwoording Code Pensioenfonds	27
		Compliance	27
Meerjarenoverzicht	7	Externe ontwikkelingen	29
		Beleid pensioenfonds	31
Bestuursverslag	11	Inleiding	31
		Risicomanagementbeleid	31
Missie, visie en strategie	13	Risicohouding	32
Missie	13	Risicoraamwerk	33
Kernwaarden	13	Risicobeschrijving	34
Visie: waar staat het pensioenfonds over maximaal 5 jaar?	14	Risicomanagementorganisatie	37
Strategie	14	Risicomanagement in 2023	38
		Beleggingsbeleid	38
Financiële positie	15	Communicatiebeleid	46
Inleiding	15	Toekomstparagraaf	49
Ontwikkeling van de actuele- en de beleidsdekkingsgraad	15	Onderzoek Toekomst	49
Reële dekkingsgraad	17	Gebeurtenissen na balansdatum	51
Herstelplan	17	Ultimate Forward Rate (UFR)	51
Jaarlijkse haalbaarheidstoets	17	Nieuw advies commissie parameters	51
Pensioenopbouw 2022	17	Waardeoverdracht kleine pensioenen	51
Premie	17	Beleidsregel geschiktheid 2022	51
Indexatie	18	Verslag raad van toezicht	
Kans op indexatie	19	Samenvatting verslag van de RvT 2022	53
Kans op korting	19	Reactie bestuur op het rapport van de raad van toezicht	57
Kosten	19	Oordeel Verantwoordingsorgaan	
		Reactie van het bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan	62

Pagina

Jaarrekening

Balans per 31 december	64
Staat van baten en lasten	66
Kasstroomoverzicht	68
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	69
Toelichting op de balans per 31 december	76
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen:	81
Gebeurtenissen na balansdatum	82
Toelichting op de staat van baten en lasten	83
Resultaatbestemming	89
Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse	90
Risicoparagraaf	92
Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur	101
Goedkeuring van de jaarrekening door de Raad van Toezicht	101

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	103
Pensioenregelingen	103
Financiering	103
Toeslagbeleid	103
Uitvoering	104
Actuariële verklaring	105
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	107

Bijlagen

1. Personalialijst per 31 december 2022	117
2. Overzicht nevenfuncties bestuursleden ultimo 2022	119
3. Risicohouding pensioenfondsen	120
4. Annex SFDR	123

Voorwoord

In dit jaarverslag legt het bestuur van het Pensioenfonds F. van Lanschot (hierna: het pensioenfonds) verantwoording af over het jaar 2022.

Voor 2022 had het bestuur net als voorgaande jaren naast de reguliere werkzaamheden het project Toekomst als belangrijkste aandachtspunt.

Daarnaast werd onder andere gewerkt aan een datakwaliteitsbeleid, maatschappelijk verantwoord beleggen, versterking van eerstelijns risicomanagementwerkzaamheden en diversiteit in het bestuur.

Project Toekomst

In februari 2020 is het bestuur gestart met het project Toekomst. Het bestuur onderzoekt wat de beste uitvoeringsvorm is voor de aanspraken en pensioenen bij het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft een relatief gunstige uitgangspositie. De governance van het pensioenfonds is op orde en ook de financiële situatie geeft het pensioenfonds de tijd en de ruimte om de verschillende opties te analyseren en vervolgens goed onderbouwd de juiste keuze te maken. Het streven was om in 2021 een keuze te maken, maar de complicerende factor was –ook in 2022 nog– de onzekerheid rondom de wetgeving voor het nieuwe pensioenstelsel.

De Tweede Kamer heeft in december 2022 ingestemd met het wetsvoorstel voor de Wet Toekomst Pensioenen. Echter blijft er onduidelijkheid over de mogelijkheden voor gesloten pensioenfonds.

Het bestuur is van mening dat het belangrijk is te weten welke opties andere uitvoeringspartijen gaan en kunnen aanbieden. Dit inzicht is nodig om de beste keuze voor de deelnemers te maken.

Fase 2 van het project is in 2022 afgerond met een koppeling van scenario's en toetscriteria. Ook zijn een

risicopreferentieonderzoek en een marktonderzoek uitgevoerd.

In het hoofdstuk ontwikkelingen pensioenfonds en de toekomstparagraaf gaan we uitgebreider in op het project Toekomst.

COVID-19

In 2022 was de rol van het COVID-19-virus en de restrictieve maatregelen die overheden troffen om de verspreiding te beperken steeds minder groot. Het effect op de financiële markten in 2022 was beperkt.

Een blijvend effect is dat een groot deel van de vergaderingen voortaan digitaal plaatsvindt. Ook bij uitbestedingspartijen is thuiswerken meer een standaard geworden. Dit leidt niet tot problemen. Alle partijen kunnen aan hun afspraken en tijdigheid voldoen.

Financieel

In financieel opzicht leverde 2022 twee sterk verschillende beelden op. Enerzijds is het belegd vermogen van het fonds met circa € 320 miljoen gedaald als gevolg van de dalingen van de koersen van zakelijke waarden en van de sterke rentestijging die zijn opgetreden. Dit leidde tot een ongekend negatief rendement van -26,8%. Anderzijds is de beleidsdekkingsgraad van het fonds als gevolg van de rentestijging gestegen, waardoor we ultimo december 2022 in staat waren om de pensioenen met 5% te indexeren. De actuele dekkingsgraad is als gevolg van die indexatie licht gedaald ten opzichte van eind 2021.

	Actuele dekkingsgraad	Beleidsdekkingsgraad
31 december 2021	116,6 %	111,9 %
31 december 2022	115,3%	118,8%

Per 1 januari 2022 is 0,37% indexatie toegekend. De koopkracht blijft echter achter en de achterstand in indexatie liep in 2022 op tot maximaal 16,82%.

Per 1 januari 2023 is een indexatie van 5% toegekend. De maximale achterstand in indexatie liep in 2023 op tot 28,98%.

In het hoofdstuk over de financiële positie is meer informatie over de ontwikkeling van de dekkingsgraad en indexatie opgenomen. In het hoofdstuk over de beleggingen wordt ingegaan op de marktontwikkelingen en de gerealiseerde rendementen.

Overige aandachtspunten 2022

Naast de reguliere werkzaamheden voor het pensioenfonds werkte het bestuur in 2022 aan een datakwaliteitsbeleid.

Aan de hand van dit beleid wordt in 2023 vastgesteld in hoeverre de door het pensioenfonds gebruikte gegevens juist, volledig en correct zijn. Datakwaliteit is altijd van groot belang voor een pensioenfonds, maar met het oog op een eventuele transitie en wellicht het invaren in een nieuw contract wordt dit extra belangrijk. Bij dergelijke veranderingen zijn correcties achteraf erg gecompliceerd. Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen is het beleggingsbeleid in lijn met het MVB beleid van het fonds uitgevoerd. Bij toetreding tot nieuwe beleggingsfondsen is nadrukkelijk rekening gehouden met de ESG insteek.

De risicomanagementwerkzaamheden die in de eerste lijn van het pensioenfonds worden uitgevoerd zijn in 2022 versterkt. De aanbestedings- en IT commissie pakt een deel van deze werkzaamheden op. Andere onderdelen worden door ondersteuning op het gebied van vermogensbeheer, IT of algemene bestuursondersteuning uitgevoerd.

Verder is het bestuur in 2022 uitgebreid met een aspirant bestuurslid, waarmee de diversiteit in het bestuur is vergroot.

Ook in 2023 zijn bovengenoemde onderwerpen weer aandachtspunten voor het bestuur.

Het bestuur bedankt alle intern en extern betrokkenen en alle deelnemers voor de samenwerking en contacten in 2022.

22 juni 2023

Het bestuur Pensioenfonds F. van Lanschot

Meerjarenoverzicht

	2022	2021	2020	2019	2018
Aantallen					
Actieve deelnemers	46	48	48	1.066	1.122
Gewezen deelnemers	3.269	3.339	3.407	2.434	2.356
Pensioengerechtigden	886	856	827	831	796
Totaal	4.201	4.243	4.282	4.331	4.274
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen					
Indexatie actieven	5,00%	0,37%	0,00%	0,00%	0,69%
Indexatie inactieven	5,00%	0,37%	0,00%	0,00%	0,69%
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	836.270	1.178.236	1.184.198	1.111.014	966.016
Directe en indirecte beleggingsopbrengsten	-312.833	18.353	90.865	146.589	-16.217
Rendement op basis van total return ¹⁾	-26,78%	1,55%	8,28%	15,08%	-1,64%
Reserves					
Algemene reserve	111.358	167.316	71.110	91.665	90.452
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	727.992	1.010.831	1.112.761	1.020.779	878.509
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	0	0	0	32.944	28.564
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	0	0	-66	15.481	15.599
Pensioenuitkeringen eigen rekening	19.525	18.874	17.780	17.102	16.062

1) Voor meer informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk "Beleggingsbeleid" op pagina 38.

	2022	2021	2020	2019	2018
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen ¹⁾	839.350	1.178.147	1.183.871	1.145.388	997.525
Pensioenverplichtingen ¹⁾	727.992	1.010.831	1.112.761	1.053.723	907.073
Aanwezige dekkingsgraad ¹⁾	115,3%	116,6%	106,4%	108,7%	110,0%
Beleidsdekkingsgraad	118,8%	111,9%	101,9%	107,7%	114,8%
Vereiste dekkingsgraad	115,7%	114,7%	114,7%	113,6%	114,9%

1) De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.

Mutatie verzekerdenbestand 2022

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2021	48	3.339	856	4.243
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	0	0	0	0
Ontslag met premievrije aanspraak	0	0	0	0
Waardeoverdracht	0	-24	0	-24
Ingang pensioen	0	-48	62 ¹⁾	14
Overlijden	0	-3	-23	-26
Afkoop	0	0	-3	-3
Andere oorzaken	-2	5	-6	-3
Mutaties per saldo	-2	-70	30	-42
Stand per 31 december 2022	46 ²⁾	3.269	886	4.201

Specificatie pensioengerechtigden

	2022	2021
Ouderdompensioen	668	640
Partnerpensioen	188	182
Wezenpensioen	30	34
Totaal	886	856

1) Inclusief partner- en wezenpensioen.

2) Dit betreft 46 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

Bestuursverslag

Missie, visie en strategie

Het Pensioenfonds is opgericht om uitvoering te geven aan de door de werkgever Van Lanschot vastgestelde pensioenregeling.

Het pensioenfonds is met ingang van 1 januari 2020 een gesloten fonds. Dat wil zeggen dat het pensioenfonds geen premie meer ontvangt en dat er geen pensioenaanspraken meer worden opgebouwd, met uitzondering van de circa 48 arbeidsongeschikte deelnemers die op basis van premievrijstelling nog steeds pensioen opbouwen voor het arbeidsongeschikte deel van hun deelneming.

Missie

Alle deelnemers en pensioengerechtigden toekomstbestendig voorzien van de pensioenuitkeringen zoals in de reglementen vastgesteld en die, waar mogelijk, indexeren voor prijsinflatie.

Kernwaarden

Betrouwbaar	Het pensioenfonds is een betrouwbaar en integer pensioenfonds. Het pensioenfonds streeft ernaar om zijn financiële verplichtingen volledig na te komen: een goed pensioen nu en in de toekomst. Het pensioenfonds streeft met haar beleggingen om -binnen haar mogelijkheden- maatschappelijke schade te voorkomen en een positieve bijdrage te leveren. Het bestuur en de commissies van het pensioenfonds stellen het belang van de deelnemers van het pensioenfonds bij iedere beslissing voorop.
Zorgvuldig	Het pensioenfonds staat voor zorgvuldige besluitvorming en evenwichtige belangenafweging. Het pensioenfonds staat voor correcte en kostenbewuste uitvoering van zijn, grotendeels uitbestede, processen op het gebied van beleggen, administratie en communicatie. (Persoonlijke) gegevens worden vertrouwelijk behandeld en deugdelijk beveiligd.
Alert	Het pensioenfonds is goed geïnformeerd, kijkt vooruit en weegt voortdurend kosten, risico en rendement af. Het pensioenfonds is kritisch op bestaand beleid en gemaakte keuzes. Het pensioenfonds is wendbaar en neemt actie waar nodig.
Duidelijk	De communicatie van het pensioenfonds is begrijpelijk en zo veel mogelijk deelnemersgericht. Het pensioenfonds communiceert eerlijk en transparant.

Visie: waar staat het pensioenfonds over maximaal 5 jaar?

Het bestuur is van mening dat het in stand houden van het pensioenfonds voor de lange termijn waarschijnlijk niet de beste oplossing is voor de deelnemers. Het bestuur is dan ook voornemens om het pensioenfonds elders onder te brengen.

Het bestuur onderzoekt alternatieve uitvoeringsvormen om de beste langetermijnoplossing voor deelnemers te bepalen en werkt voortdurend aan een goede besturing van het pensioenfonds vanuit een going concern perspectief.

- Er is geen noodzaak om op korte termijn een verandering aan te brengen: het pensioenfonds heeft kostentechnisch en qua governance een voldoende solide basis om de komende jaren als gesloten fonds voort te bestaan.
- Het pensioenfonds is zich bewust van haar zwaktes en bedreigingen en zet waar mogelijk stappen om deze te ondervangen.

Strategie

Alle noodzakelijke analyses met mogelijke consequenties voor bijvoorbeeld het beleggingsbeleid, het risicoprofiel, de liquiditeit en de uitbestedingspartners in het kader van de sluiting van het pensioenfonds zijn in 2020 gemaakt en in 2021 verder uitgebreid.

Voor het pensioenfonds zijn meerdere alternatieven voor de toekomst mogelijk voor de middellange termijn waaronder:

- Zelfstandig voortbestaan als gesloten fonds;
- Opheffing en bestaande aanspraken overdragen naar een Algemeen pensioenfonds (Apf) of een Bedrijfstakpensioenfonds (Bpf);
- Opheffing en bestaande aanspraken onderbrengen bij een verzekeraar.

In 2020 heeft het bestuur een eerste brede marktverkenning naar uitvoeringsalternatieven gedaan. Tevens is met de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan overlegd over de aanpak en uitvoering van het toekomstonderzoek. In 2021 en 2022 zijn deze overleggen en het marktonderzoek voortgezet.

Ook kreeg het toekomstonderzoek onder begeleiding van een externe partij een vervolg. De besluitvorming omtrent het toekomstonderzoek is mede afhankelijk van de inhoud en vormgeving van de komende regelgeving op pensioengebied, en met name van de mogelijkheden voor gesloten fondsen om gebruik te maken van de nieuwe pensioencontracten. Het bestuur is voor besluitvorming afhankelijk van meerdere externe factoren. Voor het bestuur staat het belang van zorgvuldige besluitvorming in het belang van deelnemers en pensioengerechtigden voorop, dat gaat voor snelheid in dit project.

Wat het gewenste alternatief is voor de deelnemers van het pensioenfonds, is sterk afhankelijk van de behoeften van de deelnemers en de inschatting van het bestuur in welke vorm het best in deze behoeften kan worden voorzien. Daarbij worden ook de risico's die samenhangen met elke keuze niet uit het oog verloren.

Het pensioenfonds handelt in het belang van de deelnemers. Als de uitvoering van de pensioenregeling op een andere wijze beter recht doet aan de belangen van de deelnemers, dan kiest het bestuur voor opheffing van het pensioenfonds en overdracht van de pensioenrechten en -aanspraken. Om voldoende zicht te hebben op wat de wensen van deelnemers en pensioengerechtigden zijn, is een klankbordgroep voor het project Toekomst opgericht. Deze klankbordgroep is samengesteld uit een brede achterban van belanghebbenden en vormt voor het bestuur een representatieve afvaardiging waarmee de stappen in het toekomsttraject besproken zullen worden. De klankbordgroep heeft geen formele positie in de besluitvorming, maar de meningen zijn waardevol voor de gremia die daar wel bij betrokken zijn. Ontwikkelingen in regelgeving (nieuwe pensioenakkoord), marktpartijen, kosten en marktontwikkelingen hebben invloed op de keuze.

Financiële positie

Inleiding

Het doel van het pensioenfonds is om alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden te voorzien van de pensioenuitkeringen zoals in de reglementen beschreven en deze, waar mogelijk, te indexeren voor de prijsinflatie. Om dit doel te realiseren is de financiële positie van het pensioenfonds van groot belang.

Ontwikkeling van de actuele- en de beleidsdekkingsgraad

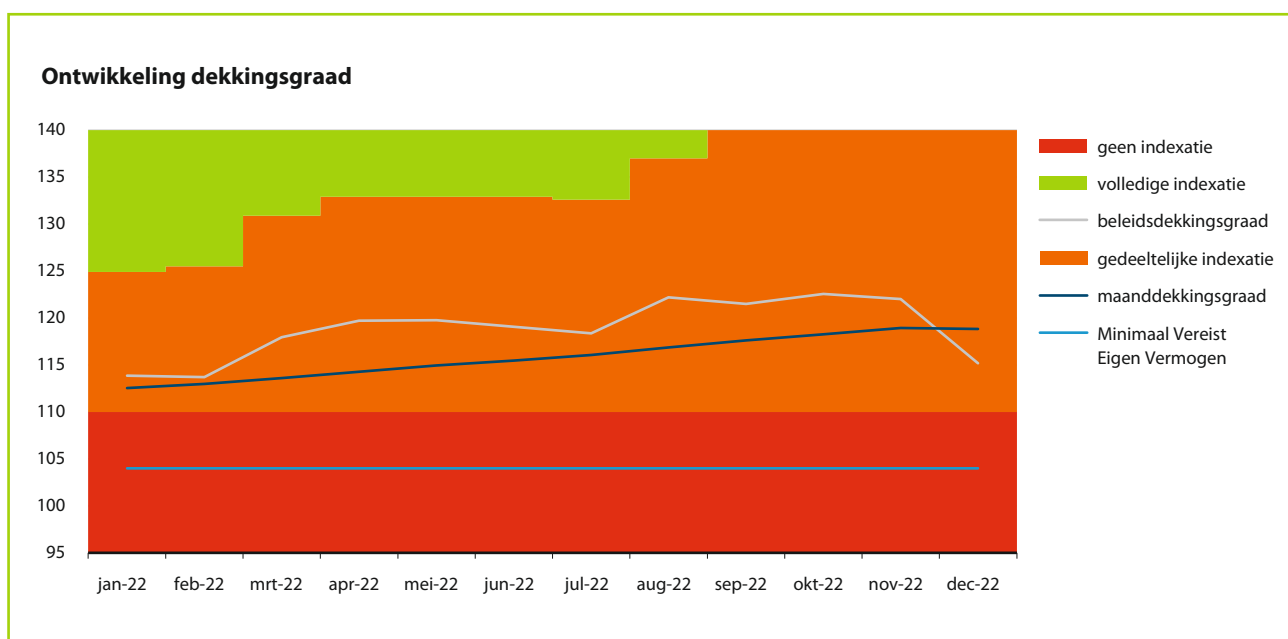
Maandelijks wordt de actuele dekkingsgraad vastgesteld. Daarnaast wordt het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden vastgesteld. Dit noemen we de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is leidend voor alle beleidsmaatregelen.

Door te werken met een gemiddelde dekkingsgraad is een pensioenfonds minder afhankelijk van dagkoersen. Beleidsmaatregelen, zoals het toekennen van indexatie of een eventueel korten van opgebouwde aanspraken, zijn gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad.

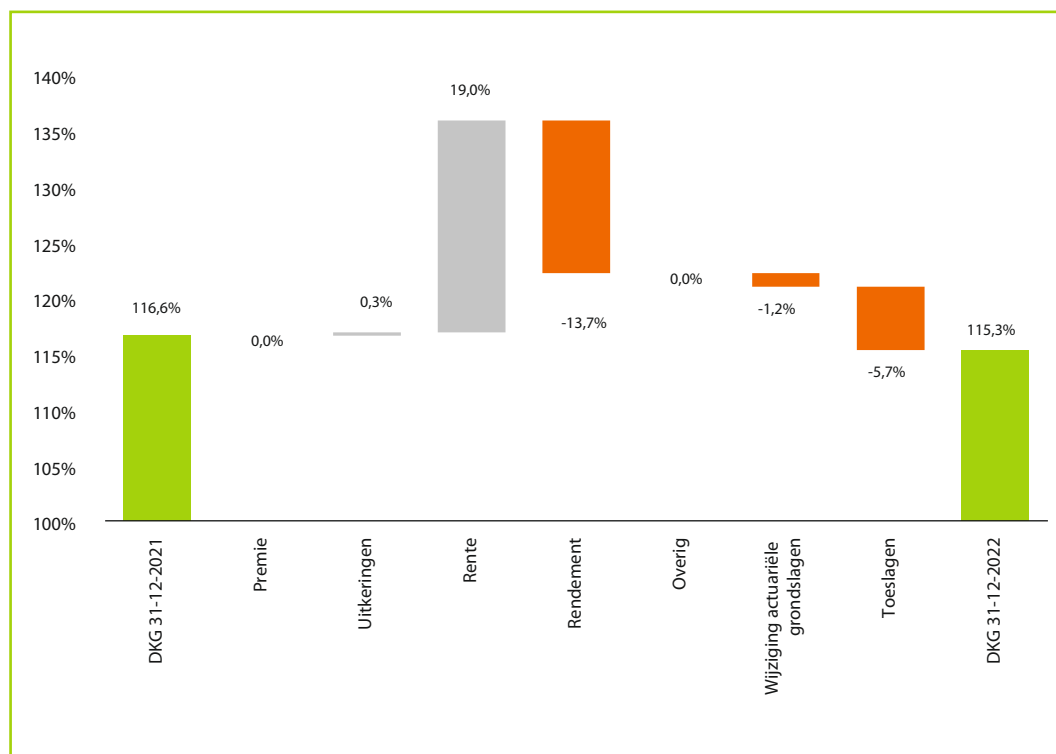
Indexatie is een verhoging van de pensioenuitkering of pensioenaanspraak om prijsstijgingen te compenseren. Indexatie wordt gefinancierd uit de reserves van het pensioenfonds en is dus alleen mogelijk als de financiële situatie hiervoor toereikend is.

Op 31 december 2021 was de beleidsdekkingsgraad 111,9%. De actuele dekkingsgraad op datzelfde moment was 116,6%. De dekkingsgraad is gedurende 2022 geleidelijk gestegen. Eind 2022 was de beleidsdekkingsgraad 118,8% en de actuele dekkingsgraad 115,3%.

In onderstaande grafiek is het verloop van beide dekkingsgraden te zien over 2022.

Hieronder wordt de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad uitgesplitst naar de verschillende componenten.

Toelichting bij de grafiek

Per 1 januari 2020 is het pensioenfonds gesloten. Het onderdeel premie heeft geen invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Uitkeringen hebben een positief effect gehad op de dekkingsgraad van 0,3% (2021: +0,1%) aangezien de dekkingsgraad in 2022 hoger was dan 100%.

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend van 5,0%. Deze toeslag maakt onderdeel uit van de technische voorziening per 31 december 2022. De actuele dekkingsgraad daalt hierdoor met 5,7% (2021: -0,4%).

In 2022 is de rentetermijnstructuur gestegen. Deze stijging van de rentetermijnstructuur (inclusief het verwachte negatieve resultaat op de matching portefeuille in verband met de renteafdekking) heeft een positieve bijdrage op de dekkingsgraad gehad van circa 19,0%-punt (2021: -0,1%).

In 2022 was het behaalde rendement (exclusief het verwachte negatieve resultaat op de matching portefeuille in verband met de rente-afdekking) negatief. De

dekkingsgraad is hierdoor met circa 13,7%-punt gedaald (2021: +10,5%).

De overige oorzaken hebben per saldo geen op de actuele dekkingsgraad gehad (2021: +0,1%). Onder overige oorzaken zijn inbegrepen de resultaten op sterfte, arbeidsongeschiktheid, herverzekering, waardeoverdrachten en overige.

In 2022 zijn enkele actuariële grondslagen gewijzigd.

De Prognosetafel is aangepast naar de meest recent gepubliceerde tafel, de Prognosetafel AG2022. Tevens is in 2022 de fondsspecifieke ervaringssterfte aangepast.

Daarnaast zijn de partnerfrequenties geactualiseerd en is het veronderstelde leeftijdsverschil tussen man en vrouw aangepast. Deze wijzigingen van de actuariële grondslagen hebben samen tot een daling van de dekkingsgraad met 1,2%-punt geleid.

Reële dekkingsgraad

Wat is een reële dekkingsgraad? De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen. In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen alsof het een pensioenverplichting is. De veronderstelde prijsinflatie wordt elk kwartaal door De Nederlandsche Bank (DNB) gepubliceerd. De waarde van de toekomstige toeslagverlening wordt vastgesteld op basis van de wettelijk voorgeschreven rentevoet van 5,6%.

De reële dekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt op basis van de hiervoor beschreven berekeningsmethodiek 90,1% ultimo 2022.

Herstelplan

In 2022 is geen herstelplan ingediend. DNB heeft laten weten dat hoewel uit de maandrapportage van december 2021 bleek dat de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds onder het vereist eigen vermogen lag, geen herstelplan hoefde te worden ingediend. De situatie bij het pensioenfonds was zo dat de dekkingsgraad op 31 december 2021 hoger was dan het laatst gerapporteerde vereist eigen vermogen. Hierdoor werd verwacht dat de beleidsdekkingsgraad 'automatisch' binnen één jaar zou stijgen tot boven het vereist eigen vermogen, zelfs zonder herstelkracht van het fonds. In deze situatie heeft het geen toegevoegde waarde om met een herstelplan aan te tonen dat de benodigde stijging van de beleidsdekkingsgraad binnen 10 jaar zal plaatsvinden.

Jaarlijkse haalbaarheidstoets

Jaarlijks moeten pensioenfondsen een haalbaarheidstoets doen. Deze toets wordt uitgevoerd om na te gaan of het verwachte pensioenresultaat op basis van de gekozen beleggingsmix in lijn is met de vastgestelde risicohouding van het pensioenfonds. Het werkelijk te behalen pensioenresultaat van de deelnemers wordt afgezet tegen het pensioenresultaat dat behaald kan worden bij 100% volgen van de prijsinflatie (zonder het toepassen van kortingen). Hierbij kijkt het bestuur naar het pensioenresultaat van het totale pensioenfonds, maar ook naar de evenwichtigheid van de resultaten tussen de verschillende groepen deelnemers.

Het verwachte pensioenresultaat bedroeg per 1 januari 2022 101,7%. Dit pensioenresultaat is hoger dan het verwachte pensioenresultaat per 1 januari 2021 (99,4%).

De toename van het pensioenresultaat ten opzichte van 2021 wordt met name verklaard door de gestegen dekkingsgraad. Hierdoor neemt het pensioenresultaat met circa 3,4%-punt toe. Daarentegen zorgt de wijziging van de DNB scenarioset 2022 voor een daling van het verwachte pensioenresultaat van circa 1,1%-punt.

Het pensioenresultaat was net als voorgaande jaren hoger dan 97% (de afgesproken ondergrens om in overleg te gaan met sociale partners). Het blijft een aandachtspunt om de deelnemers en pensioengerechtigden te informeren dat compensatie van de prijsinflatie (indexatie) de komende jaren waarschijnlijk niet of slechts gedeeltelijk mogelijk is.

De boodschap dat de indexatie achterblijft bij de prijsstijgingen wordt in alle relevante communicatie uitingen voor deelnemers en pensioengerechtigden opgenomen.

Pensioenopbouw 2022

Door de sluiting van het pensioenfonds per 1 januari 2020 vindt nog slechts opbouw plaats voor een zeer beperkte groep deelnemers, namelijk de arbeidsongeschikte deelnemers met recht op premievrijstelling conform het pensioenreglement.

Voor deze deelnemers heeft het bestuur besloten dat de volledige opbouw van 1,875% in de basisregeling van toepassing is vanaf 2020, aangezien in de voorziening voor deze groep rekening is gehouden met dit geambieerde opbouwpercentage.

Premie

Met ingang van 2020 is het pensioenfonds een gesloten fonds zonder pensioenopbouw. De zuiver kostendekkende premie, gedempte kostendekkende premie en feitelijke premie zijn allen gelijk aan 0.

Indexatie

Het jaar 2022 was een bijzonder jaar wanneer het gaat over indexatie voor pensioenfondsen.

Voor pensioenfondsen die besluiten in te varen in het nieuwe pensioenstelsel bestaat tijdens de transitiefase de mogelijkheid om vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105% te indexeren (in plaats van 110% in het huidige financieel toetsingskader). Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen, is een Algemene Maatregel van Bestuur aangenomen die het indexeren volgens de regels die in de overgangsfase gaan gelden, mogelijk maakt. Een groot aantal pensioenfondsen heeft gebruikgemaakt van de mogelijkheid om in de zomer van 2022 met terugwerkende kracht te indexeren nadat de betrokken sociale partners de intentie hadden uitgesproken om de opgebouwde rechten in te brengen in het nieuwe stelsel. Pensioenfonds F. van Lanschot had deze mogelijkheid helaas niet omdat op dat moment nog niet duidelijk was of gesloten pensioenfondsen konden invaren naar het nieuwe stelsel, waardoor deze intentie niet door de sociale partners kon worden uitgesproken. Bovendien is het bestuur bezig met een onderzoek naar de toekomst, waarbij een collectieve waardeoverdracht naar een andere pensioenuitvoerder voorafgaande aan het eventueel invaren een serieuze optie is. Naar aanleiding van dit onderzoek gaat het bestuur een keuze maken of een overstap naar het nieuwe stelsel de best passende oplossing is voor de deelnemers van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds moest het in 2022 dus doen met de regels uit het op dat moment geldende financiële toetsingskader en onderstaande regels. Het pensioenfonds streeft ernaar om de pensioenen mee te laten groeien met de inflatie.

Regels voor indexatie:

- Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% mag geen toeslag worden verleend.
- Boven 110% kan toeslag worden verleend als genoeg vermogen beschikbaar is om de te verlenen toeslag naar verwachting ook in de toekomst te kunnen verlenen.

- Indien de beleidsdekkingsgraad van ultimo december hoger is dan de dekkingsgraad waarbij volledige toekomstbestendige toeslagverlening mogelijk is vindt inhaaltoeslag plaats dan wel worden kortingen goedge maakt per 1 januari van het volgend jaar.

Per 1 januari 2022 zijn de pensioenen en de lopende pensioenuitkeringen van alle deelnemers met 0,37% verhoogd. De prijzen zijn in de periode oktober 2020 tot en met september 2021 gestegen met 2,57%.

De indexatie-achterstand is hierdoor opgelopen tot maximaal 16,82%.

Om de indexatie per 1 januari 2022 te kunnen toekennen heeft het bestuur het besluit later genomen dan de gebruikelijke tijdlijnen in het beleid.

Eind 2022 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2023 de opgebouwde pensioenen en uitkeringen met 5% te indexeren. Hiervoor is gebruikgemaakt van een eenmalige technische uitzondering (door DNB aangeboden) en de maximale wettelijke mogelijkheden. Deze indexatie is verwerkt in de technische voorziening per 31 december 2022.

In 2022 is de inflatie zeer sterk opgelopen.

De hoogte van de indexatie wordt bepaald aan de hand van de beleidsdekkingsgraad en het inflatiecijfer per eind september 2022. De beleidsdekkingsgraad was eind september 2022 117,61%.

Het inflatiecijfer per september 2022 is 17,16% (verhoging van de prijzen ten opzichte van september 2021).

Met 5% indexatie kan niet de volledige inflatie worden gecompenseerd. Hierdoor loopt de maximale achterstand in indexatie op van 16,82% naar 28,98%.

De grens om volledig toekomstbestendig te indexeren lag eind september 2022 door de hoge inflatie boven de 150%. Dat wil zeggen dat tussen 110% en 150% slechts gedeeltelijk mag worden geïndexeerd. DNB heeft pensioenfondsen de mogelijkheid geboden om gebruik te maken van een alternatieve methode om de grens voor volledig toekomstbestendige indexatie te berekenen. Hiervoor zijn de verwachtingen voor het ingroepad voor de inflatie voor de komende jaren minder hoog ingeschat dan in het standaard ingroepad. Zo komt de grens voor toekomstbestendig indexeren op ongeveer 140% en dat gaf het bestuur de mogelijkheid om binnen de wettelijke kaders maximaal 5% te indexeren (in plaats van 3,9%).

De afgelopen jaren zijn de volgende indexaties toegekend:

Inactieve deelnemers

Jaar per 1 jan.	Toeslag	Prijs- stijging oktober (CBS)	Vershil
2023	5,0%	14,3%	9,3%
2022	0,37%	2,57%	2,20%
2021	0,00%	0,99%	0,99%
2020	0,00%	1,64%	1,64%
2019	0,69%	1,47%	0,78%

Maximale achterstand 28,98%

Kans op indexatie

De kans dat de pensioenuitkeringen en pensioenaanspraken van het pensioenfonds volledig geïndexeerd worden, blijft gezien de huidige beleidsdekkingsgraad de komende jaren gering, omdat de beleidsdekkingsgraad boven de 150% moet stijgen om volledig te kunnen indexeren. Om de opgelopen achterstand in te halen moet de beleidsdekkingsgraad nog verder stijgen. Doordat het pensioenfonds niet volledig kan indexeren en de prijsinflatie oploopt wordt het pensioen geleidelijk minder waard.

Kans op korting

Wanneer een pensioenfonds met de genomen maatregelen (opgenomen in het herstelplan) niet voldoende kan herstellen moeten de pensioenaanspraken en de al ingegane pensioenuitkeringen gekort worden.

De kans dat dit op korte termijn bij ons pensioenfonds nodig zal zijn is beperkt, gezien de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad. Uiteraard kan deze inschatting wijzigen als de economische omstandigheden veranderen en voor langere tijd in negatieve zin aanhouden, of wanneer de regelgeving op dit punt zou worden aangepast.

Kosten

Het bestuur van het pensioenfonds vindt het net als de gehele pensioensector belangrijk om transparant te zijn over de kosten van het pensioenfonds. Conform het in februari 2016 door de Pensioenfederatie herziene document Aanbevelingen Uitvoeringskosten zijn in navolgend kostenoverzicht de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer opgenomen.

Pensioenbeheer

De kosten van het pensioenbeheer bestaan onder andere uit de kosten van uitbesteding van de pensioenadministratie, advisering, bestuurskosten en de kosten van in- en extern toezicht.

De kosten per deelnemer zijn voor een gesloten fonds moeilijk te vergelijken met andere pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft ultimo 2022 maar 932 deelnemers die op basis van de voorgeschreven definitie meegenomen worden in de berekening van de kosten per deelnemer (46 arbeidsongeschikte deelnemers met premievrije opbouw en 886 pensioengerechtigden). Door de sluiting van het pensioenfonds is een grote groep van actieve deelnemers (die in het verleden wel meetelden voor de berekening van de kosten) verschoven naar de groep inactieve deelnemers. Ook voor alle inactieve deelnemers worden kosten gemaakt in het pensioenfonds, maar deze deelnemers worden niet opgenomen in de berekening van de kosten per deelnemer conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Wanneer wordt gekeken naar de kosten per deelnemer met inbegrip van de gewezen deelnemers zijn de cijfers als volgt:

	2022	2021
Totaal pensioen-beheerkosten	€ 1.361.000	€ 1.265.000
Per deelnemer (alle deelnemers)	€ 323,97	€ 298,14
Per deelnemer (conform definitie Pensioenfederatie, actieve deelnemers en pensioengerechtigden)	€ 1.460,30	€ 1.399,34

De kosten in 2022 zijn gestegen ten opzichte van 2021. Voornamelijk kosten voor het project Toekomst, de komst van het nieuwe pensioenstelsel en gestegen bestuurskosten leiden hiertoe.

Het pensioenfonds heeft niet te maken met extra kosten vanwege een complexe pensioenregeling. Na de sluiting van het pensioenfonds is de uitvoering minder complex geworden. In de overeenkomst met de pensioenuitvoeringsorganisatie zijn de kosten voor waardeoverdrachten, service en verplichte communicatie opgenomen. Ook deze kosten zijn in 2022 gestegen. De overige communicatie wordt verzorgd door de communicatiecommissie met het bestuursbureau om de kosten zo beperkt mogelijk te houden.

Voor bestuursleden, leden van de commissies, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan, die niet werkzaam zijn bij Van Lanschot Kempen, is een vergoedingsregeling van toepassing.

Over 2022 zijn de volgende vergoedingen betaald:

	2022	2021
Bestuur	€ 110.000	€ 95.000
Commissies	€ 50.000	€ 48.000
Verantwoordingsorgaan	€ 6.000	€ 5.000
Raad van Toezicht	€ 37.000	€ 38.000

Het bestuur is in 2022 net als voorgaande jaren actief bezig geweest met kostenbeheersing. Het bestuur wil de uitvoering van de pensioenregeling op een goed niveau tegen zo laag mogelijke kosten doen. Het blijkt echter lastig om de kosten te beperken omdat de toezichthouders steeds meer eisen stellen.

Ongeacht de grootte van een pensioenfonds moet aan een groot aantal verplichtingen worden voldaan. De bestuurskosten en de kosten van in- en extern toezicht en de invulling van de sleutelfuncties vertonen een gestaag stijgend patroon, maar worden in de berekening van de kosten per deelnemer door een beperkte groep gedragen.

Vermogensbeheer

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer voor de basisregeling over 2022 bedragen € 4,3 mln (2021: € 4,4 mln). Dit bedrag is vastgesteld op look-through basis en bestaat uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het pensioenfonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten (kosten voor vermogensbeheer of transacties die verwerkt zijn in het rendement van het pensioenfonds).

De kosten zijn in absolute zin lager dan in 2021 en uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen hoger dan in 2021. Het gemiddeld belegd vermogen is in 2022 sterk gedaald. In de totale vermogensbeheerkosten van 2022 zit een post die van toepassing is op drie jaren (2020-2022). De absolute kosten zijn daardoor relatief hoog.

Het bestuur blijft kritisch op de kosten voor het vermogensbeheer. Wanneer weer meer duidelijk is over de plannen voor de toekomst van het pensioenfonds zullen de kosten voor het vermogensbeheer zoals gebruikelijk geëvalueerd worden en indien van toepassing zal hierover opnieuw onderhandeld worden met de uitbestedingspartijen.

In onderstaande tabel zijn de kosten vermogensbeheer voor 2022 per categorie weergegeven:

		2022	2022	2021
		(x € 1.000)	%	%
Gemiddeld belegd vermogen		958.191	958.191	1.160.636
Fiduciare kosten	Kosten voor fiduciair management en oversight management	1.043	0,11%	0,10%
Overige kosten	Kosten die zijn gemaakt voor de bewaarbank, de beleggingsadministratie, advieskosten, de kosten voor het bestuursbureau en overige kosten	304	0,03%	0,03%
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten ¹⁾	Kosten voor het portefeuillebeheer door externe vermogensbeheerders	2.575	0,27%	0,18%
Totale kosten (excl. transactiekosten)		3.922	0,41%	0,31%
Transactiekosten	Brokerkosten en marktimpactkosten die gemaakt worden bij het doen van transacties	361	0,04%	0,07%
Totale kosten		4.283	0,45%	0,38%

1) Onderdeel van deze component zijn de prestatiegerelateerde vergoedingen afkomstig van niet-genoteerd vastgoed.

In onderstaande tabel zijn de kosten (in %) voor 2022 weergegeven, onderverdeeld in directe en indirecte kosten:

	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Fiduciaire kosten	0,11%	0,00%	0,11%
Overige kosten	0,03%	0,00%	0,03%
Beheerkosten	0,10%	0,17%	0,27%
Transactiekosten	0,00%	0,04%	0,04%
Totale kosten	0,24%	0,21%	0,45%

De directe kosten zijn afgeleid van de kosten zoals deze in de jaarrekening naar voren komen. Het gaat hierbij om daadwerkelijk afgerekende kosten (ten laste van de resultatenrekening). De directe kosten komen neer op € 2,3 miljoen (0,24% van het gemiddeld belegd vermogen), hetgeen in mindering gebracht dient te worden op het bruto rendement om tot het netto rendement te komen. De indirecte kosten van € 2,0 miljoen (0,21% van het gemiddeld belegd vermogen) zijn reeds verwerkt in het beleggingsrendement. Bij het vaststellen van de beheerkosten van de onderliggende beleggingsfondsen wordt evenals in voorgaande jaren gebruik gemaakt van schattingen:

De indirecte beheerkosten worden geschat op basis van de Ongoing Charges Figures (OCFs) of Total Expense Ratio's (TERs) van de beleggingsfondsen in de portefeuille of andere contractuele afspraken.

Voor de indirecte transactiekosten wordt gebruik gemaakt van opgaves van vermogensbeheerders over kosten van transacties en schattingen op basis het transactievolume per beleggingscategorie, de gemiddelde transactiekosten en marktimpact van de betreffende categorie.

Vergelijking van kosten vermogensbeheer

De kosten voor het vermogensbeheer van verschillende pensioenfondsen zijn onderling moeilijk te vergelijken. Nadrukkelijk wijst het bestuur erop dat ieder pensioenfonds op een eigen wijze stuurt op rendement en risico en dat de kosten daar een uitvloeisel van zijn. Een deel van de kosten voor vermogensbeheer is inherent aan de aard van de regeling, de opbouw van de deelnemerspopulatie en het ambitieniveau.

De volgende aspecten spelen een rol bij de kosten van het pensioenfonds:

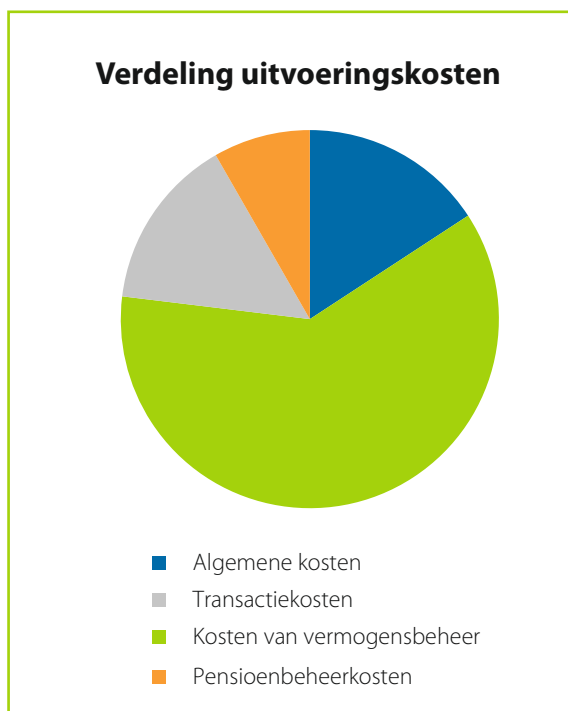
- Beleggingsmix: het pensioenfonds maakt keuzes tussen verschillende beleggingen, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende risico's. De beheerkosten van beleggingen kunnen onderling behoorlijk verschillen.
- De mate van actief of passief beheer: het pensioenfonds maakt per onderdeel van de beleggingsportefeuille op zorgvuldige wijze een keuze voor de mate van actief of passief beheer. Actief beheer is over het algemeen duurder dan passief management.
- De mate van intern of extern beheer: het pensioenfonds heeft gekozen voor volledige uitbesteding van het vermogensbeheer.
- Directe of indirecte beleggingen: het pensioenfonds maakt bij de samenstelling van de beleggingsportefeuille per categorie een keuze voor direct of indirect beleggen door middel van beleggingsfondsen.
- Schaalgrootte: het pensioenfonds heeft een vermogen van circa € 836 miljoen en vormt daarmee qua vermogen een klein tot middelgroot pensioenfonds.
- Kwaliteit van het risicobeheer: Het pensioenfonds maakt gebruik van verschillende adviseurs en beheerders. Dit draagt bij aan de kwaliteit en de onafhankelijkheid maar brengt wel kosten met zich mee.

Benchmarkonderzoek

Het pensioenfonds heeft deelgenomen aan het IBI Benchmarking 2022 over verslagjaar 2021. In dit onderzoek worden gemaakte uitvoeringskosten (pensioenuitvoering en vermogensbeheer) vergeleken met de kosten van andere pensioenfonds. De kosten worden vergeleken met die van andere, liefst vergelijkbare, fondsen (de zogenaamde peergroep). Het onderzoek draagt bij aan uitvoering van de vereisten van de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Onderstaand worden de meest relevante bevindingen en conclusies van de benchmarking weergegeven.

De gegevens van de rapportage van IBI Benchmarking zijn gebaseerd op verslagjaar 2021, waardoor geen directe aansluiting bestaat met de gerapporteerde cijfers in dit jaarverslag over 2022.

De totale kosten van het fonds waren in 2021 als volgt verdeeld:

Uit het benchmarkonderzoek komt dat de kosten per deelnemer bij ons pensioenfonds hoger zijn dan de kosten per deelnemer in de peergroep. Daarnaast is de doorbelasting van algemene kosten aan vermogensbeheer veel lager dan het gemiddelde van de peergroep, PVL belast 10,48% door en de peergroep gemiddeld 28,7%. Dit was in het benchmarkonderzoek van 2020 ook al een observatie en het bestuur heeft hierover gesproken. Het bestuur is echter van mening dat dit alleen een verschuiving van kosten zou zijn in de weergave van het kostenplaatje. Pensioenfonds gaan verschillend om met doorbelasting van kosten aan vermogensbeheer. Het is belangrijker om kritisch te blijven kijken naar de kosten en telkens een zorgvuldige afweging te maken of de kosten een positieve bijdrage leveren en te verantwoorden zijn naar de deelnemers en pensioengerechtigden van het fonds.

De kosten vermogensbeheer liggen lager dan de IBI-kostenbenchmark. De benchmark bedraagt 44 bps, de gerealiseerde kosten van ons pensioenfonds zijn 31 bps. Van de overige vermogensbeheerkosten is het bewaarloon hoger dan het peergroep gemiddelde en de bestuurskosten, advies- en controlekosten en overige kosten zijn lager dan het peergroep gemiddelde.

Het totale rendement van PVL is over het verslagjaar 2021 met 1,6% lager dan dat van de peergroep met 3,6% en lager dan dat van het universum met 3,7%. Het 5-jarig gemiddeld rendement is met 5,2% lager dan de peergroep met 6,6% en lager dan het universum met 6,4%. Het 10-jarig rendement is met 6,8% lager dan de peergroep met 7,4% en het universum met 8,0%. Het lagere rendement komt vooral door de keuze van het pensioenfonds voor een gemiddeld hogere renteafdekking en minder zakelijke waarden. De vereiste buffer is lager dan het gemiddelde van de peergroep met name vanwege een lager zakelijk, krediet en actief risico.

Ontwikkelingen pensioenfonds

Inleiding

In dit hoofdstuk leggen we verantwoording af over de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds.

Voor 2022 had het bestuur naast de reguliere werkzaamheden het project Toekomst als belangrijkste aandachtspunt. In de toekomstparagraaf gaan we uitgebreider in op het project Toekomst.

Daarnaast werd onder andere gewerkt aan datakwaliteit, maatschappelijk verantwoord beleggen, versterking van eerstelijns werkzaamheden en diversiteit in het bestuur. Deze punten zijn in het voorwoord reeds kort toegelicht.

Daarnaast geven we in dit hoofdstuk weer welke verdere ontwikkelingen in het pensioenfonds hebben plaatsgevonden.

Governance

Governance gaat over de manier waarop het pensioenfonds wordt bestuurd. In deze paragraaf geven we aan welke wijzigingen in 2022 hebben plaatsgevonden binnen het bestuur en de commissies van het pensioenfonds. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen met personalia van alle bij het pensioenfonds betrokken personen en organisaties. Daarnaast geven we een overzicht van de manier waarop het bestuur vorm heeft gegeven aan de governance.

Wijzigingen in het bestuur

In 2022 hebben geen wijzigingen plaatsgevonden in het bestuur.

Het bestuur heeft tijdens een zelfevaluatie gesproken over manieren om de diversiteit binnen het bestuur te bevorderen. Besloten is een aspirant bestuurslid aan te trekken, bij voorkeur een vrouw jonger dan 40 jaar. De tweede zittingstermijn van de heer Van de Ven loopt af in november 2023. Een aspirant bestuurslid kan tot die

periode ervaring opdoen in het bestuur en bijdragen aan de gewenste diversiteit.

De heer Van de Ven is voorgedragen door de ondernemingsraad (OR) van de voormalige werkgever van het pensioenfonds en daarom is de OR gevraagd om aan de hand van het opgestelde functieprofiel een geschikte kandidaat voor te dragen. De OR heeft een tweetal kandidaten voorgedragen, waarna het bestuur in november 2022 heeft besloten om mevrouw Kim Lubbers te benoemen tot aspirant bestuurslid. Mevrouw Lubbers is werkzaam als senior portfoliomanager credits bij Van Lanschot Kempen.

Wijzigingen in de commissies

In de beleggingscommissie is de heer Hans Schlukebir herbenoemd voor een derde termijn als externe beleggingsdeskundige.

Wijzigingen in het verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan hebben in 2022 geen wijzigingen of herbenoemingen plaatsgevonden.

Wijzigingen raad van toezicht

In 2022 liep de eerste zittingstermijn van de heer Sybrand Nauta af. Hij is na een bindende voordracht van het VO herbenoemd door het bestuur.

Sleutelfuncties

In het kader van de IORP II richtlijn (Institutions for Occupational Retirement Provision) heeft het bestuur sleutelfunctiehouders (SFH) en sleutelfunctie vervullers (SFV) benoemd voor risicomanagement, interne audit en actuaariaat. In september 2022 heeft de heer van der Veer te kennen gegeven de overeenkomst voor zijn functie als SFH Interne audit vervroegd te willen beëindigen. Het bestuur heeft het vroegtijdige vertrek van de SFH interne audit geëvalueerd en naar aanleiding van de evaluatie verbeteringen doorgevoerd in het audit charter.

Het bestuur dankt de heer van der Veer voor zijn jarenlange inzet voor het pensioenfonds. De voorzitter van het bestuur heeft de rol van waarnemend sleutelfunctiehouder vervuld tot de benoeming van de heer Langelaan. De heer Langelaan was voorheen Hoofd Internal Audit bij Van Lanschot Kempen.

<i>Sleutelfunctie</i>	<i>Sleutelfunctiehouder op 1 januari 2023</i>
Actuariaat	Dhr. Heesterbeek
Risicobeheer	Dhr. Jacobs
Interne audit	Dhr. Langelaan

Door de SFH actuariaat worden aanvullende controles gedaan conform de IORP II richtlijn. Eens per halfjaar brengt de SFH hierover verslag uit aan het bestuur.

De SFH risicobeheer verzorgt bij ieder agendapunt in de bestuursvergadering waar besluitvorming aan de orde is een risico-opinie door middel van een paragraaf in de voorlegger. Daarnaast wordt in samenwerking met de risicomanager, tevens SFV risicobeheer, en de risicomangementcommissie ieder kwartaal voor het bestuur een managementrapportage opgesteld waarin ook de opinie van de SFH over het risicomangement is opgenomen.

De SFH Interne audit vervult een zelfstandige en onafhankelijke rol ten opzichte van het bestuur en treedt op in de derde lijn van de governance van het pensioenfonds. De SFH evalueert periodiek of de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de integere en beheerste bedrijfsvoering van het pensioenfonds, met inbegrip van de uitbestede werkzaamheden, adequaat en doeltreffend zijn. Het bestuur is eindverantwoordelijke voor deze bedrijfsvoering.

De SFH Interne audit wordt hierbij ondersteund door de SFV Interne audit. Deze laatste functie is uitbesteed. Tezamen vormen de SFH en de SFV de Interne audit functie (IAF).

De IAF werkt op basis van een (meerjaren)auditplan. De IAF heeft naast de reguliere activiteiten uit het meerjarenplan in 2022 een tweetal audits afgerond. In het eerste deel van 2021 is een audit uitgevoerd en afgerond op uitbestedingen. Hierin zijn onder

andere het uitbestedingsbeleid en de overeenkomsten met de belangrijkste uitbestedingspartijen onder de loep genomen. Eind 2021 is een audit gedaan op het risicobeheer. Deze audit is in 2022 afgerond. De aanbevelingen van deze audits zijn door het bestuur opgepakt en reeds opgevolgd.

Er loopt nog een audit over evenwichtige besluitvorming in het kader van het project Toekomst. Deze audit is uitgesteld omdat nog geen besluit kan worden genomen in het project Toekomst, maar wordt in 2023 verder opgepakt. In 2022 zijn geen nieuwe audits uitgevoerd.

De nieuwe SFH –benoemd per 1 januari 2023– heeft begin 2023 een nieuw (meerjaren)auditplan opgesteld in samenwerking met de SFV. De audits voor 2023 richten zich op de onderwerpen 1) het project Toekomst 2) compliance en 3) datakwaliteit.

Overleggen

Het bestuur heeft in 2022 elf reguliere bestuursvergaderingen gehouden. Er is achtmaal overleg gevoerd met het verantwoordingsorgaan (waaronder extra overleggen over het project Toekomst).

In 2022 zijn vier vergaderingen van het bestuur met de raad van toezicht gehouden, waarvan twee klankbordsessie en twee reguliere vergaderingen.

Gedurende het jaar zijn door het dagelijks bestuur overleggen gehouden met de voormalige werkgever. Het is nuttig om, ondanks de formele beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de werkgever, door elkaar op de hoogte te worden gehouden van de ontwikkelingen rond de toekomst van het pensioenfonds. Over een besluit rondom invaren is namelijk overeenstemming nodig.

Ook de ondernemingsraad van de werkgever en de Vereniging van Gepensioneerden van Van Lanschot worden gedurende het jaar door het bestuur geïnformeerd over relevante zaken. Zoals het project Toekomst of communicatie die het bestuur publiceert.

In mei en september 2022 hebben beleidsdagen plaatsgevonden met als belangrijkste onderwerp het project Toekomst.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft in september 2022 een zelfevaluatie gedaan. De besproken verbeterpunten zijn omgezet in actiepunten en toegewezen aan een commissie of het bestuur. De algemene conclusie is dat er geen grote issues spelen, maar dat er altijd punten zijn die verder kunnen worden aangescherpt of verbeterd.

Evaluatie uitbestedingspartijen

In het najaar van 2022 vonden de jaarlijkse evaluaties plaats van de samenwerkings- en uitbestedingspartijen. Naar aanleiding van deze evaluaties zijn waar nodig partijen gewezen op achterblijvende resultaten of dienstverlening en zijn afspraken gemaakt over verbeteringen.

Het bestuur is over het algemeen tevreden over de partijen waarmee wordt samengewerkt. Wel overweegt het bestuur –op basis van dienstverlening en kosten– de custodian te vervangen.

Er vindt doorlopend een kritische en zakelijke monitoring plaats op de uitbestedingen.

Verantwoording Code Pensioenfondsen

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen (Code) in werking getreden. In oktober 2018 is de Code Pensioenfondsen aangepast, bondiger beschreven en anders gestructureerd. De Code bevat de normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. Het bestuur legt in het jaarverslag verantwoording af over de naleving van de Code. In het algemeen geldt het principe 'pas toe of leg uit': afwijking van een norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks aan de hand van een checklist in hoeverre aan de normen is voldaan en op welk gebied aanpassingen of verdere vastlegging nodig zijn. Hieronder gaan we in op de norm waarbij het pensioenfonds niet voldoet:

Norm 33 Diversiteit

Het pensioenfonds streeft in lijn met de Code naar diversiteit binnen haar gremia. Hiervoor is een stappenplan aan het diversiteitsbeleid toegevoegd.

In het diversiteitsbeleid wordt aandacht besteed aan de verhouding man/vrouw en jongeren/ouderen.

In het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds heeft het bestuur opgenomen dat minimaal een bestuurslid, een lid van de raad van toezicht en een lid van het verantwoordingsorgaan ouder is dan 40 jaar en minimaal een lid jonger is dan 40 jaar.

Door wisselingen in het bestuur wordt vanaf medio 2020 niet langer voldaan aan de diversiteitseis.

Het bestuur bestaat uit vijf personen en dat maakt dat continuïteit in combinatie met de juiste kennis en ervaring in het bestuur voorrang heeft boven het voldoen aan de diversiteitseis. Bij de zoektocht naar een nieuwe voorzitter in 2021 is de voorkeur voor een vrouw als nadrukkelijke wens meegenomen. Het is echter erg lastig gebleken om geschikte pensioenfondsbestuurders te vinden die ervaring hebben met een toekomstproject waar het pensioenfonds mee bezig is en voorzitterskwaliteiten.

Het bestuur heeft het gebrek aan diversiteit besproken in de zelfevaluatie en overwogen welke mogelijkheden er zijn om de diversiteit in het bestuur te verbeteren. Na navraag bij de Pensioenfederatie en het Pensioenlab is besloten om te bekijken of het toevoegen van een aspirant bestuurslid kan bijdragen aan de diversiteit.

In november 2022 heeft het bestuur een vrouwelijk aspirant bestuurslid jonger dan 40 jaar benoemd.

Het verantwoordingsorgaan bestaat vanaf begin 2021 uit twee vrouwen en twee mannen, waarvan een vrouw en een man jonger dan 40 jaar. En de raad van toezicht bestaat uit een vrouw en twee mannen.

Compliance

Compliance is het geheel van maatregelen dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van externe wet- en regelgeving, interne procedures en gedragsregels om te voorkomen dat de reputatie en integriteit van het pensioenfonds wordt aangetast.

Het pensioenfonds beschikt over een integriteitsbeleid en een gedragscode.

In de gedragscode van het pensioenfonds zijn de normen en waarden vastgelegd waaraan bestuurs- en commissieleden, de leden van het verantwoordingsorgaan, de leden van de raad van toezicht, sleutelfunctiehouders en medewerkers van het bestuursbureau zich dienen te houden.

De compliancefunctie binnen het pensioenfonds houdt toezicht op de naleving van de gedragscode en overige relevante wet- en regelgeving.

Het bestuursbureau en de risicomanagementcommissie controleren jaarlijks de naleving van de gedragscode. Begin 2023 is de naleving van de gedragscode van alle betrokken personen voor 2022 gecontroleerd en zijn geen overtredingen of bijzonderheden geconstateerd.

Daarnaast wordt jaarlijks een controle gedaan op minimale gelijkwaardigheid en naleving van de gedragscode door uitbestedingspartijen (op basis van het uitbestedingsbeleid). Ook hierbij zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.

DNB en AFM

Het pensioenfonds staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

In 2022 is door DNB geen dwangsom of boete opgelegd, geen aanwijzing gegeven, geen bewindvoerder aangesteld en is geen stille curator aangesteld.

De AFM heeft geen gebruikgemaakt van de bevoegdheden uit het wettelijk toezichtinstrumentarium.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn geen overtredingen van wet- en regelgeving vastgesteld.

Gedragslijn Verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen

De gedragslijn voor de verwerking van persoonsgegevens wordt door het pensioenfonds en de uitbestedingspartijen nageleefd. De pensioenuitvoeringsorganisatie, waar het zwaartepunt van de verwerking van persoonsgegevens ligt, legt hierover verantwoording af door de jaarlijkse aanlevering van een privacyrapportage. Deze rapportage wordt beoordeeld door de risicomanager van het pensioenfonds en met de beoordeling van de risicomanager besproken in de risicomanagementcommissie. In 2022 hebben zich geen incidenten of datalekken op dit gebied voorgedaan.

Klachten- en geschillenregeling

Belanghebbenden kunnen zich tot het bestuur wenden wanneer zij een klacht hebben over de inhoud van de regeling of indien er een klacht is over de uitvoering van de pensioenregeling. Desgewenst kan men, na het doorlopen van de procedure binnen het fonds, in beroep bij de Ombudsman Pensioenen. Dit is geregeld in de Klachten- en geschillenregeling die op de website van het pensioenfonds is terug te vinden.

In 2022 zijn bij AZL geen individuele klachten van deelnemers van het pensioenfonds ontvangen. Het bestuur heeft eind 2022 / beging 2023 enkele berichten met ontevredenheid over de mate van indexatie ontvangen. Deze deelnemers zijn door bestuursleden gebeld om een toelichting te krijgen. In een enkel geval is een klacht ingediend bij de Ombudsman, die deze niet ontvankelijk achtte.

In 2022 is door de pensioensector de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten' vastgesteld. Het pensioenfonds moet de gedragslijn 1 januari 2024 hebben geïmplementeerd. Uit de nieuwe omgang met klachten volgt dat meer uitingen van ongenoegen als klacht zullen worden geregistreerd. Rapportage over en afhandeling van klachten wordt uitgebreid en aangescherpt. Het bestuur stelt hiervoor in de eerste helft van 2023 een nieuwe regeling vast. De regeling wordt ook weer op de website geplaatst. In het jaarverslag over 2023 zal de weergave van dit onderwerp ook uitgebreider worden.

Opvolging aanbevelingen vanuit het jaarverslag 2021

Door de certificerend actuaaris, de certificerend accountant, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht zijn, naar aanleiding van hun controle op of beoordeling van het jaarwerk 2021, aanbevelingen gedaan aan het bestuur van het pensioenfonds.

Het bestuur van het pensioenfonds heeft bij de aanbevelingen een reactie van het bestuur opgenomen, de acties in een lijst opgenomen en gedurende 2022 afgehandeld.

De actielijst en de status van de acties is gedurende het jaar besproken met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

Voorafgaand aan de controle van het jaarwerk 2022 is de opvolging van de verschillende aanbevelingen gedeeld met de raad van toezicht, de certificerend accountant en de certificerend actuaaris.

Wijzigingen in de pensioenregeling

Aangezien het pensioenfonds een gesloten regeling uitvoert zijn geen grote wijzigingen doorgevoerd in de pensioenregeling. Jaarlijks worden de kengetallen vastgesteld, waaronder de hoogte van de franchise en de ANW-hiaatuitkering voor lopende uitkeringen. Het opbouwpercentage voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld, maar is in 2022 niet gewijzigd.

Externe ontwikkelingen

Pensioenakkoord

In de zomer van 2020 hebben het kabinet en sociale partners overstemming bereikt over de uitwerking van het pensioenakkoord uit 2019. Op 22 juni 2020 is de hoofdlijnennotitie met alle relevante stukken die ten grondslag liggen aan de uitwerking van het pensioenakkoord gedeeld met de Tweede Kamer. In december 2022 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het wetsvoorstel. De inwerkingtreding van de voor de transitie benodigde wet- en regelgeving op is beoogd op 1 juli 2023. De overgang naar een nieuw pensioenstelsel zal plaatsvinden in de periode tot 1 januari 2027.

De Eerste Kamer streeft ernaar uiterlijk 1 juni 2023 een besluit te nemen.

Belangrijke elementen uit het huidige pensioenstelsel blijven in het nieuwe stelsel behouden, zoals collectieve risicodeling en fiscale facilitering door de overheid.

Er komen twee mogelijke pensioencontracten: Het solidaire en het flexibele pensioencontract, waarin pensioenen meer zullen meebewegen met de gerealiseerde resultaten van het pensioenfonds. Daarnaast is het mogelijk om de pensioenregeling te continueren onder het bestaande wettelijk- en toezichtregime, maar nieuwe pensioenrechten kunnen uitsluitend worden opgebouwd conform de nieuwe contracten.

In het nieuwe stelsel worden geen aanspraken meer opgebouwd, maar hebben deelnemers een persoonlijk

voor de uitkering gereserveerd vermogen. Dit vermogen wordt gebruikt voor de aankoop van pensioenuitkeringen. In het kader van het onderzoek naar de toekomst van het pensioenfonds en de te maken keuzes voor de aanspraken en pensioenen van de deelnemers is het van belang om inzicht te krijgen wat mogelijke uitvoeringspartijen gaan aanbieden. Het bestuur wil de best passende oplossing kiezen voor de deelnemers en pensioengerechtigden. Deelnemers worden periodiek geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom het pensioenakkoord en het onderzoek naar de toekomst via de website.

Maatregel Koolmees

In november 2019 heeft minister Koolmees besloten om pensioenfonds die in problemen verkeren onder voorwaarden langer de tijd te geven om te voldoen aan de gestelde financiële eisen. Met deze maatregel werd voorkomen dat een groot aantal pensioenfonds kortingen moest doorvoeren. Eind 2020, eind 2021 en eind 2022 is de grens voor korting bij een dekkingsgraad van 90% gelegd. Korting was voor het pensioenfonds niet van toepassing, dus deze maatregel had geen gevolgen voor het fonds.

Implementatie Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

In 2021 is de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) van kracht geworden. De SFDR bevat regelgeving voor financiële instellingen (waaronder pensioenfonds) voor het verschaffen van informatie omtrent het duurzaamheidsbeleid en de uitvoering hiervan. Het pensioenfonds heeft de pensioenregeling aangemerkt als een lichtgroen (artikel 8) product.

Per 10 maart 2021 diende het pensioenfonds reeds te voldoen aan level 1 van de SFDR. Level 1 bevat regelgeving over de wijze waarop duurzaamheidsfactoren zijn meegenomen in het beleid en de wijze van rapportage over de ongunstigste effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Het fonds zal voor 30 juni 2023 een 'Principle Adverse Impacts'-statement opnemen op de website. Het pensioenfonds neemt de belangrijkste ongunstige effecten van zijn beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren in aanmerking. Deze verklaring is de geconsolideerde verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten

op duurzaamheidsfactoren van het pensioenfonds. Deze verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren zal betrekking hebben op de referentieperiode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Per 1 januari 2023 gelden ook de level 2-vereisten van de SFDR. Level 2 bevat onder meer de vereiste om de classificatie van de pensioenregeling naar duurzaamheid toe te lichten in het jaarverslag.

Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat het een verantwoordelijke rol heeft in de maatschappij en is van mening dat verantwoord beleggen en het integreren van ESG-factoren op de lange termijn bijdragen aan een beter en duurzaam rendement. De pensioenregeling promoot ecologische en sociale kenmerken, maar heeft duurzaam beleggen niet als doel. Daarmee classificeert de regeling als lichtgroen (artikel 8 onder de SFDR).

Het pensioenfonds hanteert de volgende strategie om de ecologische en sociale kenmerken die het promoot te bereiken: Het pensioenfonds ondersteunt doelstellingen om negatieve impact op de mensenrechten en arbeidsomstandigheden te voorkomen en waar mogelijk te verbeteren, zoals uiteengezet in de International Labor Organisation (ILO) conventies, de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen), UN Global Compact principes en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs), en streeft er naar deze te allen tijd na te leven.

Het pensioenfonds neemt het thema 'Klimaat' mee in haar beleggingsafwegingen en risicobeheersing door:

1. Het meten van de CO₂-voetafdruk van de beleggingen;
2. Het vaststellen van een (reductie)ambitie. De reductieambitie is een portefeuille CO₂ voetafdruk in lijn met het Klimaatakkoord;
3. Het uitsluiten van CO₂ intensieve sectoren zoals kolenmijnen;
4. Het onderschrijven van internationale collectieve engagement initiatieven aangezien individueel geen engagement resultaten te verwachten zijn op dit thema;
5. Kapitaal te verschaffen aan ondernemingen en/of projecten die in staat zijn om efficiënter met grondstoffen om te gaan, een transitie naar duurzame energie realiseren of nieuwe producten en diensten kunnen bieden.

In het geval van controversiële wapens en tabak wenst het pensioenfonds niet te beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij deze activiteiten (bijvoorbeeld de productie of verkoop).

Het uitgebreide beleggingsbeleid van het fonds is, inclusief de gedragslijnen inzake de integratie van de duurzaamheidsrisico's, te vinden op onze website. De periodieke verslaggeving over de mate waarin aan de ecologische en/of sociale kenmerken is voldaan door dit fonds, is te vinden in bijlage 3.

Vooruitblik 2023

Het pensioenfonds houdt rekening met de verdergaande eisen die aan pensioenfondsen worden gesteld ten aanzien van verantwoord beleggen en neemt hierin een proactieve rol. Voor 2023 staan de volgende initiatieven gepland: Het pensioenfonds houdt in het beleggingsproces rekening met duurzaamheidsrisico's. Een aantal van deze risico's is reeds geadresseerd in het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB-beleid). In 2023 wil het pensioenfonds aan de hand van een leidraad van DNB een stap verder zetten door uiteen te zetten welke duurzaamheidsrisico's materieel zijn voor het pensioenfonds (en ook welke niet), waarom dit het geval is en hoe een risico beheerst of gemitigeerd wordt. Het doel is om te toetsen in hoeverre de beleggingsportefeuille aansluit op de risicohouding van het pensioenfonds ten aanzien van duurzaamheidsrisico's, en om waar gewenst opvolging te bepalen om de aansluiting te realiseren. Het pensioenfonds ziet Biodiversiteit als een materieel duurzaamheidsrisico. In 2023 wil het pensioenfonds onderzoeken op welke wijze het kan bijdragen aan een leefbare wereld door negatieve impact te beheersen of mitigeren.

COVID 19

Het bestuur heeft begin 2022 een evaluatie van de COVID 19 crisis uitgevoerd en geconcludeerd dat sommige zaken achteraf gezien beter georganiseerd hadden kunnen worden, zoals de kennismaking en het inwerken van nieuwe bestuursleden. Maar de overall conclusie was dat het pensioenfonds geen problemen heeft ondervonden door deze crisis en dat iedereen snel in staat was om over te schakelen naar deze gewijzigde omstandigheden.

Beleid pensioenfonds

Inleiding

Voor een efficiënte en adequate uitvoering van de pensioenregelingen heeft het pensioenfonds beleid geformuleerd. Om het bestuur te adviseren over het beleid en te ondersteunen bij de uitvoering daarvan zijn voor de belangrijkste onderwerpen commissies ingesteld. De risicomanagementcommissie, beleggingscommissie, uitbestedings- & IT commissie en communicatiecommissie bereiden beleid voor en geven op verzoek van het bestuur uitvoering aan het beleid. Het dagelijks bestuur fungeert naast haar reguliere werkzaamheden als pensioencommissie.

Risicomanagementbeleid

Het bestuur is verantwoordelijk voor de risicomanagementorganisatie en de beheersing van de risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld. Het pensioenfonds werkt met integraal risicomanagement (IRM). Integraal benadrukt dat het gaat om het managen van alle verschillende risicogebieden in onderlinge samenhang.

Uitgangspunten

Het pensioenfonds heeft het IRM ingericht volgens de richtlijnen van toezichthouder DNB (waaronder de risicoanalysemethode (FOCUS!) en artikel 143 Pensioenwet. Daarnaast gaat het pensioenfonds uit van een beheersing- en controlesysteem (COSO Enterprise Risk Management- raamwerk) voor het beoordelen en inrichten van risicomanagement, de ISO-kwaliteitseisen en best practices.

Ontwikkeling in 2022

Extern

Gedurende 2022 is de COVID-19 pandemie steeds verder naar de achtergrond verdwenen, maatregelen zijn nagenoeg helemaal opgeheven en het virus is in kracht sterk afgenomen.

Eind februari is Rusland Oekraïne binnengevallen met alle gevolgen van dien. Het jaar 2022 heeft sterk in het teken gestaan van de gevolgen van deze inval voor het pensioenfonds zoals impact op beleggingen en inflatie. Vanuit risicomanagement zijn de ontwikkelingen op de voet gevolgd. Aanvullende maatregelen waren in 2022 niet nodig.

Het nieuwe pensioenakkoord heeft een belangrijke rol binnen het gesloten fonds en het project Toekomst. Vanuit risicomanagement was deze combinatie een belangrijk onderwerp in 2022 en zal dit voor de komende jaren ook een prominente plek op de risicoagenda blijven innemen. Veel van de ontwikkelingen zoals die nu spelen zullen ook in 2023 relevant zijn.

Intern

Gedurende 2022 heeft risicomanagement zich naast de reguliere onderwerpen op de volgende speerpunten gericht:

- Project Toekomst
- IT en IB risico
- Datakwaliteitsrisico

Ontwikkelingen ter versterking van het eerstelijnsrisicomanagement zijn in 2022 doorgezet. De Uitbestedings en IT commissie (UIC) heeft haar draai gevonden, heeft haar frequentie van vergaderen verhoogd en komt steeds meer in haar kracht. De UIC heeft de focus op alle uitbestedings- en IT risico's die spelen bij het fonds.

Project Toekomst

Vanuit de RMC wordt het Project Toekomst vanuit een risicoperspectief gevolgd. Aspecten waarnaar gekeken wordt zijn onder andere het gevolgde proces, evenwichtige belangenafweging, argumentatie voor en tegen bij de verschillende opties en tijdslijnen. Het project Toekomst heeft duidelijk vorm gekregen en binnen de mogelijkheden wordt de juiste voortgang gemaakt. Het project is in verschillende fasen opgedeeld. Fase 2 is eind 2022 afgerond. Bij elke fase wordt door risicomanagement een risico-opinie geschreven ter afronding van de betreffende fase.

IT en IB risico

IT en informatiebeveiliging nemen een belangrijkere plek in binnen het fonds. Met de toenemende automatisering en digitaal werken nemen ook de IT / IB risico's toe. Continue focus op IT / IB risico's is dan ook een must waar in 2022 vanuit de tweede lijn extra aandacht aan is gegeven.

Datakwaliteitsrisico

Datakwaliteit is van groot belang voor het fonds, met de komst van het nieuwe pensioenakkoord neemt dit belang alleen maar toe. Aanspraken moeten allemaal juist en volledig zijn. Vanuit de RMC is gedurende 2022 een sterke focus geweest op datakwaliteit en datarisico's. Hierbij is gekeken naar het datarisico binnen de bestaande risicotaxonomie, is het datakwaliteitsbeleid verder uitgewerkt en is een projectgroep datakwaliteit van start gegaan, teneinde het beleid handen en voeten te geven. Het thema datakwaliteit zal ook gedurende 2023 een belangrijk speerpunt zijn.

Regulier risicomanagement

Gedurende 2022 hebben het reguliere risicomanagementproces en de governance naar behoren gefunctioneerd. Het jaarplan risicomanagement is volgens planning uitgevoerd.

Tussen de drie sleutelfunctiehouders –met ieder hun eigen aandachtgebied– is een sterke interactie aanwezig. Dit heeft zich onder andere vertaald naar periodieke overleggen tussen de sleutelfunctiehouders waarbij bevindingen en observaties vanuit de verschillende disciplines worden gedeeld.

De sleutelfunctiehouder risicobeheer, tevens lid van het bestuur, besluit zelfstandig of hij het al dan niet wenselijk acht een onafhankelijke opinie aan bestuursvoorstellen toe te voegen. De sleutelfunctiehouder heeft daar in 2022 veelvuldig gebruik gemaakt. Aan bestuursvoorstellen waarover een besluit moet worden genomen door het bestuur wordt per definitie een opinie van de sleutelfunctiehouder toegevoegd. Werkafspraken inzake dit proces zijn aangescherpt.

Het risicomanagementproces wordt conform het beleid van het pensioenfonds per kwartaal gemonitord. Hierbij komen de onderkende risico's, de governance en het proces rondom risicomanagement aan bod. Het beleid en risicomanagementtraamwerk zijn erop gericht om risico's zo te beheersen dat er sprake is van enerzijds een verantwoorde en evenwichtige afweging tussen deze risico's en anderzijds rendement, stabiliteit in het verwacht pensioen, uitvoeringsefficiency en kosten. Hierbij realiseert het bestuur zich dat sommige risico's zich in de praktijk anders kunnen voordoen dan vooraf ingeschat en dat ook onvoorziene risico's zich kunnen openbaren. Een risicorapportage vanuit de eerste en tweede lijn wordt elk kwartaal besproken in het bestuur.

Risicohouding

De risicohouding of risicobereidheid van een pensioenfonds concentreert zich rondom de mate waarin een pensioenfonds bereid is risico's te lopen teneinde haar doelstellingen te bereiken. Hierbij wordt rekening gehouden met de evenwichtigheid tussen de verschillende deelnemersgroepen. De risicobereidheid geeft inzicht in de mate waarin het nemen van meer of minder risico leidt tot een al dan niet verhoogde kans op indexeren, maar ook op korten. De risicobereidheid geeft ook aan hoeveel beheersmaatregelen (en tegen welke kosten) gewenst worden bij een risicomijdende houding ten opzichte van een meer risicozoekende houding.

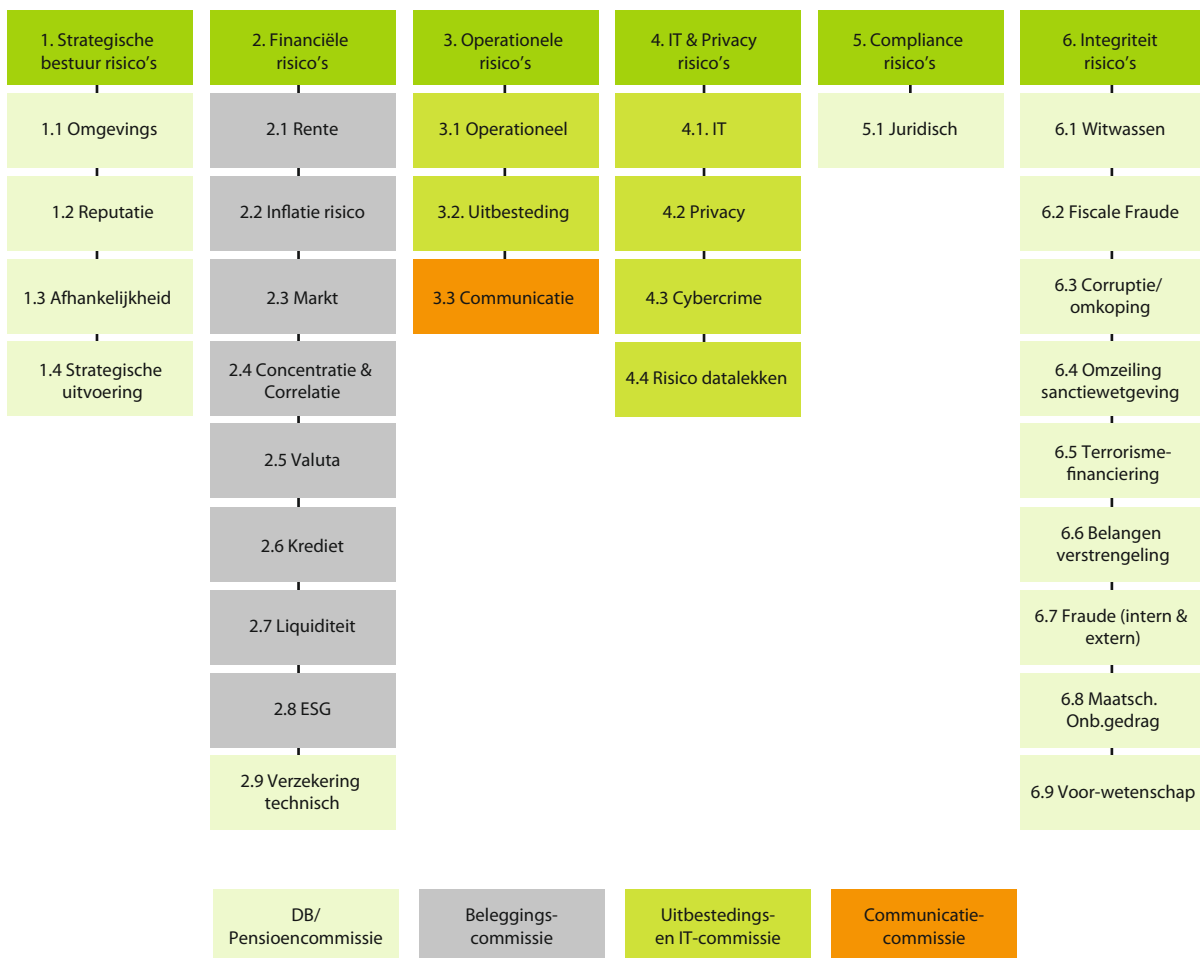
Het pensioenfonds heeft in afstemming met de deelnemers gekozen voor een vrij neutrale risicohouding bij beleggingsrisico's. Dit betekent dat het pensioenfonds beheerste risico's wil nemen teneinde de ambitie (zo mogelijk indexeren van de pensioenen) mogelijk te maken. Zie ook bijlage 2.

Ook voor de niet-financiële risico's is een risicohouding / risicobereidheid vastgelegd. De overige risico's zijn –anders dan de beleggingsrisico's– onbeloonde risico's, ofwel een hoger risico leidt niet tot een beloning. Het fonds wenst deze risico's dan ook zoveel mogelijk te beperken, waarbij de kosten van beheersing niet uit het oog worden verloren. Het volledig uitschakelen van risico's zou immers kunnen leiden tot onaanvaardbaar hoge kosten.

Risicoraamwerk

Voor een adequate risicobeheersing heeft het pensioenfonds een risicoraamwerk ingericht. Dit risicoraamwerk monitort in totaal zes hoofdcategorieën van risico's met bijbehorende onderliggende risico's, verdeeld in financiële en niet-financiële risico's.

Overzicht onderkende risico's pensioenfonds

De verschillende risico's kennen eigen verantwoordelijken binnen het pensioenfonds. In bovenstaande overzicht is te zien welke commissie verantwoordelijk is voor het bewaken van de verschillende risico's.

De belangrijkste risico's binnen het raamwerk worden hieronder nader toegelicht.

Risicobeschrijving

Financiële risico's

Financiële risico's zijn risico's die een directe relatie hebben met de financiële positie van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds onderkent als belangrijkste financiële risico's:

1. Renterisico
2. Marktrisico
3. Valutarisico

Niet-financiële risico's

De term 'niet-financieel' bij niet-financiële risico's betekent niet dat deze risico's geen financiële schade kunnen veroorzaken bij het pensioenfonds. Het zegt alleen dat er geen rechtstreekse relatie is tussen deze risico's en de financiële positie van het pensioenfonds. Het pensioenfonds onderkent als belangrijkste niet financiële risico's:

4. Omgevingsrisico
5. Uitbestedingsrisico
6. IT-risico
7. Datarisico

Hierna worden de belangrijkste risico's weergegeven en de wijze waarop het bestuur het beleid voor de beheersing van deze risico's heeft vormgegeven.

1. Renterisico

Onder het Financieel Toetsingskader (FTK) is het (verschil in) renterisico tussen beleggingen en verplichtingen van belang. Dit wordt veroorzaakt door het verschil in de gemiddelde looptijd van de beleggingen (kort) versus de verplichtingen (lang). Hierdoor zijn verplichtingen meer rentegevoelig en dat betekent een risico voor de ontwikkeling van de dekkingsgraad in het geval dat de rente gaat dalen.

Om het renterisico te beheersen wordt de renteontwikkeling dagelijks gemonitord door de fiduciair beheerder en wordt het risico gedeeltelijk afgedekt aan de hand van het renteaftdeckingsbeleid. Het pensioenfonds hanteert sinds begin 2021 een strategisch beleggingsbeleid waarin een afdeckingspercentage van 70% ten opzichte van de pensioenverplichtingen (berekend op basis van de swapcurve) wordt gehanteerd. Dit beleid was de voortzetting van het beleid dat in 2020 reeds werd gevoerd en heeft in 2022 naar behoren gefunctioneerd. In 2022 is per saldo sprake geweest van een oplopende rente. Doordat een deel van dit risico niet afgedekt was, heeft de dekkingsgraad van het pensioenfonds hiervan geprofiteerd.

Gedurende 2022 is de renteaftdekking conform beleid uitgevoerd en heeft het de daarvoor gehanteerde bandbreedtes (65% - 75%) niet overschreden. Als extra check hanteren we daarnaast een alternatieve doorrekening van de renteaftdekking. Er was daarbij sprake van een zeer lichte overschrijding, die expliciet door het bestuur als risico werd geaccepteerd.

2. Marktrisico

Marktrisico is het risico als gevolg van het beleggen zelf en de ontwikkelingen op de financiële markten. Beleggingscategorieën met een relatief hoog risico, zoals zakelijke waarden, stijgen en dalen door omstandigheden in de markten waarin wordt belegd. Dit risico wordt enerzijds bewust gezocht voor het behalen van rendement en anderzijds zo veel mogelijk beheerst door de beleggingen te spreiden over meerdere markten en beleggingscategorieën.

Het beleid op het gebied van marktrisico is vastgelegd in het strategisch beleggingsbeleid van het pensioenfonds en is vastgesteld op basis van de risicohouding, een ALM studie, goed huisvaderschap en gezond verstand. In de vermogensbeheerovereenkomsten is vastgelegd door welke partij en op welke wijze (spreiding en soorten beleggingen) het vermogen dient te worden belegd. In het crisisplan van het pensioenfonds is bepaald dat het bestuur tijdens een crisissituatie kan ingrijpen in het beleggingsbeleid om de financiële positie van het fonds te beschermen.

De beleggingsrichtlijnen worden vastgesteld door het bestuur en bevatten alle restricties waarbinnen de fiduciaire vermogensbeheerder vervolgens het beleggingsbeleid dient uit te voeren. Monitoring van het marktrisico geschiedt in de eerste plaats door de beleggingscommissie door middel van mandaten, limietmonitoring en periodieke rapportage. Deze rapportages worden ieder kwartaal toegelicht in het bestuur.

Scenario's dekkinggraad voor markt- en renterisico per eind 2022

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid van de dekkinggraad weer voor het rente- en aandelenrisico waarbij de risico's zich gecombineerd voordoen. Hierbij wordt verondersteld dat alle andere factoren onveranderd blijven. De aandelenrendementen worden hierbij schoksgewijs tussen de -25 % en +25 % aangepast, de

rente wordt schoksgewijs tussen de -1% en +1% aangepast. Hiermee wordt een indruk gegeven van de rente- en marktrisico's die het fonds naar verwachting op de kortere termijn loopt. Als gevolg van de verbetering van de dekkinggraad hebben deze risico's minder impact op de financiële positie van het fonds dan een jaar eerder, toen de dekkinggraad in dergelijke omstandigheden potentieel nog op niveaus onder de 100% zou kunnen komen.

Gedurende 2022 zijn de beleggingen conform beleid uitgevoerd en heeft het de daarvoor gehanteerde bandbreedtes per beleggingscategorie niet overschreden. Deze bandbreedtes betreffen zowel de verhoudingen tussen voor de matching en returnportefeuille als bandbreedtes voor verschillende beleggingscategorieën binnen de rendementsportefeuille.

Gevoeligheidsanalyse dekkinggraad

DNB dekkinggraad						
Dekkinggraad		Verandering rente				
Rendement zakelijke waarden		-1,0%	-0,5%	0,0%	0,5%	1,0%
	-25,5%	101,0%	102,5%	104,3%	106,3%	108,6%
	-10,0%	106,6%	108,6%	110,8%	113,4%	116,2%
	-5,0%	108,4%	110,6%	113,0%	115,7%	118,7%
	0,0%	110,3%	112,6%	115,3%	118,1%	121,3%
	5,0%	112,2%	114,6%	117,4%	120,4%	123,8%
	10,0%	114,0%	116,6%	119,6%	122,8%	126,3%
	25,0%	119,6%	122,7%	126,1%	129,8%	133,9%

3. Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro. Het valutarisico wordt vastgesteld door middel van de portefeuilleconstructiestudie. Op basis van de uitkomsten uit deze studie wordt het valutarisico (gedeeltelijk) afgedekt voor een aantal gedefinieerde valuta en beleggingscategorieën. Hiermee wordt een grote beweeglijkheid van de beleggingen als gevolg van verschillen in wisselkoersen deels vermeden.

Het fonds dekt het valutarisico af door voor de US Dollar, Britse Pond en de Japanse Yen het valutarisico voor 50% af te dekken. Gedurende 2022 is de valuta afdekking conform beleid uitgevoerd en heeft de afdekking op de betreffende valuta de daarvoor gehanteerde bandbreedtes (25% - 75%) niet overschreden.

4. Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico betreft veranderingen van buiten het pensioenfonds. Het kan bijvoorbeeld gaan om verschuivende concurrentieverhoudingen, een veranderende opstelling van belanghebbenden, aantasting van de reputatie en verslechtering van het ondernemingsklimaat. Het pensioenfonds beheerst dit risico door zoveel als mogelijk te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen en transparant te zijn bij de belangenafweging en besluitvorming. De ontwikkelingen ten aanzien van de wetsvoorstellen en andere vormen van regelgeving, zoals voor het nieuwe pensioenstelsel, worden actief gevolgd en elk kwartaal besproken in het bestuur.

Gedurende 2022 is per kwartaal in de managementrapportage gerapporteerd over de omgevingsontwikkelingen en is de risico impact van deze ontwikkelingen op het fonds besproken. Indien de omgevingsrisico's daartoe aanleiding gaven werd de focus hierop aangescherpt.

5. Uitbestedingsrisico

Onder het uitbestedingsrisico verstaat het pensioenfonds het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering en de integriteit en kwaliteit van de dienstverlening onvoldoende is gewaarborgd. Vanwege het feit dat het pensioenfonds de administratieve uitvoering van de pensioenregeling,

het fiduciair management en het vermogensbeheer heeft uitbesteed aan derde partijen, is het uitbestedingsrisico een van de belangrijkste risico's binnen het risicoraamwerk.

Ten behoeve van de beheersing van het uitbestedingsrisico heeft het pensioenfonds een breed spectrum aan beheersmaatregelen geïmplementeerd. Dit bestaat onder andere uit:

- Het pensioenfonds beschikt ten aanzien van elke externe dienstverlener over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding;
- Met de uitvoerende organisaties zijn nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverschaffing en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA);
- Het pensioenfonds ontvangt en beoordeelt periodieke rapportages (waaronder ISAE 3402 Type II en ISAE 3000 rapportages, niet financiële risicorapportages en SLA rapportages van de externe uitvoeringsorganisaties);
- Periodieke overleggen waarin de niet-financiële risicorapportages en interne audits van de uitbestedingsorganisaties worden besproken;
- Ad-hoc analyses op voldoen aan beleid van het pensioenfonds door de uitvoeringsorganisaties;
- Stringente monitoring van in het bijzonder de activiteiten bij de custodian en de fiduciaire vermogensbeheerder.
- On-site visits bij de uitbestedingspartijen.

Met de beschikbare set aan beheersmaatregelen wordt het pensioenfonds voldoende in staat gesteld de uitbestedingsrisico's goed te monitoren en te beheersen.

De ondersteuning door Argis IT, AssetCare en het bestuursbureau in combinatie met een goede werkende UIC, gemonitord door de RMC, heeft goed gewerkt.

6. IT-risico

Het pensioenfonds loopt een risico dat informatietechnologie de bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet-continu of onvoldoende beveiligd ondersteunt. Dit IT-risico kan bijvoorbeeld optreden als de IT strategie en het IT-beleid niet of onvoldoende zijn toegerust op de bedrijfsprocessen.

Daarnaast kan sprake zijn van het IT risico bij:

- de beveiliging (bijvoorbeeld toegang voor niet geautoriseerde gebruikers);
- de beheersbaarheid (ontoereikend beheer van de ICT-omgeving);
- de continuïteit (het niet beschikbaar zijn van de IT infrastructuur, waaronder applicaties en systemen).

Informatietechnologie is een belangrijk speerpunt van het pensioenfonds. De risicomanagementcommissie heeft IT periodiek op de agenda staan. Het beoordeelt de inrichting van de IT bij de pensioenuitvoeringsorganisatie aan de hand van de rapportages (SLA, NFR, ISAE).

Belangrijke onderdelen daarvan zijn de beschrijving van de IT, de IT processen, IT security, beschikbaarheid van systemen, systeemintegriteit, vertrouwelijkheid en privacy, bijbehorende beheersmaatregelen en de bevindingen van de externe accountant. Ook wordt het pensioenfonds door middel van assurancesessies geïnformeerd over diverse ontwikkelingen (zoals nieuwe beveiligingsmaatregelen, verbeteringen van het volwassenheidsniveau bij de COBIT-controls en de nieuwe informatie ontwikkelingen).

Ten behoeve van de beheersing van het IT risico is binnen de eerste lijn een externe deskundige ingehuurd die gespecialiseerd is in het beheersen van IT risico en waar nodig challenges van uitbestedingspartijen. Deze externe deskundige maakt deel uit van de UIC waar IT risico primair wordt beheerd.

7. Datarisico

Het pensioenfonds is als gegevensverantwoordelijke eindverantwoordelijk voor alle data die het pensioenfonds in beheer heeft. De belangrijkste processen op het gebied van pensioenuitvoering waarbij grote hoeveelheden data aan te pas komen zijn uitbesteed. De beheersing die het pensioenfonds heeft ingericht ligt in het verlengde van het uitbestedingsrisico en IT risicobeheersing. Aanvullend heeft het pensioenfonds verwerkingsovereenkomsten afgesloten met alle belangrijke partijen die data verwerken. Binnen de fondsomgeving wordt het gebruik van persoonsgegevens tot een minimum (alleen strikt noodzakelijk) beperkt. De aandacht voor datakwaliteitsbeheersing binnen het fonds en de uitbestedingspartij is in 2022 sterk verhoogd. Dit heeft geresulteerd in een datakwaliteitsbeleid,

mede gebaseerd op het Kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie. In 2023 moet dit ertoe leiden dat het bestuur aantoonbaar in control is.

Ten behoeve van het beoordelen en verbeteren van de datakwaliteit is begin een werkgroep gestart die zich primair richt op het beoordelen van de datakwaliteit ten behoeve van een mogelijke CWO dan wel mogelijke overgang naar nieuwe pensioenstelsel.

Risicomanagementorganisatie

Risicoraamwerk

Het risicoraamwerk omvat het beleid, het risicoproces en de risicogovernance van het pensioenfonds. Deze vaste structuur met een continu proces geeft het pensioenfonds meer controle en overzicht over de (beheersing van de) risico's. Dit zorgt ervoor dat het bestuur de risico's goed in beeld heeft, de juiste besluiten kan nemen en tijdig kan bijsturen.

Risicomanagementsysteem

Het ingerichte risicoraamwerk helpt het bestuur van het pensioenfonds om vanuit de lange- en kortetermijndoelstellingen van het pensioenfonds risico's structureel in kaart te brengen, zodat het pensioenfonds ieder kwartaal kan bepalen of het beheersingskader goed werkt of aanpassing behoeft. Daarbij neemt het pensioenfonds ook interne en externe omgevingsfactoren in acht. Binnen dit raamwerk brengt het pensioenfonds financiële en niet-financiële risico's en beheersmaatregelen in beeld.

Elk kwartaal wordt opzet, bestaan en werking van een deel van de beheersingsmaatregelen door de tweede lijn getoetst. De resultaten worden met het bestuur gedeeld en waar nodig worden aanvullende maatregelen genomen. In onderstaande schema geven we het risicomanagementproces op hoofdlijnen weer.

Voor een effectieve beheersing van de risico's die het pensioenfonds loopt, is het noodzakelijk om de onderlinge afhankelijkheid van risico's te doorgronden. Het integrale risicomanagementproces geeft het bestuur de benodigde structuur om risico's te onderkennen en op een consistente manier beheersmaatregelen te treffen.

Gedurende 2022 heeft het fundament op het gebied van risicobeleid, risicoraamwerk, proces en governance goed gewerkt. Met de huidige inrichting en werking van het risicomanagement raamwerk is het pensioenfonds van mening dat de relevante risico's worden onderkend en geadresseerd. Hiermee wordt een beheerste en integere bedrijfsvoering in voldoende mate geborgd.

Risicomanagement in 2023

- Het project Toekomst zal in 2023 verder worden uitgevoerd. Hierbij is het streven om gedurende 2023 tot een (voorlopige) keuze te komen. Vanuit risicomanagement zal een sterke focus liggen op dit onderwerp gedurende 2023.
- In 2022 is het Datakwaliteitsbeleid verder ontwikkeld. De doorontwikkeling van het beleid betreft een majeure update met concrete handvatten en stappen. De eerste lijn implementeert het beleid. Vanuit de RMC zal gedurende 2023 een sterke focus liggen op de implementatie van het beleid en de bewaking van datakwaliteit en datarisico's.

- Gedurende 2023 zal uitvoering gegeven worden aan de driejaarlijks reguliere Eigenrisicobeoordeling (ERB). Hierbij zal worden bekeken in welke mate externe hulp nodig is en welk 'thema' voor de ERB zal worden gehanteerd.
- Naast bovenstaande activiteiten verwachten we vanuit de toezichthouder weer verschillende sector brede uitvragen / enquêtes met betrekking tot de inrichting en werking van het risicomanagementsysteem.
- Het bestuur zal tevens de focus moeten houden op de ontwikkelingen van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en de gevolgen voor het pensioenfonds en de daarbij toegenomen risico's.
- Mede gedreven door regelgeving zal er ook in 2023 een verscherpte aandacht voor cyberrisico's zijn.

Beleggingsbeleid

Het pensioenfonds hanteert een strategisch beleggingsbeleid dat gericht is op de lange termijn, maar dat tegelijkertijd oog heeft voor de omstandigheden en risico's die op de korte termijn aan de orde zijn. De ontwikkeling van de pensioenen (toeslagverlening en het risico van mogelijke verlagingen) is volledig afhankelijk van de resultaten van dit beleggingsbeleid. Als vertrekpunt voor het beleggingsbeleid heeft het bestuur een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding is bepaald na afstemming met vertegenwoordigers van de belanghebbenden binnen het pensioenfonds. De risicohouding geeft aan welke mate van beleggingsrisico het fonds en daarmee de deelnemers en gepensioneerden wenselijk achten. Enerzijds zal er niet teveel risico moeten worden genomen om enige mate van zekerheid te bieden ten aanzien van de opgebouwde pensioenen en aanspraken, anderzijds zal er ook genoeg risico moeten worden genomen om de doelstellingen op het gebied van indexatie van de pensioenen te kunnen realiseren.

Het nemen van beleggingsrisico is geen doel op zich, maar is noodzakelijk om de financiële positie van het pensioenfonds te versterken en uitzicht te kunnen bieden op toekomstige toeslagverlening. Het nemen van beleggingsrisico brengt uiteraard ook de kans op tegenvallende rendementen met zich mee en een daaruit voortvloeiende verslechtering van de financiële positie van het fonds. Het bestuur maakt bij de vaststelling van het

beleggingsbeleid een doorlopende afweging tussen de te nemen risico's en het daarmee te behalen rendement. Welke risico's willen we beperken en welke risico's willen we bewust opzoeken? In het strategische beleid proberen we daartussen de balans te bewaken.

Bij de bepaling en uitvoering van het beleggingsbeleid hanteert het pensioenfonds een aantal beleggingsovertuigingen. Deze overtuigingen geven aan hoe het bestuur tegen de opzet en invulling van het vermogensbeheer aankijkt en dienen als kompas bij het inrichten van de portefeuille en het selecteren van beleggingscategorieën en beheerders van beleggingsfondsen. Voorbeelden van beleggingsovertuigingen zijn dat we ervan uitgaan dat passief beheer een betere keuze is dan actief beheer en dat inzet van tactisch beleid op de korte termijn niet bijdraagt aan de realisatie van de strategische doelstellingen. Ook het geloof in nut en noodzaak van maatschappelijk verantwoord beleggen is één van onze overtuigingen. Het beleggingsbeleid en de uitvoering ervan worden periodiek getoetst aan de beleggingsovertuigingen.

Matching en rendement

Centraal in het beleggingsbeleid staat het onderscheid tussen de matchingportefeuille en de rendementsportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doelstelling het realiseren van een rendement dat in lijn is met de ontwikkeling van de pensioenverplichtingen. Voor de waarde van deze pensioenverplichtingen is het verloop van de langetermijnrente bepalend. In de matchingportefeuille wordt dit renterisico grotendeels afgedekt. Hiervoor worden vooral beleggingen gebruikt die een laag kredietrisico kennen, zoals staatsleningen van eurozone landen met een hoge rating en rentederivaten ('interest rate swaps'). Hierdoor is de kans groot dat de gewenste afdekking van het renterisico ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Het andere deel van de beleggingen, de rendementsportefeuille, heeft als doelstelling het behalen van een voldoende hoog rendement door het nemen van bewuste en beheerste risico's, waardoor de financiële positie van het pensioenfonds verbetert en waardoor de mogelijkheden voor toeslagverlening verbeteren. In de rendementsportefeuille wordt voornamelijk belegd in

zakelijke waarden, zoals aandelen en onroerend goed, maar ook in vastrentende waarden, zoals woninghypotheken en bedrijfsobligaties.

Het totale fondsvermogen wordt binnen de matching en rendementsportefeuilles belegd op basis van min of meer vaste verhoudingen tussen de verschillende beleggingscategorieën. In 2020 heeft het bestuur een asset-liability managementstudie (ALM studie) uitgevoerd waarin de situatie van het gesloten pensioenfonds en de gevolgen hiervan voor het beleggingsbeleid nader zijn geanalyseerd. In deze studie is vastgesteld in hoeverre de beleidsdoelstellingen onder veranderende omstandigheden zouden kunnen worden gerealiseerd. De studie toonde aan dat op de langere termijn de realisatie van de ambities binnen de bestaande risicokaders mogelijk is. Wel werd duidelijk dat voor de korte termijn tot vijf jaar rekening gehouden moest worden met een beperkte kans op toeslagverlening.

Op basis van de resultaten van de ALM-studie is in 2020 een driejarig strategisch beleid met een daarbij behorende normportefeuille vastgelegd. Hierin zijn voor de verschillende beleggingscategorieën normweringen en bandbreedtes opgenomen. Jaarlijks wordt er een beleggingsplan opgesteld waarbij het strategische beleggingsbeleid als referentiekader fungeert, maar waarbij rekening kan worden gehouden met verwachte economische ontwikkelingen op de kortere termijn. Ook zijn in het jaarlijkse beleggingsplan bandbreedtes vastgelegd waarbinnen fluctuaties in de waarde van de beleggingen zich mogen voordoen. Het pensioenfonds geeft op basis van het vastgelegde beleid een mandaat aan de fiduciaire vermogensbeheerder waarin een zogeheten risicobudget is vastgelegd. De uitvoering van het vermogensbeheer moet plaatsvinden binnen de kaders van dit budget. Het bestuur en de fiduciaire vermogensbeheerder maken voortdurend afwegingen omtrent de vraag of het nemen van beleggingsrisico naar verwachting wordt beloond. Aan de hand daarvan wordt bepaald hoe het te nemen risico het beste kan worden verdeeld over de verschillende beleggingscategorieën.

Primair uitgangspunt in de risicobeheersing is dat getracht wordt om te voorkomen dat de uitkomsten van de beleggingen –en afgeleid daarvan de dekkingsgraad van

het pensioenfonds– te veel afhankelijk worden van één soort risico. Hiertoe hanteert het bestuur een beleid voor beheersing van financiële risico's dat uitgaat van spreiding over verschillende risicobronnen. In het onderdeel van het bestuursverslag dat gewijd is aan risicobeheersing, wordt nader ingegaan op de wijze waarop de financiële risico's zijn beheerst. Risico's die in beginsel ongewenst zijn, zoals renterisico en valutarisico worden grotendeels afgedekt en risico's die bewust gezocht worden zoals aandelenrisico en illiquiditeitsrisico worden naar omvang begrensd in de portefeuille.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

De aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is de laatste jaren sterk toegenomen. Het MVB-beleid van het pensioenfonds ligt in het verlengde van de missie die het pensioenfonds heeft en is gericht op het behalen van een duurzaam rendement op de lange termijn om de pensioenambitie mogelijk te kunnen maken. In 2021 heeft het pensioenfonds een MVB-beleid vastgesteld, waarmee voldaan wordt aan de eisen die vanuit Europese regelgeving worden gesteld aan duurzaam beleggen.

De missie van het pensioenfonds ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen is dat wij ernaar streven om, binnen de mogelijkheden die we als relatief klein pensioenfonds hebben, te voorkomen dat door het beleggingsbeleid het maatschappelijk belang wordt geschaad. Waar dit van ons wordt verwacht willen we een bijdrage leveren aan een betere leefwereld. Deze missie moet vervuld worden binnen de fiduciaire plicht die het fonds heeft jegens de deelnemers om een optimaal rendement te behalen tegen een aanvaardbaar risico.

Onze visie ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen is dat alle (uitgevende) instellingen (ondernemingen, overheden en supra en intra-nationale instellingen) een 'license to operate' in de samenleving moeten hebben om op langere termijn waarde te kunnen realiseren. Om die reden gaan maatschappelijk rendement en financieel rendement goed samen. Daarom maken de factoren milieu (waar onder klimaat), maatschappij en goed bestuur (de ESG-factoren) integraal onderdeel uit van onze beleggingsprocessen en beleggingsanalyses. Deze visie is ook verwoord in onze beleggingsovertuiging ten aanzien van MVB.

Wij zijn ons als relatief klein pensioenfonds bewust van de (bescheiden) invloed die wij als belegger kunnen uitoefenen en de plaats die wij innemen in de samenleving. Bij het nemen van beleggingsbeslissingen vormt de MVB-impact een belangrijk onderdeel van de besluitvorming. Het bestuur heeft echter ook aandacht voor de mogelijke negatieve consequenties die een (te) strikt MVB beleid kan hebben op de investeringsmogelijkheden en het kostenniveau.

Het pensioenfonds heeft niet de ambitie om in Nederland als voorloper te fungeren op het gebied van MVB-beleid, maar ook niet om achter te blijven. Dit betekent dat we bij voorkeur in het 'tweede kwartiel' willen zitten. Daarbij is het belangrijk dat de deelnemers / stakeholders zich comfortabel voelen bij het gevoerde beleggingsbeleid en dat het reputatierisico wordt beperkt. Het bestuur heeft dan ook bewust besloten het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant te ondertekenen.

De doelstellingen met betrekking tot het MVB-beleid zijn:

- Verbetering / bestendiging van de rendement risicoverhouding op lange termijn;
- Voorkomen dat zaken die de maatschappij ernstig schaden met pensioengeld worden gefinancierd;
- Voldoen aan de verwachtingen van de deelnemers.

Om focus aan te brengen binnen het MVB-beleid hanteert het pensioenfonds een aantal Sustainable Development Goals (SDG's) zoals deze in 2015 door de VN zijn vastgesteld. De SDG's die door het pensioenfonds met name worden nagestreefd zijn:

- Bestrijden van controversiële wapens (SDG 16);
- Verbetering van mensenrechten en arbeidsomstandigheden (SDG 8 en 16);
- Bestrijden van tabak (SDG 3);
- Verbeteren van het klimaat (SDG 7, 12 en 13).

Ook hanteren we bij de uitvoering aan het MVB-beleid de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze tien principes zijn gerelateerd aan arbeidsnormen, mensenrechten, milieu en anti-corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de conventies van de

International Labour Organisation. De uitvoering van het MVB-beleid vindt plaats langs de volgende wegen:

- Integratie van ESG binnen het beleggingsbeleid en de beleggingsprocessen;
- Betrokkenheidsbeleid;
- Uitsluiting;
- Positieve selectie;
- Impact beleggen.

De toepassing van de verschillende vormen van het MVB-beleid is mede afhankelijk van de mogelijkheden per beleggingscategorie. In de beleggingsprocessen –met name bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders– wordt het effect van MVB factoren op de beleggingsrisico's en het rendement expliciet meegewogen op basis van het beleid. Het bestuur verwacht van de ingeschakelde vermogensbeheerders dat zij een MVB-beleid hebben en toepassen dat niet materieel afwijkt van het MVB-beleid van het pensioenfonds en dat niet leidt tot te hoge risico's. We sluiten ons voor wat betreft het klimaatbeleid en de energietransitie aan bij de doelstellingen zoals uiteengezet in het Klimaatakkoord. Voor 'aandelen ontwikkelde landen' geldt een initiële doelstelling van 50% lagere CO2 uitstoot ten opzichte van de benchmark en een jaarlijkse verdere verlaging van 7% (waarmee de CO2 uitstoot van de aandelenportefeuille het pad volgt van in lijn met de 'Paris Aligned Benchmark'. Voorts streven we naar beperking van de uitstoot van andere broeikasgassen.

Onder het betrokkenheidsbeleid worden het stembeleid en engagement verstaan. Hierbij staan de MVB-ambitie, inclusief de langetermijnwaardcreatie en de SDG's centraal. Uitsluiting wordt als uitvoeringsvorm gehanteerd als het product waarin wordt belegd per definitie schadelijk is voor mensen, het geen nadelige gevolgen heeft als het product er niet meer zou zijn en er een wereldwijd verdrag of politieke druk is, gericht op het uitbannen ervan. Uitsluiting wordt onder andere toegepast ten aanzien van controversiële wapens, tabak, thermische kolen en gokken.

Op het gebied van positieve selectie en impactbeleggen is het pensioenfonds momenteel nog niet actief. Mede vanwege de beperkte omvang zijn de mogelijkheden voor de inzet van deze uitvoeringsvormen beperkt. De

mogelijkheden op het vlak van positieve selectie ten aanzien van de klimaatdoelstellingen worden nader onderzocht.

De resultaten van het MVB-beleid worden uitgebreid toegelicht in het MVB-jaarsverslag van het pensioenfonds, dat terug te vinden is op de website. Hierin wordt een toelichting gegeven bij de doelstellingen en de wijze waarop deze zijn gerealiseerd. Ook wordt ingegaan op de effectiviteit van het stembeleid en engagement. Het overgrote deel van de beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties wordt uitgevoerd in beleggingsfondsen waarin een expliciete ESG-aanpak wordt nagestreefd. In sommige categorieën zoals niet-genoteerd vastgoed zijn de mogelijkheden voor maatschappelijk verantwoord beleggen vooralsnog echter beperkt.

Het pensioenfonds classificeert onder de SFDR regelgeving (Sustainable Finance Disclosure Regulation) als een financieel product dat duurzaamheid promoot (het zogenaamde Artikel 8). Deze classificatie brengt de verplichting met zich mee dat het pensioenfonds informatie verschaft over het duurzaamheidsbeleid en de uitvoering daarvan. Het doel is de transparantie over duurzaamheid te vergroten, waardoor het voor de deelnemers gemakkelijker wordt om te begrijpen hoe duurzaamheid een rol speelt in hun beleggingen.

Economische ontwikkelingen

Vanaf het najaar van 2021 werd inflatie het belangrijkste thema in de economische ontwikkelingen. Als gevolg van de wereldwijd snel aantrekkende economische groei nam de krapte in productieketens toe. Deze problematiek werd mede veroorzaakt doordat na meerdere perioden van lockdowns als gevolg van de COVID 19-pandemie, de economie forse opstartproblemen vertoonde. Dit effect werd vanaf eind februari 2022 versterkt door de Russische inval in Oekraïne. Als gevolg hiervan schoten de energieprijzen –en met name de gasprijzen in Europa– omhoog, waardoor de inflatie niveaus bereikte die in decennia niet meer gezien waren. Naarmate de maanden verstreken bleek de inflatie hardnekkiger dan gedacht, waardoor de inflatie- en renteverwachtingen gedurende het jaar verder stegen.

Centrale banken, vooral het Amerikaanse stelsel van centrale banken (de Fed), hielden lang vol dat de oplopende inflatie (verwachtingen) tijdelijk zouden zijn. De centrale banken zagen daarom aanvankelijk geen aanleiding voor grote renteaanpassingen. Maar in de loop van 2022 maakte de Fed een sterke draai. De centrale bank bouwde het al jaren draaiende obligatie opkoopprogramma versneld af en verhoogde de rente in de periode van maart tot december 2022 met maar liefst 4,25 procentpunt. De Europese Centrale Bank (ECB) kondigde ook aan het obligatie opkoopprogramma in 2022 af te bouwen. Het beleid van de ECB is steeds geweest om eerst de opkoopprogramma's af te bouwen en daarna pas de rente te verhogen. Gedwongen door de sterk stijgende inflatie zag de ECB zich echter genoodzaakt om de renteverhoging in juli 2022 al een maand eerder aan te kondigen. Deze stijging was met 0,5 procentpunt ook hoger dan verwacht. Daarna volgde nog 2 procentpunt aan renteverhogingen tot het einde van het jaar. Door de hoge inflatie en het hoge tempo van de renteverhogingen liepen ook de kapitaalmarktrentes snel op.

De hoge inflatie en krappere financiële omstandigheden hadden hun weerslag op de economische groei in 2022. Waar veel landen aan het begin van het jaar nog economische rugwind hadden van heropening na de lockdowns, werden vooral in het tweede en derde kwartaal van 2022 de negatieve effecten van de hoge inflatie en oplopende rentes zichtbaar. Het vertrouwen onder producenten daalde en ook het vertrouwen onder consumenten kelderde. De consumptiegroei nam af, wat de vrees voor een recessie aanwakkerde. Ook COVID 19 golven en economische lockdowns in China, gecombineerd met financiële problemen in de Chinese vastgoedsector droegen bij aan het lagere wereldwijde groeitempo. Dankzij een overschot aan besparingen dat gezinnen tijdens de COVID 19 pandemie hadden opgebouwd, krappe arbeidsmarkten en heropeningseffecten bleef de economische groei per saldo wel positief. Richting het einde van het jaar begon de inflatie in de VS te dalen, terwijl die in de eurozone nog hoog bleef. Door een vooralsnog milde winter en goed gevulde gasvoorraden daalden de Europese gasprijzen snel in de laatste maanden van 2022. De doorwerking van de inflatie in het dagelijks levensonderhoud was daarmee echter nog niet ten einde gekomen.

De waarde van de Amerikaanse dollar steeg gedurende het jaar met circa 6% ten opzichte van de euro onder invloed van de sneller oplopende renteniveaus in de VS. Het Britse pond, de Japanse Yen en de Chinese renminbi daalden alle in waarde ten opzichte van de euro.

Zakelijke waarden

De oplopende inflatie en de stijgende rente leidden gedurende 2022 tot druk op de aandelenkoersen. De bedrijfswinsten bleven nog op peil doordat de meeste bedrijven hun stijgende kosten konden doorberekenen in hun prijzen. Per saldo daalde de wereldwijde aandelenindex in 2022 in euro's gemeten met bijna 13%. De sterkere dollar heeft deze daling voor de eurobeleggers nog enigszins verzacht, mits het valutarisico niet volledig werd afgedekt. Per sector waren de verschillen in rendementen groot. Zogenaamde groeisectoren als informatietechnologie en communicatiediensten die het in 2021 uitstekend deden, werden in 2022 door de oplopende renteniveaus relatief hard geraakt. Aan de andere kant deed de sector energie het bijzonder goed omdat deze kon profiteren van de oplopende olie- en gasprijzen en de onzekerheid die op energiemarkten ontstond na de inval van Rusland in Oekraïne. Aandelen uit opkomende landen bleven in 2022 wederom achter bij ontwikkelde markten en moesten een verlies incasseren van bijna 15%. Dit was in belangrijke mate het gevolg van de eerder genoemde ontwikkelingen in China. Het strenge zero-covid beleid werd door de Chinese overheid pas aan het einde van het jaar onverwacht versoepeld, wat tot de verwachting leidde dat de groei van de Chinese economie zou aantrekken. Dit kon de opgelopen schade in aandelenkoersen die gedurende het jaar was ontstaan niet meer goedmaken. Beursgenoteerd vastgoed was een categorie die het in 2022 moeilijk had. Ondanks de koppeling van huren met inflatie hadden de opgelopen renteniveaus een grote invloed op de waardeontwikkeling binnen de sectoren woningen en kantoren. Bij beursgenoteerd vastgoed was dit direct zichtbaar. Wereldwijd liet de bijbehorende vastgoedindex een waardedaling van ruim 20% zien, en in Europa was dit, onder invloed van een dreigende recessie, nog groter met 37%. Voor niet-genoteerd vastgoed werkt dit effect naar verwachting vertraagd door druk op de waarde van de beleggingen in de loop van 2023. In de tweede jaarhelft van 2022 viel in niet genoteerde vastgoed al een voorzichtige daling waar te nemen, vooral in de

sector kantoren. Bij kantoren zijn er nog altijd vraagtekens rondom de gevolgen op lange termijn van de toename van thuiswerken. De verwachting is echter dat de vraag naar A-locaties groot zal blijven en dat de benodigde ruimte per werknemer op kantoor zal toenemen.

Vastrentende waarden

Rentes kenden een volatiel verloop in 2022. Per saldo stegen kapitaalmarktrentes wereldwijd fors onder invloed van de oplopende inflatiecijfers en ingrijpen door centrale banken. Dit leidde tot een ware 'bear market' op obligatiemarkten met ongekende verliezen. De Duitse 10-jaars rente steeg in 2022 van -0,18% naar +2,55%. De Europese AAA staatsleningenindex liet hierdoor een negatief rendement van -18,5% zien. Ook kredietopslagen liepen over het jaar op als gevolg van verslechterende economische vooruitzichten. Europese bedrijfsobligaties boekten een negatief rendement van -14,2%. Door de wereldwijde rentestijgingen lieten ook staatsleningen van opkomende landen (EMD) en hypotheke een negatief rendement zien.

Beleggingsresultaten

De samenstelling van de strategische beleggingsmix die het pensioenfonds in 2022 heeft gehanteerd is vermeld in onderstaande tabel. Deze beleggingsmix is vastgelegd in het jaarlijkse beleggingsplan dat eind januari 2022 is geïmplementeerd. Ten opzichte van het beleggingsplan 2021 kende dit plan geen inhoudelijke wijzigingen. De normportefeuille was daarmee in 2022 gelijk aan de strategische portefeuille die in het strategische beleid was vastgesteld.

Normweging 2023

Matchingsportefeuille	45,0%
Renteafdekking op swapcurve	70,0%
Rendementsportefeuille	55,0%
Aandelen ontwikkelde landen	21,0%
Aandelen opkomende landen	9,0%
Beursgenoteerd onroerend goed	2,5%
Niet-beursgenoteerd onroerend goed	5,0%
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	7,5%
Vastrentende waarden hypotheke	10,0%
Liquiditeiten	0,0%
Totaal	100%

Het pensioenfonds hanteerde in 2022 voor de afdekking van het renterisico een vast percentage van 70% van het risico van de beleggingen, gewaardeerd tegen de swapcurve.

Gedurende 2022 hebben er geen wijzigingen in de strategische uitgangspunten plaatsgevonden. Wel hebben binnen de kaders van het strategische beleid enkele wijzigingen plaatsgevonden:

- In juni is de deelneming in een actieve manager aandelen opkomende markten na een gedurende teleurstellende performance verkocht;
- Vanwege het beperkte rendementsperspectief in opkomende markten is besloten om de opbrengst van deze verkoop te beleggen in aandelen ontwikkelde landen;
- Eind september is vanwege de oplopende weging van de niet-genoteerde vastgoedfondsen een verkooporder ingelegd bij de drie fondsen. Hiervan is per eind 2022 één verkoopopdracht gerealiseerd;
- In december heeft het bestuur goedkeuring gegeven aan toetreding tot nieuwe fondsen voor aandelen opkomende landen en beursgenoteerd vastgoed, beide met een nadrukkelijke ESG-insteek;
- Eind december is de afdekking van het renterisico aangepast naar de aangepaste UFR-systematiek en de verlening van de indexatie.

Als risicomaatstaven hanteerde het pensioenfonds in 2021 een vereist eigen vermogen in een bandbreedte tussen de 111% en 119% en een risicobudget, ofwel de dekkingsgraadvolatiliteit op basis van de toezichtcurve, in een bandbreedte tussen de 4,0% en 5,5%. Voor beide maatstaven gold dat het risicogebruik in 2022 binnen de bandbreedtes is gebleven.

Bij aanvang van het jaar werden de rendementen voor zakelijke waarden onder het langjarig gemiddelde, maar nog altijd positief ingeschat. In werkelijkheid bleek gedurende 2022 vrijwel iedere maand sprake te zijn van een gestage daling van de rendementen, met uitzondering van het rendement op niet-genoteerd vastgoed. Ook de rendementen op vastrentende waarden vielen, onder invloed van de sterke rentestijging, fors en veel sterker dan verwacht, negatief uit.

Per saldo boekte het pensioenfonds een negatief rendement van -26,78% op jaarbasis. Simpel gezegd komt het erop neer dat ruim een kwart van het fondsvermogen in een jaar tijd is verdampt als gevolg van de negatieve beleggingsresultaten. Opvallend genoeg was ondanks dit negatieve resultaat en de enorme daling van het belegd vermogen toch sprake van een substantiële verbetering van de financiële positie. Omdat de waarde van de pensioenverplichtingen in 2022 onder invloed van de

rentestijging met maar liefst € 260 miljoen daalde was er per saldo nog steeds sprake van een verbetering van de dekkingsgraad, die het fonds in staat stelde om een indexatie van 5% te verlenen.

Aan het eind van 2022 was de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds als volgt samengesteld en waren per categorie de volgende rendementen ten opzichte van de benchmarks gerealiseerd:

Beleggingscategorie	Allocatie in €	Weging in %	Rendement 2022	Benchmark 2022
Matchingportefeuille	372.105	44,2%	-39,1%	-38,9%
Vastrentend	217.987	25,9%		
Liquiditeiten	154.118	18,3%		
Rendementsportefeuille	469.569	55,8%	-15,77%	-15,83%
Aandelen ontwikkelde landen	184.629	21,9%	-16,55%	-12,78%
Aandelen opkomende landen	57.637	6,8%	-16,27%	-14,85%
Genoteerd onroerend goed	18.943	2,2%	-19,27%	-20,18%
Niet-genoteerd onroerend goed	58.117	6,9%	16,47%	8,88%
Hypothecaire leningen	94.603	11,3%	-15,22%	-19,15%
Bedrijfsobligaties	52.277	6,2%	-13,74%	-14,17%
Liquiditeiten	2.489	0,4%	0,1%	0,0%
Valuta-afdekking	874	0,1%	-1,4%	-1,5%
Totaal beleggingen	841.974	100,0%	-26,78%	-26,94%

Onderstaand worden de resultaten per beleggingscategorie nader toegelicht.

Belegd vermogen

De belangrijkste ontwikkeling in 2022 blijkt niet uit bovenstaand overzicht. Dit betrof de sterke daling van het vermogen van het fonds gedurende het jaar, grotendeels als gevolg van de negatieve rendementen. Het belegd vermogen daalde van € 1.178 miljoen per eind 2021 naar € 836 miljoen een jaar later. Dat is een daling van € 342 miljoen. In 2022 is er circa € 20 miljoen onttrokken voor de financiering van de pensioenuitkeringen, de resterende ruim € 320 miljoen is derhalve het negatieve beleggingsresultaat van 2022.

Matchingportefeuille

De matchingportefeuille heeft tot doel het (grotendeels) afdekken van het renterisico op de pensioenverplichtingen van het fonds. Deze afdekking gebeurt aan de hand van beleggingen in langlopende staatsobligaties van voornamelijk Duitsland, Frankrijk en Nederland en in speciale beleggingsfondsen waarin belegd wordt in renteswaps en liquiditeiten. Ook de beleggingen in bedrijfsobligaties en hypotheekleningen in de rendementsportefeuille leveren een bijdrage aan de afdekking van het renterisico. Met de matchingportefeuille wordt getracht om de gevolgen van de renteontwikkeling op de pensioenverplichtingen voor 70% af te dekken (op basis van de swaprente). Het perfect afdekken van het

renterisico is niet mogelijk omdat de beleggingen in per looptijd niet exact af te stemmen zijn op de verplichtingen. Zoals aangegeven was er in 2022 sprake van een zeer sterke stijging van de renteniveaus. Bij een stijgende rente daalt de waarde van de obligaties en renteswaps. Het rendement van de matchingportefeuille was als gevolg van de ongekende rentestijging in 2022 zeer negatief met -39,1%. De daling van de benchmark viel met -38,9% iets minder laag uit. Uit analyses is gebleken dat de renteafdekking in 2022 vrijwel conform de doelstelling heeft gefunctioneerd.

Rendementsportefeuille

Met de rendementsportefeuille wil het pensioenfonds positieve beleggingsrendementen realiseren waarmee de financiële positie van het fonds versterkt wordt en zodoende voldoende vermogen aanwezig is voor verhoging van de pensioenen van deelnemers en pensioengerechtigden. Het pensioenfonds belegt binnen de rendementsportefeuille alleen in beleggingsfondsen. Een groot deel van deze fondsen hanteert een passieve beleggingsstijl, waarbij de relevante markten kostenefficiënt gevolgd worden.

Het rendement op beleggingen in aandelen ontwikkelde landen was -16,55% fors negatief en viel daarmee aanzienlijk lager uit dan de toch al beperkte rendementsverwachtingen aan het begin van het jaar. Een dergelijk rendement valt echter wel binnen de gebruikelijk te wachten bandbreedte voor rendementen op aandelen; in 2021 bedroeg het rendement nog 35,3%. Er is dus (zeker de laatste jaren) sprake van hoge pieken en diepe dalen in de aandelenrendementen. Ten opzichte van de strategische benchmark was sprake van een aanzienlijke underperformance van bijna 4%. Dit negatieve verschil kan verklaard worden vanwege de MVB-insteek van de aandelenportefeuille. Juist de aandelen uit sectoren die op grond van MVB overwegingen bewust vermeden worden of waar minder in wordt belegd, presteerden in 2022 bijzonder goed. Denk daarbij met name aan grondstoffen (olie en gas). De strategische benchmark van het fonds is gebaseerd op de marktweging van alle aandelen en houdt dus geen rekening met MVB-doelstellingen. De bewuste keuze van het bestuur om in de selectie van de beleggingsfondsen rekening te houden met MVB doelstellingen heeft in die vergelijking in 2022 negatief

bijgedragen. Ter relativering moet vermeld worden dat in 2021 juist sprake was van een ongeveer even grote outperformance ten opzichte van de benchmark, eveneens te herleiden tot het MVB-beleid.

Dezelfde waarneming gold, zij het in iets mindere mate, voor de aandelenbeleggingen in opkomende landen. Ook hier was sprake van een underperformance van circa 1,5%. Met name de slechte performance van de actieve manager waarvan in juni afscheid werd genomen speelde hierbij een belangrijke rol. Door de verlaging van de weging naar aandelen opkomende landen gedurende het jaar heeft de lage performance in deze categorie relatief minder impact gehad.

In de categorie beleggingen in genoteerd onroerend goed waren de resultaten nog wat extremer dan bij aandelen ontwikkelde landen. Met een rendement van -19,27% leverde deze categorie de laagste performance in de rendementsportefeuille. Dat met dat rendement de benchmark werd verslagen, is een constatering voor de statistieken. De beleggingen in niet-genoteerd onroerend goed bestaan hoofdzakelijk uit beleggingen in woningen en logistiek onroerend goed. Het rendement van deze beleggingen week in 2022 sterk af van de andere categorieën. Met een positief rendement van 16,47% was niet-genoteerd onroerend goed de enige categorie die in 2022 zwarte cijfers schreef. Ook de performance van de benchmark werd daarmee fors overtroffen. Daarbij wordt opgemerkt dat bij een dergelijke minder liquide categorie de correctie van de koersen meestal met enige vertraging plaatsvindt, hetgeen we dus naar verwachting in 2023 gaan terugzien in de cijfers.

Hypothecaire leningen vertoonden na enkele positieve jaren in 2022 een forse min met een rendement van -15,22%. Ook die performance was minder slecht dan die van de benchmark, maar dat is natuurlijk een schrale troost. Los van de daling van de rente had de stijging van de kredietvergoedingen op nieuwe hypotheek een negatieve invloed op de gerealiseerde rendementen. Bedrijfsobligaties haalden eveneens een groot negatief rendement van -13,74%. Ook in deze categorie een minder slechte prestatie dan de benchmark die -14,17% realiseerde.

De afdekking van het valutarisico (met name de Amerikaanse dollar) leidde in 2022 door de zwakkere positie van de euro ten opzichte van de dollar tot een negatief resultaat van -1,4%.

Het totaalrendement van de rendementsportefeuille was in 2022 met 15,77% bijzonder laag. Daarmee wordt het positieve resultaat van 15,5% dat in 2021 gerealiseerd werd, vrijwel weer teniet gedaan. Ten opzichte van de strategische benchmarks presteerden aandelen aanzienlijk slechter. Dit kan worden toegeschreven aan de bewuste keuzes op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Op de andere categorieën was sprake van een betere (of minder slechte) performance dan de toepasselijke benchmarks. De belangrijkste beleidsmatige keuzes hebben in 2022 negatief bijgedragen aan het gerealiseerde resultaat, in de uitvoering zijn weinig tekortkomingen geconstateerd.

Beleggingsbeleid in 2023

In begin 2023 heeft het bestuur een nieuw beleggingsplan vastgesteld waarin de renteafdekking is verhoogd naar 80% en waarin de strategische weging naar aandelen van opkomende landen is verlaagd ten gunste van aandelen ontwikkelde markten. In de tweede helft van 2023 zal een nieuwe ALM-studie worden uitgevoerd. Op basis van de resultaten van deze studie zal een nieuw strategisch beleggingsbeleid vanaf 2024 worden bepaald.

Communicatiebeleid

Jaarlijks wordt door het bestuur op advies van de communicatiecommissie een communicatie actieplan vastgesteld. Dit actieplan is gebaseerd op het communicatiebeleidsplan en de vooruitzichten voor het komende jaar.

In december 2021 is het actiejaarplan voor 2022 vastgesteld.

Uitgangspunten

Door het gesloten karakter van het pensioenfonds zijn de doelstellingen en prioriteiten voor de communicatie in 2020 gewijzigd. Het bestuur legt sindsdien de nadruk op wettelijke communicatie zoals de uniforme pensioenoverzichten en communicatie over indexatie en

korting. Daarnaast ligt de focus op communicatie over de toekomst van het pensioenfonds.

Bovendien vindt het bestuur het belangrijk dat actieve werknemers van VLK hun totale pensioenvoorziening vanuit de werkgever kunnen overzien (bij PVL en bij a.s.r.) en weten waar ze de benodigde informatie kunnen vinden. Tijdens het in het derde kwartaal van 2021 gehouden webinar bleek dat deelnemers behoefte hebben aan informatie over opgebouwde rechten uit het verleden, met het oog op wat er met het pensioenfonds gaat gebeuren in de toekomst.

Voor 2022 is daarom besloten om de ambitie voor de communicatie te vergroten ten opzichte van de voorgaande jaren als gesloten fonds. Zolang het pensioenfonds nog bestaat wordt door de communicatiecommissie ook aandacht besteed aan pensioenbewustzijn.

Project Toekomst

Het is belangrijk om de deelnemers op de hoogte te houden over de ontwikkelingen in het project Toekomst. Hiervoor is op de website een aparte pagina ingericht waarop alle informatie over het project Toekomst wordt verzameld. Daarnaast hebben we op de website in maart, mei en november 2022 een update gegeven over het project. In november 2022 is een webinar voor (gewezen) deelnemers en een webinar voor pensioengerechtigden georganiseerd om de stand van zaken van het project Toekomst toe te lichten. In december 2022 is op de website een terugblik geplaatst met de belangrijkste vragen naar aanleiding van dit webinar.

In het kader van het project Toekomst is medio 2022 een risicopreferentieonderzoek uitgevoerd. De conclusies van het bestuur naar aanleiding van het onderzoek zijn in november 2022 via de website gecommuniceerd.

Indexatie

Het onderwerp indexatie is op diverse momenten toegelicht op de website. Allereerst over de indexatie per 1 januari 2022. In de zomer is een toelichting gegeven waarom het pensioenfonds niet de mogelijkheid heeft om tussentijds extra te indexeren, terwijl een groot aantal andere fondsen dat wel doet. Eind van het jaar is gecommuniceerd over de indexatie per 1 januari 2023.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Het pensioenfonds vindt maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk item en dit maakt het ook belangrijk om hierover te communiceren aan de deelnemers. We hebben een nieuwsbericht geplaatst over wat het pensioenfonds doet aan CO2reductie en jaarlijks wordt het MVB jaarverslag gepubliceerd.

Overige publicaties

Op de website van het fonds is naar bovenstaande thema's gecommuniceerd over diverse onderwerpen. Bijvoorbeeld het maandelijkse nieuwsbericht over de ontwikkeling van de dekingsgraad. Verder is het reguliere jaarverslag op de website gepubliceerd. En daarna is een interview met de voorzitter met daarin een verkort jaarverslag met kerncijfers op de website geplaatst. Daarnaast hebben we een nieuwsbericht over het oorlogsgeweld in Oekraïne geschreven en zijn we aangehaakt bij de Pensioen3daagse met een bericht "Denk je wel eens na over je pensioen?". Eind 2022 en begin 2023 zijn nieuwsberichten geplaatst over het uitstel van de mogelijkheid om een 'bedrag ineens' op te nemen.

Communicatie in 2023

Eind 2022 is een nieuw communicatiebeleidsplan opgesteld. Dit plan is in januari 2023 met positief advies van het verantwoordingsorgaan vastgesteld door het bestuur. Hierbij hoort een actiejaarplan 2023. Ook dit plan is door het bestuur vastgesteld. Het communicatiebeleid is niet drastisch gewijzigd. De komende jaren is het met name belangrijk om voldoende aandacht te blijven besteden aan communicatie over de plannen voor de toekomst. Dit helpt om draagvlak te creëren en te zorgen dat deelnemers begrijpen waarom het bestuur besluiten voor de toekomst neemt en welke gevolgen dit voor hen persoonlijk heeft. Daarnaast start vanaf de invoering van de Wet Toekomst Pensioenen een verplichting voor pensioenfonds om te voorzien in keuzebegeleiding voor de deelnemers. De communicatiecommissie gaat hier in 2023 mee aan de slag, door te kijken wat nu aan keuzebegeleiding wordt geboden en te bepalen of dit voldoende is of verder moet worden uitgebreid.

Uitbestedingsbeleid en IT beleid

In 2021 is de Uitbestedings- en IT commissie (UIC) van het pensioenfonds ingericht. Het jaar 2022 is het eerste jaar dat de UIC volledig als commissie heeft gefunctioneerd.

Beleidsuitgangspunten

Binnen de gebieden uitbesteding en IT gelden enkele beleidsdocumenten als basis. Dit zijn hoofdzakelijk het Uitbestedingsbeleid, Informatiebeveiligings- en IT beleid, Herzieningenbeleid, Bewaar- en archiefbeleid en het Datakwaliteitsbeleid.

De UIC voert werkzaamheden uit vanuit de eerste lijn binnen het pensioenfonds. De commissie monitort en beoordeelt de gang van zaken op de gebieden uitbesteding en IT. Daarnaast bepaalt de commissie eventuele vervolgstappen of vervolgvragen die nodig zijn. De commissie bekijkt de opvolging van acties bij uitbestedingspartijen. En geeft advies aan het bestuur als besluitvorming aan de orde is.

De UIC behandelt in vergaderingen alle rapportages van de pensioenuitvoeringsorganisatie, de niet financiële risicorapportage van de fiduciër manager, rapportages van de vermogensbeheerder en van het bestuursbureau. Jaarlijks vindt verder een evaluatie plaats van en met alle uitbestedingspartijen. Deze wordt in het bestuur vastgesteld.

In de commissie zitten enkele externe leden met specifieke kennis op het gebied van IT en vermogensbeheer.

Uitbesteding

In 2022 is een bezoek gebracht aan de kernuitbestedingspartijen, op locatie. Het pensioenfonds krijgt zo meer inzicht in de dienstverlening van de partijen. Als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt, de nasleep van COVID 19 en economische ontwikkelingen zijn bij de uitbestedingspartijen niet altijd alle processen binnen de afgesproken normen uitgevoerd (kunnen worden). Het aantal incidenten in 2022 bleef echter beperkt. Het pensioenfonds is in control geweest op de dienstverlening door uitbestedingspartijen.

Met AZL is in 2022 een nieuwe overeenkomst gesloten, waarin onder andere nadere afspraken zijn gemaakt over opzegging in het kader van een overdracht van de pensioenen van het pensioenfonds.

IT

Op het gebied van IT is in 2022 voornamelijk gewerkt aan datakwaliteit. Het Datakwaliteitsbeleid is opgesteld en vastgesteld door het bestuur. Dit beleid biedt de basis voor vervolgstappen om de kwaliteit van de data te maximaliseren en vervolgens te waarborgen.

Het bestuur heeft in 2022 een IT training gevolgd en individuele bestuursleden hebben extra scholing gevolgd op dit gebied.

Het IT risico komt terug in alle rapportages die de UIC behandelt. De eigen IT structuur en bijbehorende risico's van het pensioenfonds staan ook periodiek bij de commissie op de agenda.

Uitbesteding en IT in 2023

Voor 2023 is het voornaamste speerpunt van de UIC datakwaliteit. Daarnaast focust de commissie zich op inbedding van verplichtingen vanuit DORA-wetgeving, doorontwikkeling van de DNB Good practices Informatiebeveiliging en blijvende IT awareness binnen het pensioenfonds. Hiermee levert de commissie vanuit de eerste lijn een bijdrage aan de risicobeheersing op uitbesteding en IT.

Toekomstparagraaf

Onderzoek Toekomst

In 2021 is een projectplan Toekomst vastgesteld, waarin per fase is beschreven wat de doelstellingen, randvoorwaarden en mijlpalen zijn.

Fase 1 bestond uit het evalueren en herijken van de centrale toetsingscriteria.

In 2022 heeft het bestuur fase 2 van het projectplan afgerond. Tijdens fase 2 is met name gekeken naar welke scenario's realistisch zijn voor de toekomst en is de koppeling gemaakt tussen de scenario's en de toetsingscriteria.

Hiervoor zijn diverse scenario's op een rij gezet om vervolgens te bepalen welke het meest voor de hand liggen en welke het minst waarschijnlijk zijn.

Naast het afronden van fase 2 heeft het bestuur een aantal acties opgepakt ter voorbereiding op de besluitvorming en in afwachting van de definitieve vormgeving van de Wet toekomst pensioenen.

Het gaat hierbij om de volgende acties:

- Uitvoeren van een risicopreferentieonderzoek.
- Inzicht verkrijgen in de gevolgen van de verschillende invaarmethodes, zowel inhoudelijk als kwalitatief.
- Een kwalitatieve en kwantitatieve vergelijking van de huidige regeling t.o.v. de nieuwe premierelingen en het alternatief van een buy out.
- Uitvoering van een marktonderzoek onder Algemene pensioenfonds (APF's) en bedrijfstakpensioenfonds (BPF's).
- Overleg met de diverse stakeholders (gewezen werkgever, OR en vereniging van gepensioneerden).
- Monitoren van ontwikkelingen rond het wetgevingstraject (met name ten aanzien van de positie van gesloten fondsen).
- Communicatie richting de deelnemers.

Risicopreferentieonderzoek

In de zomer van 2022 is het risicopreferentieonderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de manier waarop deelnemers tegen risico aan kijken. Hierbij zijn de deelnemers verdeeld in twee groepen, (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Omdat de respons hoog was heeft het bestuur geconcludeerd dat de uitkomsten van het onderzoek voldoende betrouwbaar zijn om conclusies te kunnen trekken.

Dit zijn de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek:

- Deelnemers hebben overwegend een offensievere risicohouding ten opzichte van andere pensioenfonds.
- Het behoud van koopkracht is voor deelnemers van essentieel belang en men is zich ervan bewust dat door het pensioenfonds moet worden belegd om dit te realiseren.
- Er is een voorkeur voor een pensioenregeling met een vorm van reserves waarmee risico's gedeeld kunnen worden, waardoor de pensioenen over generaties stabiel worden.
- Deelnemers hebben behoefte aan keuzemogelijkheden.
- De hoogte van het inkomen van deelnemers en het vertrouwen in het pensioenfonds spelen een rol in de risicohouding van deelnemers.
- Deelnemers hebben vertrouwen dat het bestuur van het pensioenfonds de juiste beslissing neemt als het gaat om de toekomst.

Bij een overdracht van het vermogen staan de hoogte van de pensioenuitkering en mogelijke indexatie ruimschoots op de eerste plaats. Daarnaast is de keuze voor een vaste of variabele uitkering belangrijk. Dit heeft meer prioriteit dan het behoud van identiteit of medezeggenschap.

Het bestuur heeft de uitkomsten besproken in de bestuursvergadering en vervolgens met de raad van toezicht, de klankbordgroep Toekomst en het verantwoordingsorgaan.

De uitkomsten van het onderzoek zijn op dit moment helder voor het bestuur. Er is geen reden om een vervolgonderzoek te laten uitvoeren. Wellicht wordt dit in een later stadium van het project wel gedaan als er toch aanvullende vragen blijken te zijn of om te toetsen of de interpretatie van dit onderzoek door het bestuur en de overige gremia aansluit bij de wensen van de deelnemers. Punt van onderzoek zou kunnen zijn of de verkregen inzichten van toepassing zijn op alle categorieën deelnemers.

In het vervolgotraject worden de uitkomsten van het onderzoek meegenomen in de besluitvorming.

Bij de toetsingscriteria die het bestuur in het project Toekomst gebruikt is naar aanleiding van de uitkomsten van dit onderzoek een extra criterium opgenomen, namelijk solidariteitskenmerken.

Hiermee zijn de toetscriteria als volgt geordend (bovenaan staan de belangrijkste criteria):

1. Kans op toeslagverlening
2. Beperking van kans op korting
3. Passend bij de vastgestelde risicohouding
4. Solidariteitskenmerken
5. Niveau van dienstverlening
6. Kostenniveau
7. (Mede)zeggenschap
8. Eigen identiteit

Vooruitblik 2023 en verder

In de eerste maanden van 2023 is duidelijk geworden dat invaren naar een regeling in het nieuwe stelsel tot de mogelijkheden behoort, ook voor gesloten pensioenfondsen. Eind mei 2023 heeft ook de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel Toekomst Pensioenen waardoor de invoering per 1 juli 2023 een feit is geworden. In 2023 is het bestuur gestart met fase 3 van het project Toekomst. Eind 2022 zijn de Parameters gepubliceerd waardoor de kwantitatieve doorrekening van de mogelijkheden in het nieuwe stelsel konden worden gemaakt. Dit geeft op basis van maatmanberekeningen en economische scenario's weer hoe het pensioenresultaat

zich ontwikkelt in de verschillende regelingen en hoe goed bescherming kan worden geboden tegen tegenvallers.

Het bestuur oriënteert zich aan de hand van de kwantitatieve berekeningen, een kwalitatieve vergelijking van de verschillende regelingen in het nieuwe stelsel en de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek op de mogelijkheden voor de toekomst. Deze oriëntatie kan dienen ter ondersteuning van de besluitvorming door sociale partners. Sociale partners gaan over de contractskeuze en bepalen of zij een verzoek tot invaren willen doen aan het pensioenfonds. Het bestuur overlegt regelmatig met de voormalige werkgever en de ondernemingsraad over het project Toekomst, de mogelijkheden voor de toekomst en het onderzoek wat hiervoor wordt gedaan.

Het streven is om in de eerste helft van 2023 duidelijkheid te krijgen over de vraag of invaren van de opgebouwde pensioenen naar het nieuwe stelsel in het belang van de deelnemers en gepensioneerden is, en zo ja, welke regeling voor de toekomst daarbij de voorkeur heeft. Het bestuur wacht bij voorkeur het besluit van sociale partners af voordat overgegaan wordt tot de keuze van een pensioenuitvoerder waarnaar de verplichtingen en bezittingen van het pensioenfonds worden overgedragen om vervolgens in de tweede helft van 2023 een selectietraject op te starten met mogelijke uitvoeringsorganisaties. Indien mogelijk en gewenst kan vervolgens in 2024 een transitie worden voorbereid. Het bestuur heeft in 2022 geconcludeerd dat zelfstandig doorgaan als gesloten pensioenfonds en de optie om met de gehele populatie over te gaan naar een verzekerde regeling op dit moment minder voor de hand liggen. Deze opties zijn niet definitief afgefallen en worden in de afwegingen meegenomen, maar de focus van het onderzoek ligt op de andere mogelijkheden.

Gebeurtenissen na balansdatum

Ultimate Forward Rate (UFR)

Conform de Pensioenwet toetst de Commissie Parameters uiterlijk iedere vijf jaar de voorgeschreven economische en rekenkundige uitgangspunten en komt vervolgens met haar oordeel. Het vorige advies dateert van 2019. Met de mogelijke inwerkingtreding van de Wtp per 1 juli 2023 is de Commissie gevraagd om eerder met een nieuw advies te komen.

Onderdeel van het advies is het vaststellen van de parameters van de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR)-methode. Met het advies heeft DNB besloten een aanpassing door te voeren in de UFR-methodiek die vanaf 1 januari 2021 stapsgewijs werd doorgevoerd.

De belangrijkste wijziging is dat de nieuwe UFR-methode leidt tot een DNB-curve die tot een looptijd van 50 jaar gelijk is aan de swapcurve.

In de per 31 december 2022 berekende voorzieningen en dekkingsgraden is rekening gehouden met de tot dat moment geldende stapsgewijze invoering van de UFR-methodiek. De meest recente aanpassing hierin dateert van 1 januari 2022. De wijziging volgens het advies van de Commissie van 30 november 2022 gaat in per 1 januari 2023.

Indien de rentetermijnstructuur behorende bij 1 januari 2023 van de nieuwe systematiek reeds van toepassing zou zijn per 31 december 2022, zou de actuele dekkingsgraad per 31 december 2022 gelijk zijn aan 115,1%, een daling van 0,2%-punt.

Nieuw advies commissie parameters

Na invoering van de Wet Toekomst Pensioenen moet het pensioenfonds gebruikmaken van nieuwe wettelijk voorgeschreven economische en rekenkundige uitgangspunten. Hieronder vallen ontwikkelingen van

indexatie en economische scenario's. Het pensioenfonds zal de nieuwe input betrekken bij berekeningen voor het project Toekomst.

Waardeoverdracht kleine pensioenen

Waardeoverdracht van kleine pensioenen (in 2023: minder dan € 594,89 bruto per jaar) wordt vanaf 1 januari 2023 uitgevoerd op grond van uitbreiding van de Wet waardeoverdracht klein pensioen.

Waar van toepassing ontvangen deelnemers bericht over de (mogelijkheid tot) waardeoverdracht van hun pensioen.

Beleidsregel geschiktheid 2022

Beleidsbepalers van het pensioenfonds (bestuur en raad van toezicht) dienen vanaf 1 april 2023 aan aangepaste eisen te voldoen. De beleidsregels zijn onder meer op enkele punten geactualiseerd en verduidelijkt. Het pensioenfonds past in 2023 het Geschiktheidsplan aan op de nieuwe situatie.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te 's- Hertogenbosch d.d. 22 juni 2023

De heer mr. R.J.J. Kragten
Voorzitter

De heer drs. I.M. Maas
Vice voorzitter

De heer mr. R.L. Schikhof

De heer drs. R.P.J. van de Ven RBA

De heer drs. J.J.M. Jacobs MFE

Verslag raad van toezicht

Samenvatting verslag van de RvT 2022

Inleiding

Hieronder treft u een korte samenvatting van het verslag van de Raad van Toezicht (RvT) aan. De bevindingen over 2022 zijn vertaald naar speerpunten, waar de RvT zich verder in zal verdiepen.

Verantwoording

De RvT heeft in 2022 bijeenkomsten gehouden met de verschillende gremia van het Fonds. Daarnaast hebben leden van de RvT vergaderingen van het Bestuur en commissies bijgewoond.

De RvT heeft naast deze bijeenkomsten zich actief een beeld gevormd over de gang van zaken in het Fonds door zich te verdiepen in de uitgebreide schriftelijke informatiebronnen. Hierbij heeft iBabs en SharePoint als uitgangsbasis gefungeerd. Daarnaast is op verzoek van de RvT door het Bestuur additionele schriftelijke informatie/documentatie verstrekt op relevante onderwerpen.

Naast de hierboven genoemde bijeenkomsten, hebben de voorzitter van het Fonds en de voorzitter van de RvT periodiek contact gehad. Dit vond plaats op reguliere basis of op initiatief van de voorzitter van het Fonds naar aanleiding van bijzondere ontwikkelingen dan wel op initiatief van de voorzitter van de RvT. De inhoud van deze gesprekken is teruggekoppeld aan de overige RvT leden. Gedurende het jaar hebben de voorzitter van het VO en de voorzitter van de RvT periodiek contact gehad. Dit vond plaats op reguliere basis. De inhoud van deze gesprekken is teruggekoppeld aan de overige RvT leden.

In 2022 heeft de RvT verschillende goedkeuringsaanvragen van het Bestuur gehonoreerd. Het betrof de vergoedingsregeling 2022 en het functieprofiel voor de Sleutelfunctiehouder Interne Audit.

De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en bevoegdheden aan het VO, de werkgever en in het jaarverslag. Naast deze toezichthoudende rol staat de RvT het Bestuur met raad terzijde. Tevens heeft de RvT goedkeuringsrechten op enkele Bestuursbesluiten en een zelfstandig recht op het opschorten of ontslaan van Bestuurders bij disfunctioneren.

Ook is de RvT verantwoordelijk voor het bespreken van het door het Bestuur vastgestelde auditplan (inclusief het samenhangend budget) en de realisatie van het auditplan om erop toe te zien dat het Bestuur de Interne Audit Functie (IAF) in staat stelt zorgvuldig en volledig haar verantwoordelijkheden uit te oefenen. Daarnaast bespreekt de RvT de bevindingen uit de periodieke rapportages van de IAF en de door het Bestuur genomen mitigerende maatregelen van de gesignaleerde risico's.

Goedkeuring bestuursverslag en jaarrekening

Het goedkeuren van het besluit van het bestuur tot het vaststellen van het bestuursverslag en jaarrekening is één van de taken van de RvT.

De RvT heeft overleg gehad met de certificerend actuaaris en accountant en heeft tijdens de vergadering 23 juni 2023 het besluit van het bestuur tot het vaststellen van het bestuursverslag en jaarrekening 2022 goedgekeurd.

Bevindingen

De RvT heeft haar bevindingen aan de hand van de 8 thema's uit de Code Pensioenfonds weergegeven.

Vertrouwen waarmaken

Het Bestuur maakt het in haar gestelde vertrouwen in 2022 waar. Dat blijkt vooral uit adequaat Bestuur, beheerst beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.

Adequaat bestuur

Het Bestuur legt adequaat verantwoording af aan het VO en de RvT. De RvT en het VO worden regelmatig bijgepraat over de ontwikkelingen bij het pensioenfonds en ontvangen ook de benodigde informatie.

Voor de RvT is zorg voor het pensioen leidend waarbij zij in haar toezicht de belangen van alle deelnemers (de gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden) evenwichtig afweegt. In 2022 heeft het bestuur besloten een toeslag te verlenen van 5%, hiervoor is een zeer zorgvuldig traject doorlopen. Het pensioenfonds heeft een duidelijke toelichting over deze toeslag geplaatst op de website.

Het Bestuur heeft veel aandacht besteed aan de communicatie met de belanghebbenden van het pensioenfonds door de nieuwsberichten op de website. De belanghebbenden worden meegenomen in de ontwikkelingen bij het pensioenfonds en periodiek geïnformeerd over het project de toekomst van het pensioenfonds en er is op de website een speciale pagina voor het project toekomst geplaatst.

Beheerst beleggingsbeleid

De beleggingsportefeuille kenmerkt zich door een brede en afgewogen spreiding naar rendements- en risicobronnen ten opzichte van nominale pensioenverplichtingen. Het afgelopen jaar heeft het bestuur, in lijn met nieuwe Europese regelgeving, duidelijke stappen gezet in het aanscherpen van haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggen-beleid, alsmede in het verankeren van dit beleid in de feitelijke beleggingsportefeuille en het rapporteren hierover. Het Fonds heeft haar regeling geïntegreerd als artikel 8, hetgeen betekent dat het ecologische en/of sociale kenmerken promoot. Het Fonds heeft in dit kader beschreven op welke wijze duurzaamheidsrisico's onderdeel uitmaken van het besluitvormingsproces rondom investeringsbeslissingen.

De RvT heeft vastgesteld dat het Bestuur opvolging heeft gegeven aan het advies om het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen-beleid nadrukkelijker onderdeel te laten zijn van de agenda van het overleg met het Verantwoordingsorgaan. Voor 2023 geven wij het Bestuur mee om, naast de reeds in gang gezette vervolgstappen, ook de wijze van invulling het MVB-beleid (bijv. via index ESG fondsen) kritisch te blijven monitoren.

Eind 2022 heeft het Bestuur besloten om het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille (beperkt) neerwaarts bij te stellen met het oog op de gunstige ontwikkeling die de dekkingsgraad heeft doorgemaakt en de aanstaande transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De RvT heeft geconstateerd dat het Bestuur in dit zorgvuldige besluit heeft meegewogen dat het afbouwen van het risicoprofiel niet direct aansloot op de uitkomsten van het risicobereidheidsonderzoek en dat de aanpassingen niet in ALM-context zijn doorgerekend.

Zorgvuldig risicomanagement

Het bestuur heeft in 2022 wederom een aantal stappen gezet in het risicomanagement. In de tweede helft van 2022 is het oordeel van de tweede lijn in de voorleggers steviger geworden. Deze opinie kan echter nog in kracht winnen. Bijvoorbeeld door een koppeling te maken met de risicobereidheid van het fonds en de vraag of bij beleidswijziging het risico is toegenomen of niet en of de beheersmaatregelen toereikend zijn. Verder zijn in 2022 stappen gezet om compliancemonitoring te verbinden met het managen van het uitbestedingsrisico. Nu daarvoor een goede basis is gelegd is het een goed moment om door de derde lijn in 2023 een audit op opzet en werking van dit aspect te laten uitvoeren.

De countervailing power richting uitbestedingspartners wordt adequaat ingevuld. Partijen worden veelvuldig gemonitord en bevestigd vanuit het fonds. In verband met de komst van de Wet toekomst pensioenen verdienen de onderwerpen IT-risico's (w.o. overgang van AZL naar Festina) en de ketenintegratie tussen de fiduciair vermogensbeheerder en AZL extra aandacht van het bestuur.

Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur heeft goed gereageerd op ontwikkelingen binnen en buiten het pensioenfonds en neemt de ontwikkelingen mee in de huidige besluitvorming. Het bestuur is betrokken, neemt zelf initiatief en stelt zich verantwoordelijk op. Schaduwzijde van verantwoordelijkheid nemen, is dat er rolverdringing kan optreden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als bestuursleden veel taken zelf uitvoeren in plaats van dat het bestuursbureau deze uitvoert. Ook is er dan een risico van het inleveren aan interne countervailing power.

Op basis van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2022 kon het pensioenfonds een toeslag verlenen. De beleidsdekkingsgraad was ultimo september 117,6%. Een pensioenfonds kan pas een toeslag verlenen wanneer de beleidsdekkingsgraad boven de 110% is. Gezien het belang van het verlenen van een toeslag, heeft het bestuur hier verantwoordelijkheid genomen en tot 5% toeslag besloten. De RvT heeft vastgesteld dat dit een zeer zorgvuldig proces en een weloverwogen besluit is geweest van het bestuur waarbij alle belangen evenwichtig zijn afgewogen.

Integer handelen

Er is voldoende aandacht voor integriteit en naleving van de gedragscode. Periodiek wordt er een SIRA opgesteld die wordt voorbereid in de risicomanagementcommissie. In 2021 is er een tussentijdse herijking geweest. De SIRA zoals deze er nu ligt is in 2022 behandeld en daarna valide en afdoende bevonden. In 2023 zal de SIRA opnieuw worden uitgevoerd.

Kwaliteit nastreven

Het Bestuur is zich ten volle bewust van zijn rol. In 2022 heeft een zelfevaluatie van het bestuur plaatsgevonden waarin kritisch naar de eigen rol is gekeken.

Er is in 2022 een datakwaliteitsbeleid opgesteld dat in 2023 verder doorontwikkeld wordt. Datakwaliteit is voor het fonds een belangrijk onderwerp.

Zorgvuldig benoemen

Het Fonds handelt zorgvuldig bij (her)benoeming en ontslag, en zorgt voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het Fonds.

In 2022 hebben er in het bestuur geen wijzigingen plaatsgevonden. Er zijn echter geen vrouwelijke bestuursleden. Verder blijft het zo dat er geen bestuursleden onder de 40 zijn. Eind 2022 heeft het bestuur een aspirant bestuurslid benoemd. Dit is een vrouw van onder de 40.

Gepast belonen

Het Fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. In 2022 heeft het bestuur ervoor gekozen, ondanks beleidsruimte daartoe, de vergoedingen niet aan te passen. De RvT heeft hier mee ingestemd. Alertheid op de beloningen blijft geboden. Een langjarig niet aanpassen van de beloningen kan op termijn ook leiden tot het onvoldoende kunnen aantrekken van benodigde functionarissen.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

De RvT en het verantwoordingsorgaan worden actief betrokken bij instemmings- en goedkeuringsplichtige onderwerpen. Ook wordt de RvT en het verantwoordingsorgaan regelmatig bijgepraat in de diverse overleggen. Om een goede inspraak te blijven waarborgen, ook bij het project toekomst pensioenfonds, is kennisvermeerdering en waar nodig het inwinnen van onafhankelijk advies van belang. De RvT ziet dat het Bestuur en VO zich hier van bewust zijn en hiervoor ook de benodigde acties ondernemen.

Transparantie bevorderen

Het Bestuur stuurt actief op goede en tijdige communicatie naar de deelnemers en zorgt voor handelingsperspectief en pensioenbewustzijn bij alle deelnemers. Daarnaast worden ook de overige stakeholders actief betrokken bij het fonds.

Het Fonds is transparant in haar besluitvorming en houdt de belanghebbenden op de hoogte van de actuele zaken. Het Fonds verstrekt regelmatig nieuwsberichten aan belanghebbenden. Op deze wijze neemt het Bestuur de belanghebbenden mee in hetgeen er speelt bij het fonds. Verder gaat het Fonds in gesprek met de belanghebbenden over de toekomst van pensioenfonds via webinars en is er over dit onderwerp een aparte pagina op het web gemaakt. Ook heeft zij een klankbordgroep ingesteld.

Deze is bedoeld om de mening van de verschillende deelnemersgroepen te horen over de inrichting van de toekomst van het pensioenfonds. In 2022 zijn diverse vergaderingen met de klankbordgroep geweest over onder meer het risicobereidheidsonderzoek dat het fonds in 2022 heeft uitgevoerd. Het risicobereidheidsonderzoek is van belang voor het project toekomst van het pensioenfonds.

Speerpunten 2022

De RvT heeft zich voor 2022 mede gericht op een tweetal speerpunten. In deze paragraaf geeft de RvT een oordeel over die punten.

Governance

Het bestuur heeft in 2021 betekenisvolle stappen gezet in het verbeteren van de werking van de governance. De aandacht van de RvT heeft zich in 2022 gericht op de processen om te komen tot besluitvorming, ofwel de cyclus van tot standkoming van, onderbouwing van, countervailing power bij en uitvoering van besluiten.

De RvT is positief over de stappen die zijn gezet om de werkdruk van het bestuur te verminderen, de effectiviteit van het bestuur te verhogen en te zorgen voor voldoende capaciteit voor het project toekomst fonds. Zij constateert dat de ontwikkeling van de governance continue aandacht nodig heeft. De RvT volgt dit proces. De RvT neemt wel waar dat met name bij het project toekomst pensioenfonds veel door bepaalde bestuursleden zelf wordt gedaan, waardoor het nodig om binnen het bestuur eventueel met behulp van externe adviseurs countervailing power in te bouwen.

Medio 2022 werd het Fonds geconfronteerd met het vroegtijdige afscheid van de Sleutelfunctiehouder Internal Audit. De RvT heeft met de direct betrokkenen intensief gesproken. Ook heeft de RvT vastgesteld dat het bestuur begin 2023 de Internal Audit charter op punten heeft aangescherpt om de onafhankelijke positie van de Sleutelfunctiehouder Internal Audit nader te concretiseren.

De toekomst van het pensioenfonds

Aan het einde van het project dient er een goed onderbouwde verantwoording van het alsdan genomen besluit te zijn. Proces, zuiverheid oordeelsvorming, evenwichtigheid besluitvorming en communicatie zijn

daarbij belangrijke onderwerpen. In 2022 heeft de RvT het project gevolgd via de voortgangsrapportage, het verantwoordingsdocument en de datakwaliteit ten behoeve van de mogelijke overgang, danwel overdracht naar het nieuwe pensioenstelsel.

Daarnaast is het onderwerp toekomst van het fonds in 2022 stelselmatig aan de orde geweest. In aparte sessies en in reguliere overleggen agendaert het bestuur dit onderwerp en wordt er afzonderlijk opiniërend, dan wel besluitvormend over gesproken. Terugkoppeling hierover aan de RvT vindt plaats tijdens speciaal hiervoor belegde bijeenkomsten en reguliere vergaderingen met het bestuur. De voortgangsrapportages en het verantwoordingsdocument zijn meerdere keren besproken. Daarnaast volgt de RvT de verwachte en reeds bestede kosten van het project.

Het algehele beeld van de RvT is dat het bestuur het project voortvarend oppakt, met veel aandacht voor evenwichtige belangenafweging. Vanuit het risicomangement wordt het project begeleid en getoetst en het bestuur zorgt voor voldoende counter vailing power ten opzichte van externe adviseurs. Daarnaast is er een dedicated projectmanager aangesteld.

Speerpunten 2023

De RvT zal voor 2023 de volgende speerpunten aanhouden:

1. Governance
Er zijn door het bestuur wederom betekenisvolle stappen gezet in het verbeteren van de werking van de governance. Dit proces is nog gaande. Ook in 2023 wil de RvT dit proces volgen met aandacht voor de processen om te komen tot besluitvorming, ofwel de cyclus van totstandkoming van, onderbouwing van, countervailing power bij en uitvoering van besluiten.
2. Project toekomst
Het project toekomst behandelt de RvT ook in 2023 als speerpunt, dit in relatie tot het nieuwe pensioenstelsel. Aan het einde dient er een goed onderbouwde verantwoording van het alsdan genomen besluit te zijn. Proces, zuiverheid oordeelsvorming, evenwichtigheid besluitvorming en communicatie zijn daarbij belangrijke onderwerpen. In 2023 zal de RvT dit blijven volgen via de voortgangsrapportage,

het verantwoordingsdocument, het besluitvormingsdocument en de datakwaliteit ten behoeve van overdracht, dan wel overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. De RvT ziet dit tevens als een goed onderwerp voor het klankborden met het bestuur.

3. Communicatie

De communicatie met belanghebbenden heeft dit jaar de bijzondere aandacht van de RvT.

Dit naast de reguliere taken van de RvT zoals vastgelegd in de Pensioenwet, codes en ons reglement.

agenda komt. Zo ook het toevoegen van extra counter vailing power op het project Toekomst. Dit komt het besluitvormingsproces alleen maar ten goede.

De samenwerking tussen bestuur en raad van toezicht verloopt op een professionele, maar vooral prettige manier. Dit wordt graag op deze manier voortgezet de komende periode, omdat dit zorgt voor veel toegevoegde waarde voor het pensioenfonds en alle betrokkenen.

Dankwoord

Als RvT willen wij onze waardering uitspreken over de grote inzet van de bestuursleden en degene die hen daarbij ondersteund hebben.

Reactie bestuur op het rapport van de raad van toezicht

Het bestuur dankt de raad van toezicht (RvT) voor haar rapport en de inzet in het afgelopen jaar.

Het is prettig om te lezen dat het bestuur het in haar gestelde vertrouwen opnieuw waar maakt.

Afgelopen jaar is veel tijd gestoken in het verantwoording afleggen aan het VO en de RvT. Zeker met het oog op het project Toekomst is het van groot belang dat iedereen goed op de hoogte is van de plannen en de ontwikkelingen in dit traject. Dit geldt niet alleen voor de genoemde organen, maar ook voor de deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds. Dit zijn de betrokkenen waarvoor uiteindelijk de best passende oplossing voor moet worden gevonden en het is belangrijk dat ook zij zich betrokken voelen bij het traject.

De aanbevelingen van afgelopen jaren van de RvT zijn door het bestuur waar mogelijk opgevolgd en dit draagt bij aan verdere verbetering waar nodig. Zo is de opinie van de tweede lijn voor risicomanagement verder ontwikkeld en dit proces zal verder voort gezet worden.

Werkdruk blijft een belangrijk aandachtspunt voor het bestuur, zeker gezien de werkzaamheden die er nog aankomen voor het project Toekomst en de komst van het nieuwe pensioenstelsel. Het is goed dat de raad van toezicht het bestuur op dergelijke onderwerpen attent maakt en zorgt dat dit punt nog prominenter op de

Oordeel Verantwoordingsorgaan

Algemeen

Conform de Pensioenwet en de Code Pensioenfonds geeft het Verantwoordingsorgaan (VO) jaarlijks een oordeel over het handelen van het Bestuur. In 2022 bestond het VO uit vier leden; twee vertegenwoordigers van de werknemers, één vanuit de werkgever en één vanuit de pensioengerechtigden. In 2022 bestond het VO uit Jacco Vreugdenhil en Ton Cremers (beide namens medewerkers Van Lanschot Kempen), Tosca Holtland (namens de werkgever) en Caroline Wisselink (namens de gepensioneerden).

Werkwijze

Om tot een oordeel te komen heeft het VO kennisgenomen van het verslag van de Raad van Toezicht. Daarnaast is onder andere kennisgenomen van het concept jaarverslag, concept actuair jaarverslag, concept verslag van de accountant en het conceptrapport van de certificerende actuaire. Ook zijn gesprekken gevoerd met de adviserende en certificerende actuaire, de accountant, de voorzitters van de Beleggings-, Risicomanagement-, Uitbesteding en IT- en Communicatiecommissie. In 2022 heeft het VO acht keer gesproken met het bestuur zowel regulier als in het kader van het project Toekomst fonds. Ongeveer maandelijks spreken de voorzitters van het bestuur en het VO elkaar om bij te praten over lopende zaken. Deze informatievoorziening waardeert het VO zeer. Met de Raad van Toezicht heeft het VO driemaal overleg gevoerd. De voorzitters van de Raad van Toezicht en het VO spreken elkaar eveneens op reguliere basis.

Toekomst fonds

In 2022 is de toekomst van het fonds het belangrijkste onderwerp geweest voor het VO. Ten behoeve van dit onderwerp heeft het VO daarom, net als in 2021, extra vergaderingen in 2022 met het bestuur gehad om de voortgang en de ontwikkelingen te monitoren.

Allereerst heeft het VO geconstateerd dat de toekomst van het fonds prominent op de agenda stond van zowel het bestuur als de Raad van Toezicht. Voor het goed inventariseren van de gedachten en behoeften bij de achterban heeft het bestuur in 2022 een klankbordgroep ingesteld. Het VO is verheugd over het feit dat op deze manier de diverse deelnemers actief betrokken worden bij de toekomst van het fonds. Het VO heeft geconstateerd dat het bestuur de input van deze klankbordgroep op een adequate en zorgvuldige wijze betreft in het project Toekomst. De inbreng van deelnemers en pensioengerechtigden is in 2022 ook gevraagd in het risicopreferentieonderzoek dat is uitgevoerd door Motivaction. Dit heeft bijgedragen aan het aanscherpen van de principes en de criteria van fase 1.

Het bestuur heeft de Vereniging van gepensioneerden bijgepraat over de ontwikkelingen in het project Toekomst. Het VO is positief over deze wijze van communiceren.

Het VO vindt het belangrijk dat ook de 2e lijn een oordeel geeft over besluitvorming inzake het project Toekomst. Op dit moment is de sleutelfunctiehouder Risicomanagement betrokken in de besluitvorming van project Toekomst. Het is voor het VO niet zichtbaar in hoeverre de Actuariële sleutelfunctiehouder dat ook is. Voor het vervolg in besluitvorming adviseert het VO het bestuur om hierover met de Actuariële Sleutelfunctiehouder in gesprek te gaan.

De communicatie over de toekomst van het fonds naar alle betrokkenen blijft een aandachtspunt, waarbij het VO onderkent dat het een uitdaging is om dit op een zorgvuldige en volledige wijze te doen. Het VO adviseert het bestuur om de periodieke communicatie over project Toekomst voort te zetten.

Inhoudelijk heeft het VO akkoord kunnen geven op het voldoende afronden van fase 2 van het project Toekomst waarin verschillende mogelijke toekomstige fondsscenario's zijn uitgewerkt. Het uitwerken van deze scenario's werd wel bemoeilijkt door het politieke debat over de vormgeving van het nieuw pensioenstelsel. Invoering van de definitieve wet- en regelgeving blijft van invloed op de tijdslijnen van de uiteindelijke keuze. Deze tijdslijnen zijn een zorgpunt voor het VO omdat in het belang van de deelnemers en de pensioengerechtigden het enerzijds van belang is dat een evenwichtige keuze wordt gemaakt voor de toekomst en anderzijds het besluitvormingsproces niet onnodig lang gerekt moet worden. Daarom adviseert het VO het bestuur om de tijdslijnen van het project Toekomst goed te bewaken.

Het bestuur heeft in 2022 ieder kwartaal een voortgangsrapportage opgesteld en in separate overleggen besproken met het VO. Mede hierdoor vindt het VO dat het project Toekomst ook de inhoudelijke aandacht krijgt die nodig is om te komen tot een zorgvuldige besluitvorming.

De kostenbewaking blijft een belangrijk aandachtspunt van het VO omdat, naast de aanwezige kostenvoorziening, er geen sponsor meer is voor het opvangen van extra kosten. Gelet op de inflatieontwikkelingen in 2022 is het extra belangrijk dat het bestuur een onderzoek heeft gedaan naar de kostenvoorziening. In het kader van kostenbeheersing heeft het VO geconstateerd dat het bestuur een aangepaste en verhoogde budgettering heeft vastgesteld voor het project Toekomst.

Ten behoeve van het toezien op de zorgvuldige besluitvorming en het beoordelen van de evenwichtige belangenafweging vindt het VO het wenselijk zich te laten bijstaan door met externe expertise. Daarom gaat het VO in 2023 gebruik maken van de dienstverlening van Montae.

Governance

Het VO is positief over de ontwikkeling van de werking van de governance. Het bestuur lijkt goed grip te hebben op zowel de reguliere bedrijfsvoering als de voorbereidingen voor de toekomst van het fonds in combinatie met de verwachte Wet Toekomst Pensioenen. De Raad van Toezicht voert regelmatig en constructief overleg met het bestuur. Het bestuur maakt bij beleidsvoorbereiding en – monitoring gebruik van commissies voor Communicatie,

Risicomanagement, Beleggingen en Uitbesteding & IT. Het bestuur wordt verder bijgestaan door een externe sleutelfunctiehouder voor Internal Audit en de Actuariële sleutelfunctiehouder.

Deze inrichting van bestuur en governance werkt naar mening van het VO naar behoren.

Met de benoeming van aspirant lid Kim Lubbers wordt in 2023 een stap gezet richting meer diversiteit in het bestuur.

Beleggingsbeleid

Het VO is van mening dat het beleggingsbeleid evenwichtig is en rekening houdt met de belangen van verschillende groepen. Het VO is verheugd dat beleggingsvraagstukken ook in bestuursvergaderingen en vergaderingen tussen het VO en het bestuur een prominentere plek hebben gekregen.

Eenzijds heeft het beleggingsjaar 2022 door de rentestijging en daling van aandelenkoersen een fors negatief beleggingsresultaat opgeleverd, anderzijds is de financiële positie van het fonds in 2022 verbeterd waardoor per 1 januari 2023 5% indexatie mogelijk was. Het VO oordeelt dat de gemaakte beleggingskeuzes in 2022 passen bij de kernwaarden van het fonds zorgvuldig en alert.

In het kader van het Project Toekomst is een risicopreferentieonderzoek gehouden onder de deelnemers van het Pensioenfonds. Een conclusie van dit onderzoek was dat deelnemers een overwegend offensieve risicohouding hebben. Het VO is verheugd dat dit onderzoek in 2022 heeft plaatsgevonden zodat deze informatie kan worden meegenomen in de nieuwe haalbaarheidsstudie van de pensioenrechten (ALM-studie). Het huidige beleid op Maatschappelijk Verantwoord Beleggen heeft mede als doelstelling om te voldoen aan de verwachtingen van de deelnemers. Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen moedigt het VO het bestuur aan deze discussie voort te zetten en de uitkomsten hiervan ook onderdeel te laten uitmaken van de ALM-studie. Hierbij merkt het VO, net als het bestuur, op dat er een spanningsveld zit tussen het beleggingsprincipe "passief tenzij" en de wens om de beleggingsportefeuille te verduurzamen.

Communicatie

Het pensioenfonds wil duidelijk en transparant communiceren richting de deelnemers. Hierbij heeft het VO de verwachting dat het bestuur verder gaat dan communicatie die vanuit een wettelijk oogpunt verplicht is. Door het gesloten karakter van het pensioenfonds ligt de focus op communicatie op de toekomst van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft in juni 2022 besloten om geen extra indexatie toe te passen per 1 juli 2022 op grond van de wijziging van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds, omdat het pensioenfonds niet voldoet aan de voorwaarden hiervoor. Het heeft de afwegingen bij dit besluit gecommuniceerd naar de deelnemers. Desondanks zijn er enkele vragen en klachten geweest over het achterwege blijven van een extra indexatie. Het VO heeft geconstateerd dat het bestuur hier adequaat op heeft gereageerd door de indieners van de klachten persoonlijk te benaderen en een toelichting te geven.

In november 2022 heeft het bestuur een indexatie van 5% bekend gemaakt. Hiervoor heeft het bestuur gebruik gemaakt van een eenmalige uitzondering en de maximale mogelijkheden. Het VO is van mening dat het bestuur dit met een duidelijk nieuwsbericht heeft gedeeld met de deelnemers.

Het VO is positief over de inspanningen vanuit het bestuur om de deelnemers bij het pensioenfonds te betrekken. Zo hebben de deelnemers weer kunnen deelnemen aan een webinar. Dit jaar werden twee webinars aangeboden door het pensioenfonds: een webinar gericht op deelnemers die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt en een webinar voor deelnemers die deze leeftijd nog niet hebben bereikt. De webinars zijn goed ontvangen door de deelnemers hieraan.

Als het wetsvoorstel Bedrag ineens in werking treedt per 1 januari 2024, verwacht het VO dat in de zomer 2023 duidelijk is hoe het bestuur invulling gaat geven aan de keuzebegeleiding hiervoor.

Risicomanagement

In 2022 is het VO periodiek over risicomanagement geïnformeerd middels de kwartaalrapportage. Tevens heeft de 2e lijns risicomanager het VO bijgepraat. Het VO heeft gezien dat risicomanagement op een volwassen niveau wordt uitgevoerd.

Risicomanagement is een breed terrein dat niet alleen aandacht besteedt aan de financiële risico's, maar ook steeds meer aan de niet-financiële risico's zoals de operationele en IT- & Cybersecurity-risico's. Het VO is positief over de manier waarop de 1e lijn risicomanagement en ook de 2e lijn risicomanagement in 2022 zich heeft doorontwikkeld. Hierdoor wordt bij besluitvorming de risico-overwegingen op een volwassen niveau meegenomen. Het vaststellen van het datakwaliteitsbeleid en het geven van opvolging hieraan ziet het VO als een positieve ontwikkeling.

Het VO signaleert dat de directe uitbestedingspartijen goed in beeld zijn van het bestuur, maar dat de onderuitbesteders van deze uitbestedingspartijen minder in zicht zijn. Het VO onderkent hierbij dat het soms lastig is voor het bestuur om de volledige keten van dienstverlening goed in beeld te hebben en vast te stellen welke mate van assurance voldoende is voor met name de onderuitbesteders. Het VO begrijpt dat het bestuur leunt op het uitbestedingsbeleid van de uitbesteders, en adviseert derhalve goed inzicht te krijgen in dat uitbestedingsbeleid in relatie tot de voor het fonds relevante onderuitbesteders.

Oordeel

Het VO constateert dat het bestuur in 2022 adequaat uitvoering heeft gegeven aan de pensioenregeling. De operationele uitvoering van de pensioenregeling is, evenals in voorgaande jaren, goed verlopen. Het bestuur heeft stappen gezet op het terrein van uitbesteding, IT en datakwaliteit waardoor de beheersing van deze risico's naar de mening van het VO goed zichtbaar zijn. Ook hier zal het VO de vervolgstappen in de toekomst volgen.

Op het belangrijkste onderwerp, het bestaansrecht van het gesloten pensioenfonds op de lange termijn, heeft het bestuur vervolgstappen gezet aan de hand van het projectplan. Dit heeft geleid tot afronding van fase 2 voor zover dat mogelijk was op basis van de wettelijke ontwikkelingen inzake het nieuwe pensioenstelsel. Het VO is content met de voortgang die het bestuur heeft gemaakt.

Voortgang in het denken en handelen over de toekomst van het pensioenfonds is ook voor het komend jaar een belangrijk aandachtspunt van het VO.

Tenslotte dankt het VO zowel het bestuur als de Raad van Toezicht voor alle werkzaamheden en openheid in informatie.

Reactie van het bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan (VO) voor haar oordeel en inzet het afgelopen jaar. Door het project Toekomst wordt regelmatig een extra tijdsinvestering gevraagd van de leden van het VO voor een bijpraatsessie of een beleidsdag. Het is prettig dat de leden van het VO hier graag tijd voor vrijmaken.

Een speciaal woord van dank voor Jacco Vreugdenhil. Hij neemt per 1 juli 2023 afscheid als voorzitter van het verantwoordingsorgaan na een maximale zittingstermijn van 9 jaar. Hij wordt hartelijk bedankt voor zijn inzet voor het pensioenfonds.

Toekomst pensioenfonds

In 2022 zijn belangrijke stappen gezet in fase 2 van het project Toekomst. De benodigde input is opgehaald door het houden van een risicopreferentieonderzoek en het instellen van een klankbordgroep. Daarnaast zijn de scenario's uitgewerkt en is nogmaals gekeken naar de toetscriteria. Met deze voorbereiding is begin 2023 gestart met fase 3 om te komen tot een voorkeur voor regeling en vervolgens een selectie te starten voor de uitvoering. Het verantwoordingsorgaan volgt het proces op de voet en stelt daar waar nodig de juiste vragen om het bestuur scherp te houden en het project verder te helpen.

Governance

Mede door opmerkingen van VO en RvT over de diversiteit in het bestuur heeft het bestuur besloten om een aspirant bestuurslid aan te stellen. De komende periode kan mevrouw Lubbers als aspirant bestuurslid al haar bijdrage leveren als aspirant bestuurslid en zij zorgt voor meer diversiteit in het bestuur. Eind 2023 neemt ze de taken van de heer van de Ven als bestuurslid en lid van de uitbestedings- en IT commissie en beleggingscommissie over. Hiermee is de bezetting van het bestuur en de commissie wat betreft het bestuur passend bij de Code pensioenfondsen en de wens van het bestuur, VO en RvT.

Communicatie

Afgelopen jaar is veel tijd gestoken in het op de hoogte houden van zowel de deelnemers en pensioengerechtigden als het VO en de RvT. We zijn van mening dat het houden van een minimaal jaarlijks webinar een goed middel is om betrokkenen op de hoogte te houden, maar daarnaast om input te verzamelen van de deelnemers en pensioengerechtigden.

Het bestuur is dankbaar voor de prettige samenwerking met het VO en hun kritische blik. Dit houdt het bestuur scherp en zorgt voor continue verbetering in processen.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2022	2021
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Vastgoedbeleggingen	74.997	97.201
Aandelen	242.050	394.272
Vastrentende waarden	518.360	685.888
Derivaten	1.107	987
	836.514	1.178.348
Vorderingen en overlopende activa [2]	1.250	682
Liquide middelen [3]	3.432	994
Totaal activa	841.196	1.180.024

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2022	2021
Stichtingskapitaal en reserves [4]	111.358	167.316
Technische voorzieningen Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [5]	727.992	1.010.831
Overige schulden en overlopende passiva [6]	1.846	1.877
Totaal passiva	841.196	1.180.024

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [7]		
Directe beleggingsopbrengsten	6.164	5.530
Indirecte beleggingsopbrengsten	-318.997	12.823
Directe kosten van vermogensbeheer	-2.256	-1.439
	-315.089	16.914
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [8]	0	0
Saldo van overdrachten van rechten [9]	-2.796	-2.470
Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers [10]	0	-21
Pensioenuitkeringen [11]	-19.556	-18.894
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [12]		
Pensioenopbouw	0	0
Indexering en overige toeslagen	-34.495	-3.710
Rentetoevoeging	4.824	5.835
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	19.590	18.927
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	1.361	1.265
Wijziging marktrente	302.878	89.056
Wijziging UFR-methode (per 1 januari 2021)	-6.898	-12.394
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2.660	2.873
Mutatie invaliditeitsvoorziening	14	10
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	-6.667	0
Overlijden	-537	277
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	109	-209
	282.839	101.930

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2022	2021
Herverzekering [13]	5	9
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [14]	-1.361	-1.265
Overige baten en lasten [15]	0	3
Saldo van baten en lasten	-55.958	96.206
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-55.958	96.206
	-55.958	96.206

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2022	2021
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	4	36
Uitkeringen uit herverzekering	5	8
Overgenomen pensioenverplichtingen	18	1
Overige	0	3
	27	48
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-19.540	-18.874
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.803	-3.228
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.380	-1.336
	-23.723	-23.438
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	6.052	4.921
Verkopen en aflossingen beleggingen	305.491	935.686
	311.543	940.607
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-282.927	-916.785
Directe kosten van vermogensbeheer	-2.482	-959
	-285.409	-917.744
Mutatie liquide middelen	2.438	-527
Saldo liquide middelen 1 januari	994	1.521
Saldo liquide middelen 31 december	3.432	994

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het pensioenfonds, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41081009, statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch is opgericht om uitvoering te geven aan de door de werkgever Van Lanschot vastgestelde pensioenregeling.

Het pensioenfonds is met ingang van 1 januari 2020 een gesloten fonds. Dat wil zeggen dat er geen premie meer ontvangen wordt en dat er geen pensioenaanspraken meer worden opgebouwd, met uitzondering van de circa 48 arbeidsongeschikte deelnemers die op basis van premievrijstelling nog steeds pensioen opbouwen voor het arbeidsongeschikte deel van hun deelneming.

Het vestigingsadres van het pensioenfonds is Hooge Steenweg 29, 5211 JN 's-Hertogenbosch.

Sociale partners (werkgever en ondernemingsraden Van Lanschot en Kempen) hebben besloten om de nieuwe pensioenregeling voor alle werknemers van Van Lanschot Kempen vanaf 2020 onder te brengen bij ASR.

Presentatie- en functionele valuta

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot heeft dit jaarverslag opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 van de Pensioenwet en met toepassing van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Deze jaarrekening betreft een enkelvoudige jaarrekening en heeft betrekking op het boekjaar 2022, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2022. De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Met de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007 worden beleggingen en pensioenverplichtingen gewaardeerd tegen actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid

van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Waardering

Beleggingen worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

In de risicoparaagraaf is een wijziging opgenomen voor wat betreft het gebruik van look-through informatie van beleggingsfondsen. Hier is gebruik gemaakt van de look through gegevens op detailniveau.

Na eerste opname worden de beleggingen als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in vastgoed beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet- beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en aandelen in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en aandelen in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten

Valutaderivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen. Wanneer derivaten niet op een actieve markt worden verhandeld, worden deze gewaardeerd op basis van afgeleide marktnoteringen. Als deze afgeleide marktnoteringen niet beschikbaar zijn, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme waarderingmodellen.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten met een negatieve waarde dienen op de passiva zijde van de balans te worden weergegeven.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder overige schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor buitenlandse valuta. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking

staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Algemene reserve

Het eigen vermogen van het pensioenfonds bestaat uit de algemene reserve. Deze reserve wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen zijn verwerkt in de balans. Op basis van de Pensioenwet moet minimaal een eigen vermogen van 4% van de voorziening pensioenverplichtingen aangehouden worden. De grondslagen voor de verschillende componenten van het eigen vermogen worden hierna nader toegelicht.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de overige schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie (art. 133b PW). De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling (art. 133a PW).

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gesteld op de contante waarde van de volledige te bereiken aanspraken. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Voor een verdere toelichting verwijzen wij naar de overige gegevens.

Schattingswijzigingen

2022

In september 2022 is de nieuwe Prognosetafel AG2022 gepubliceerd. De voorziening pensioenverplichtingen is gewijzigd als gevolg van deze nieuwe prognosetafel (verhoging van € 5,199 miljoen). Daarnaast heeft het bestuur de overige grondslagen die worden gehanteerd bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen geëvalueerd. Dit heeft geleid tot een wijziging van de ervaringssterfte (verlaging van € 0,178 miljoen), een wijziging van de gehanteerde partnerfrequenties (verlaging van € 0,001 miljoen) en de wijziging van de opslag voor partnerpensioen in verband met leeftijdsverschil (verhoging van € 1,647 miljoen).

Deze schattingswijzigingen hebben gezamenlijk geleid tot een verhogend effect op de technische voorziening ad € 6,667 miljoen. Deze dotatie aan de voorziening pensioenverplichtingen is ten laste van het resultaat 2022 verwerkt.

2021

In 2021 waren geen schattingswijzigingen van toepassing.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gesteld op de contante waarde van de volledige te bereiken aanspraken. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Voor een verdere toelichting verwijzen wij naar de overige gegevens.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Rekenrente

Voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen per ultimo boekjaar wordt

gebruik gemaakt van de nominale rentetermijnstructuur ultimo verslagjaar zoals deze is gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. De rentetoevoeging in 2022 is gebaseerd op een vaste rente van -0,486% (overeenkomstig met de rentetermijnstructuur per 31 december 2021).

Toeslagverlening

Voor de bepaling van de toeslagverlening per 1 januari volgend op het boekjaar wordt in principe uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad per ultimo september in het boekjaar. Aangezien op 30 september 2022 de beleidsdekkingsgraad (117,61%) hoger was dan 110%, maar lager dan de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening mogelijk is, heeft het bestuur eind 2022 besloten per 1 januari 2023 een pro-rata toeslag van 5,0% te verlenen. De verleende toeslag maakt onderdeel uit van de technische voorziening per 31 december 2022.

Overlevingstafels

Voor mannen en vrouwen zijn de overlevingskansen ontleend aan de door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022 (2021: Prognosetafel AG2020). Bij het vaststellen van de Voorziening Pensioenverplichtingen is rekening gehouden met fondsspecifieke ervaringssterfte door het toepassen van leeftijdsafhankelijke correctiefactoren. Deze correctiefactoren zijn in 2022 voor het laatst vastgesteld (in 2021 waren de correctiefactoren voor het laatst vastgesteld in 2020) en zijn gebaseerd op inkomensklassen (2021: idem).

Gezinssamenstelling

Voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke deelnemers en gewezen deelnemers is bij de berekening van de contante waarde van het partnerpensioen tot de pensioenleeftijd uitgegaan van een gehuwdheidsfrequentie CBS 2022 incl. samenwonend (2021: CBS 2020 incl. samenwonend). Indien het (uitruilbare) partnerpensioen is opgebouwd na 31 december 2001 wordt de partnerfrequentie verondersteld 100% te zijn op de pensioendatum. Na pensionering wordt de frequentie vastgesteld op van de zogenaamde 'bepaalde man/vrouw' methode.

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar (2021: idem) gesteld indien de man hoofdverzekerde is en 1 jaar (2021: 3 jaar) indien de vrouw hoofdverzekerde is.

De technische voorziening voor nog niet ingegaan ouderdomspensioen bevat een opslag van 0,1% in verband met het risico van uitgesteld wezenpensioen.

Invaliditeitsvoorziening

Als onderdeel van de voorziening pensioenverplichtingen is voor arbeidsongeschikte deelnemers een voorziening opgenomen ter grootte van de contante waarde van de toekomstige voortzetting van pensioenopbouw en het uit te keren arbeidsongeschiktheidspensioen.

Er is sinds eind 2021 geen sprake meer van een voorziening voor zieke deelnemers. Voor deelnemers die na 31-12-2020 ziek geworden zijn is het arbeidsongeschiktheidspensioen niet meer via het fonds verzekerd, maar via de werkgever.

Uitkeringen

De uitkeringen zijn continu betaalbaar verondersteld.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 3,0% van de netto voorziening. Daarnaast is er een vaste kostenvoorziening waaruit jaarlijks de kosten worden gedekt die niet via de vrijvallende uitkeringen kunnen worden gefinancierd.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe kosten van vermogensbeheer

Dit betreffen de vermogenskosten waarvoor het pensioenfonds facturen ontvangt. Kosten die ten laste van beleggingsfondsen worden gebracht, zijn niet afzonderlijk gepresenteerd.

Voorzover de transactiekosten niet zijn gefactureerd wordt gebruik gemaakt van inschattingen conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Indexering en overige toeslagen

Bij de berekening van de pensioenverplichtingen worden de aanspraken en rechten gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben. Dit houdt in:

- dat financiële verplichtingen voortvloeiende uit besluiten die voor balansdatum zijn genomen worden verantwoord (ook al wordt de toezegging pas in het volgend boekjaar verwerkt); en
- dat per balansdatum onvoorwaardelijke verplichtingen voortvloeiend uit het voldoen aan ex ante-condities, die niet aan een bestuursbesluit onderhevig zijn, worden opgenomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

De instresttoevoeging wordt op basis van de 1-jaarsrente van de rentetermijnstructuur berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de technische voorziening worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente/wijziging UFR-methode

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur/ultimate forward rate. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente. Het effect van de verandering van de UFR-methode wordt verantwoord onder het hoofd wijziging UFR-methode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De wijziging van de technische voorziening uit hoofde van overdracht van rechten is conform de eerder weergegeven grondslagen van het Pensioenfonds.

Mutatie invaliditeitsvoorziening

Als onderdeel van de voorziening pensioenverplichtingen is voor arbeidsongeschikte deelnemers een voorziening opgenomen ter grootte van de contante waarde van de toekomstige voortzetting van pensioenopbouw en het uit te keren arbeidsongeschiktheidspensioen.

Er is sinds eind 2021 geen sprake meer van een voorziening voor zieke deelnemers. Voor deelnemers die na 31-12-2020 ziek geworden zijn is het arbeidsongeschiktheidspensioen niet meer via het fonds verzekerd, maar via de werkgever.

Overlijden

Het resultaat op overlijden bestaat uit het resultaat op langlevens en het resultaat op kortlevens. Het resultaat op langlevens geeft weer in hoeverre de werkelijke daling van de voorziening langlevens (ouderdomspensioen, ingegaan partnerpensioen en ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen) als gevolg van overlijden overeenkomt met de verwachting op basis van de gekozen overlevingsgrondslagen. Het resultaat op kortlevens (latent partnerpensioen) wordt bepaald door de werkelijke toename van de voorziening als gevolg van toekenning van partnerpensioen, verminderd met de vrijval van de voorziening voor latent partnerpensioen, te vergelijken met de verwachte toename van de voorziening.

Overige mutaties technische voorziening

De overige mutaties technische voorziening betreft een optelling van meerdere correcties, waaronder het resultaat als gevolg van vervroeging, uitruil, vrijval door einde studie van wezen en overige correcties (bijvoorbeeld correctie van een geboortedatum).

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Bestemming van het saldo

Het saldo wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Als verbonden partijen worden verder aangemerkt werkgevers (premiebijdragende ondernemingen). Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

De bestuurders en de werkgevers worden als verbonden partijen aangemerkt.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Enkele bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen						
Vastgoed beleggingsfondsen	97.201	5.304	-19.551	-490	-7.467	74.997
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	394.272	7.416	-102.868	-9.601	-47.169	242.050
Vastrentende waarden						
Obligaties, index bonds en obligatiebeleggingsfondsen	685.888	247.410	-168.899	-7.189	-238.850	518.360
Derivaten						
Valutaderivaten	875	22.796	-14.168	-8.628	-12	863
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	1.178.236	282.926	-305.486	-25.908	-293.498	836.270
Derivaten en overige beleggingen met een negatieve waarde (passiva zijde)						
Valutaderivaten	112					244
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	112					244
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	1.178.348					836.514

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: Genoteerde marktprijzen. Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt.

Niveau 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingsmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4: Andere methode. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde) en/of NAV-statements van de externe vermogensbeheerders.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	18.943	0	0	56.054	74.997
Aandelen	242.050	0	0	0	242.050
Vastrentende waarden	423.442	0	0	94.918	518.360
Derivaten	0	0	863	0	863
Totaal belegd vermogen	684.435	0	863	150.972	836.270

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2021
Vastgoedbeleggingen	36.279	0	0	60.922	97.201
Aandelen	394.272	0	0	0	394.272
Vastrentende waarden	574.897	0	0	110.991	685.888
Derivaten	0	0	875	0	875
Totaal belegd vermogen	1.005.448	0	875	171.913	1.178.236

Aansluiting beleggingen balans en risicoparaagraaf

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen opgesteld volgens het lookthroughprincipe. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparaagraaf.

Categorie	Stand ultimo 2022	Liquide middelen	Vorderingen/schulden	Ver-schuiving look-through	Stand risico-paraagraaf 2022	Stand risico-paraagraaf 2021
Vastgoedbeleggingen	74.997	0	0	7.769	82.766	109.472
Aandelen	242.050	0	0	-7.495	234.555	384.472
Vastrentende waarden	518.360	0	677	1.715	520.752	615.591
Overige	0	3.239	-58	120.421	123.602	20.617
Totaal exclusief derivaten	835.407	3.239	619	122.410	961.675	1.130.152
Derivaten	863	0	0	-122.410	-121.547	49.063
Totaal inclusief derivaten	836.270	3.239	619	0	840.128	1.179.215

Collateral

Het pensioenfonds heeft eind 2022 € 629.707,- aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten en geen onderpand in de vorm van (staats) obligaties als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Het pensioenfonds heeft eind 2022 geen onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten en (staats) obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Securities lending

Het pensioenfonds stelt geen deel van de aandelen- en obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de risicoparaagraaf op pagina 92.

	2022		2021
[2] Vorderingen en overlopende activa			
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	0		5
Vorderingen inzake uitkeringen	0		2
Lopende intrest vastrentende waarden	677		440
Af te rekenen transacties beleggingen	405		47
Terug te vorderen dividendbelasting	167		176
Overige vorderingen	1		12
Totaal vorderingen en overlopende activa	1.250		682
Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.			
[3] Liquide middelen			
ING Bank N.V.	193		118
Depotbank	3.239		876
	3.432		994
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Het fonds heeft een kredietfaciliteit bij ING van € 875 duizend die ultimo boekjaar niet benut is.			
Passiva			
[4] Stichtingskapitaal en reserves			
Stichtingskapitaal	0		0
Algemene reserve			
Stand per 1 januari	167.316		71.110
Saldobestemming boekjaar	-55.958		96.206
Stand per 31 december	111.358		167.316
Totaal eigen vermogen	111.358		167.316
Inclusief het stichtingskapitaal van € 45,38.			
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	29.156	104,0%	40.574 104,0%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	114.015	115,7%	148.472 114,7%
De beleidsdekkingsgraad is		118,8%	111,9%
Aanwezige dekkingsgraad voor risico fonds		115,3%	116,6%

De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen (totaal activa minus overige schulden en overlopende passiva) te delen door de pensioenverplichtingen.

De berekening voor 2022 is als volgt:
 $(841.196 - 1.846) / 727.992 \times 100\% = 115,3\%$

De berekening voor 2021 is als volgt:
 $(1.180.024 - 1.877) / 1.010.831 \times 100\% = 116,6\%$

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2022 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt.

Technische voorzieningen

[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Stand per 1 januari

Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten ¹⁾

Stand per 31 december

Een actuariële analyse is opgenomen op pagina 90.

Totaal technische voorzieningen

De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd

- Actieve deelnemers ⁴⁾
- Gewezen deelnemers
- Pensioengerechtigden

Vaste kostenvoorziening

	2022	2021
Stand per 1 januari	1.010.831	1.112.761
Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten ¹⁾	-282.839	-101.930
Stand per 31 december	727.992 ²⁾	1.010.831 ³⁾
Totaal technische voorzieningen	727.992	1.010.831
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd		
- Actieve deelnemers ⁴⁾	13.120	19.952
- Gewezen deelnemers	427.202	648.083
- Pensioengerechtigden	284.097	338.450
Vaste kostenvoorziening	724.419	1.006.485
	3.573	4.346
	727.992	1.010.831

1) Zie toelichting [12].

2) Waarvan kortlopend karakter (uitkeringen in 2023): 20.911.

3) Waarvan kortlopend karakter (uitkeringen in 2022): 19.040.

4) Betreft arbeidsongeschikte deelnemers.

	2022	2021
De technische voorzieningen zijn gebaseerd op de volgende aantallen:		
– Actieve deelnemers	46	48
– Gewezen deelnemers	3.269	3.339
– Pensioengerechtigden	886	856
	4.201	4.243
[6] Overige schulden en overlopende passiva		
Beleggingen in derivaten met negatieve marktwaarde	244	112
Schulden uit hoofde van collateral	630	560
Belastingen en sociale premies	453	436
Schulden uit hoofde van kosten vermogensbeheer	324	550
Schulden uit hoofde van kosten accountant	31	29
Schulden uit hoofde van kosten actuaris	51	44
Schulden uit hoofde van overige kosten	102	145
Vooruitontvangen bedragen volgend boekjaar	11	1
	1.846	1.877
De overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen:

(Langlopende) contractuele verplichtingen

Ingaande 1 januari 2020 is met AZL een uitbestedingsovereenkomst gesloten voor een periode van drie jaar. Deze overeenkomst zal vervolgens telkens met een termijn van 3 jaren worden verlengd, behoudens schriftelijke en aangetekende opzegging door één der partijen. De opzegtermijn van AZL bedraagt 12 kalendermaanden. De opzegtermijn van het fonds is 6 kalendermaanden. Voor 2023 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 0,3 miljoen.

Ingaande 1 augustus 2012 is met KCM een overeenkomst gesloten voor onbepaalde tijd, welke direct opzegbaar is. Voor 2023 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 0,8 miljoen.

Ingaande 1 januari 2019 is met BNYM een overeenkomst gesloten voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 30 dagen. Voor 2023 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 0,2 miljoen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Ultimate Forward Rate (UFR)

Conform de Pensioenwet toetst de Commissie Parameters uiterlijk iedere vijf jaar de voorgeschreven economische en rekenkundige uitgangspunten en komt vervolgens met haar oordeel. Het vorige advies dateert van 2019. Met de mogelijke inwerkingtreding van de Wtp per 1 juli 2023 is de Commissie gevraagd om eerder met een nieuw advies te komen.

Onderdeel van het advies is het vaststellen van de parameters van de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR)-methode. Met het advies heeft DNB besloten een aanpassing door te voeren in de UFR-methodiek die vanaf 1 januari 2021 stapsgewijs werd doorgevoerd.

De belangrijkste wijziging is dat de nieuwe UFR-methode leidt tot een DNB-curve die tot een looptijd van 50 jaar gelijk is aan de swapcurve.

In de per 31 december 2022 berekende voorzieningen en dekkingsgraden is rekening gehouden met de tot dat moment geldende stapsgewijze invoering van de UFR-methodiek. De meest recente aanpassing hierin dateert van 1 januari 2022. De wijziging volgens het advies van de Commissie van 30 november 2022 gaat in per 1 januari 2023.

Indien de rentetermijnstructuur behorende bij 1 januari 2023 van de nieuwe systematiek reeds van toepassing zou zijn per 31 december 2022, zou de actuele dekkingsgraad per 31 december 2022 gelijk zijn aan 115,1%, een daling van 0,2%-punt.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan

Gedurende het boekjaar 2022 zijn de volgende vergoedingen betaald.

Betaalde vergoedingen bestuur, RvT en VO

	2022	2021
Bestuurs- en commissievergoedingen	160	143
Vergoedingen Raad van Toezicht/visitatiecommissie	37	38
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	6	5
Totaal	203	186

Personeel

Gedurende het boekjaar 2022 had Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten

[7] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

	2022	2021
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	3.087	2.436
Aandelen	192	113
Vastrentende waarden	2.887	2.977
Subtotaal	6.166	5.526
Banken	-2	4
Totaal directe beleggingsopbrengsten	6.164	5.530

	2022	2021
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	-490	4.126
Aandelen	-9.601	68.747
Vastrentende waarden	-7.189	-2.974
Derivaten	-8.628	-10.729
Valutaverschillen	407	1.244
	-25.501	60.414
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	-7.467	14.595
Aandelen	-47.170	16.112
Vastrentende waarden	-238.850	-78.447
Derivaten	-12	147
Valutaverschillen	3	2
	-293.496	-47.591
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-318.997	12.823

In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal 2.027 (2021: 2.942). Voor meer informatie wordt verwezen naar de kostenparagraaf in het bestuursverslag.

	2022	2021
Directe kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon		
– Vastgoedbeleggingen	-971 ¹⁾	0
– Vastrentende waarden ²⁾	115	115
– Kosten fiduciair beheer	-1.043	-1.131
Beleggingscommissie	-35	-33
Beleggingsadvies	-68	-60
Beleggingsadministratie	-192	-252
Naheffing omzetbelasting	-9	-37
Bankkosten e.d.	-53	-41
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-2.256	-1.439
<p>De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën. De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. De toelichting op de kosten vermogensbeheer inclusief de rechtstreeks ten laste van rendementen gebrachte kosten in overeenstemming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie is opgenomen in het bestuursverslag op pagina 20.</p>		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-315.089	16.914
[8] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Periodieke premies van deelnemende ondernemingen	0	0
Kostendeekkende premie	n.v.t.	n.v.t.
Gedempte kostendeekkende premie	n.v.t.	n.v.t.
Feitelijke premie	n.v.t.	n.v.t.

Toelichting

Sociale partners (werkgever en ondernemingsraden Van Lanschot en Kempen) hebben besloten om de nieuwe pensioenregeling voor alle werknemers van Van Lanschot Kempen vanaf 2020 onder te brengen bij ASR.

Voor pensioenfonds Van Lanschot betekent dit dat er vanaf 1 januari 2020 geen premie meer wordt ontvangen en dat er geen nieuwe opbouw meer plaatsvindt. Hierdoor is het pensioenfonds met ingang van 1 januari 2020 een gesloten fonds. De uitvoeringsovereenkomsten met de werkgevers zijn per 31 december 2019 beëindigd.

1) Betreft performance fee Prologis Fund over de periode 30-9-2019 tot 30-9-2022.

2) Betreft korting door fiduciair manager op kosten vermogensbeheerders.

	2022	2021
[9] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	0	0
Overgenomen pensioenverplichtingen klein pensioen	7	1
Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	-2.803	-2.471
	-2.796	-2.470
[10] Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers		
Koopsom schadereserves i.v.m. CWO	0	-21
[11] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-16.336	-15.758
Partnerpensioen	-2.733	-2.633
Wezenpensioen	-95	-119
Invaliditeitspensioen	-142	-146
Overige pensioenuitkeringen	-219	-218
Subtotaal	-19.525	-18.874
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-31	-20
Totaal pensioenuitkeringen	-19.556	-18.894

	2022	2021
[12] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	0	0
Indexering en overige toeslagen	-34.495	-3.710
Rentetoevoeging	4.824	5.835
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	19.590	18.927
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	1.361	1.265
Wijziging marktrente	302.878	89.056
Wijziging UFR-methode (per 1 januari 2021)	-6.898	-12.394
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2.660	2.873
Mutatie invaliditeitsvoorziening	14	10
Wijziging actuariële grondslagen/methoden ¹⁾	-6.667	0
Overlijden	-537	277
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	109	-209
	282.839	101.930
[13] Herverzekering		
Uitkeringen uit herverzekering		
Ouderdomspensioen	5	9
Partnerpensioen	0	0
	5	9
[14] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
Regulier	-318	-309
Incidenteel	-70	-66
Totaal administratie	-388	-375

1)	2022	2021
Wijziging prognosetafel	-5.199	0
Wijziging ervaringssterfte	178	0
Wijziging partnerfrequenties	1	0
Wijziging opslag partnerpensioen ivm leeftijdsverschil	-1.647	0
	-6.667	0

	2022	2021
Governance		
Externe bestuursleden	-110	-95
Externe commissieleden	-50	-48
Verantwoordingsorgaan	-6	-5
Visitatiecommissie	0	1
Raad van Toezicht	-37	-39
Ambtelijk secretariaat	-292	-235
Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering	-17	-16
Opleidingskosten	-3	-6
Totaal governance	-515	-443
Controlekosten		
Accountant:		
– Controle van de jaarrekening 2021 (KPMG)	-2	0
– Controle van de jaarrekening 2022 (KPMG)	-63	-57
– Fiscale adviesdiensten (KPMG)	0	-2
Actuaris:		
– Jaarwerk	-25	-11
– Certificering	-20	-18
Totaal controlekosten	-110	-88
Advieskosten		
Actuariële sleutelfunctie	-7	-6
Actuariële advieswerkzaamheden	-44	-30
Overig advies:		
– Onderzoek toekomst	-77	-34
– Project gesloten fonds	0	-4
– Overige advieskosten	-72	-135
Totaal advieskosten	-200	-209
Overige kosten		
Contributies en bijdragen	-74	-74
Overige kosten	-74	-76
Totaal overige kosten	-148	-150
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.361	-1.265
[15] Overige baten en lasten	0	3
Saldo van baten en lasten	-55.958	96.206

	2022	2021
Actuariële analyse van het saldo		
Rendement en wijziging rentetermijnstructuur	-14.285	99.411
Indexering en overige toeslagen	-34.495	-3.710
Sterfte en differenties	-537	276
Arbeidsongeschiktheid	14	-11
(Risico) Herverzekering	5	9
Waardeoverdracht	-136	403
Uitkeringen	34	33
Diverse bestandsmutaties	109	-208
Overige baten en lasten	0	3
Aanpassing grondslagen	-6.667	0
Totaal saldo van baten en lasten	-55.958	96.206

Resultaatbestemming

Bepalingen omtrent de resultaatbestemming

Conform hoofdstuk 5 van de ABTN worden de jaarresultaten toegevoegd aan de reserves ter dekking van algemene risico's.

Resultaat verdeling

Het Bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2022 te onttrekken aan de Algemene reserve.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse

Actuariële toelichting bij verzekeringstechnische analyse

De verzekeringstechnische analyse is opgenomen op de vorige pagina, onder actuariële analyse van het saldo. Onderstaande posten geven een toelichting op deze analyse en luiden in duizenden euro.

Rendement en wijziging rentetermijnstructuur (- € 14.285)

De directe en indirecte beleggingsbaten bedroegen na aftrek van kosten - € 315.089. De aan de Voorziening Pensioenverplichtingen toe te voegen rente bedroeg - € 4.824. Door de wijziging van de UFR-methode per 1 januari 2021 nam de Voorziening Pensioenverplichtingen per 1 januari 2022 toe met € 6.898. Door de wijziging van de rentetermijnstructuur gedurende het boekjaar nam de Voorziening Pensioenverplichtingen vervolgens af met € 302.878. Per saldo resulteert dit in een negatief resultaat op rendement en wijziging rentetermijnstructuur van € 14.285.

Toeslagen (- € 34.495)

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenuitkeringen van de pensioengerechtigden en de opgebouwde pensioenaanspraken van de gewezen deelnemers verhoogd met 5,0%. Hierdoor nam de Voorziening Pensioenverplichtingen toe met € 34.495.

Sterfte en differenties (- € 537)

Het sterfteresultaat is ontstaan omdat het aantal overleden in 2022 lager was dan hetgeen was verondersteld. In algemene zin geldt dat, indien meer personen overlijden dan verondersteld (oversterfte), dit een winst geeft op de verzekeringen voor ouderdomspensioen en ingegaan pensioen (langlevensrisico) en een verlies op de verzekeringen voor partnerpensioen (kortlevensrisico). Bij ondersterfte is het omgekeerde het geval.

Ten gevolge van verondersteld overlijden is aan de Voorziening Pensioenverplichtingen € 4.171 toegevoegd terwijl als gevolg van werkelijk overlijden € 3.634 uit de Voorziening Pensioenverplichtingen is vrijgefallen. Per saldo is het resultaat - € 537. Dit resultaat is onder te verdelen in een negatief resultaat van € 48 op langlevensrisico en een negatief resultaat van € 489 op kort leven.

Kosten (€ 0)

Het resultaat op kosten bestaat enerzijds uit de vrijval van de kostenopslag uit de Voorziening Pensioenverplichtingen bij het doen van uitkeringen ad € 588 en de vrijval uit de vaste kostenvoorziening ad € 773 en anderzijds uit de werkelijke kosten volgens de rekening van baten en lasten van € 1.361. Hierbij is de vrijval uit de vaste kostenvoorziening zodanig bepaald dat een resultaat op kosten van € 0 resulteert.

Arbeidsongeschiktheid (€ 14)

De vrijval uit de Voorziening Pensioenverplichtingen was gelijk aan € 14. Het resultaat op arbeidsongeschiktheid is daarmee gelijk aan € 14.

(Risico) Herverzekering (€ 5)

Met ingang van 2020 is er geen sprake meer van herverzekering van het arbeidsongeschiktheidsrisico en overlijdensrisico. In 2022 heeft er wel nog een uitkering voor ouderdomspensioen van de herverzekeraar plaatsgevonden ter grootte van € 5.

Waardeoverdracht (- € 136)

In verband met inkomende waardeoverdrachten is een bedrag van € 7 ontvangen. De Voorziening Pensioenverplichtingen is toegenomen met € 8. Aan uitgaande waardeoverdrachten is een bedrag ad € 2.803 uitgekeerd. De Voorziening Pensioenverplichtingen is in verband hiermee met € 2.668 afgenomen.

Uitkeringen (€ 34)

Dit resultaat bestaat uit het verschil tussen de daadwerkelijk gedane pensioenuitkeringen en afkopen (€ 19.556) en de vrijval uit de Voorziening Pensioenverplichtingen door het verrichten van uitkeringen (€ 19.590).

Diverse bestandsmutaties (€ 109)

Dit resultaat bestaat uit een afname van de Voorziening Pensioenverplichtingen uit hoofde van diverse mutaties en correcties (€ 109).

Overige baten en lasten (€ 0)

Dit resultaat bestaat uit de overige baten en lasten en bedroeg in 2022 € 0.

Aanpassing grondslagen (- € 6.667)

In 2022 hebben diverse wijzigingen van de grondslagen plaatsgevonden. De Prognosetafel is aangepast naar de meest recent gepubliceerde tafel, de Prognosetafel AG2022 (- € 5.199). Tevens is in 2022 de fondsspecifieke ervaringssterfte aangepast (€ 178). Daarnaast zijn de partnerfrequenties geactualiseerd (€ 1) en is het veronderstelde leeftijdsverschil tussen man en vrouw aangepast (- € 1.647).

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Er wordt geen rekening gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2022 van 15,7% en 2021 van 14,7%.

	2022		2021	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	24.613	3,4	7.710	0,8
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	88.939	12,2	124.294	12,3
Valutarisico (S3)	26.429	3,6	41.806	4,1
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	13.450	1,8	20.467	2,0
Verzekeringstechnisch risico (S6)	19.795	2,7	30.469	3,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	1.900	0,2
Diversificatie- en correlatie-effect	-59.211	-8,0	-78.174	-7,7
Totaal Vereist Eigen Vermogen	114.015	15,7	148.472	14,7
Aanwezige dekkingsgraad voor risico fonds		115,3		116,6
Beleidsdekkingsgraad		118,8		111,9
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,0
Strategisch vereiste dekkingsgraad		115,7		114,7

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2022 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds over voldoende vermogen beschikt. Eind boekjaar 2022 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 118,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van eind 2021 van 111,9%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 6,9%-punt. Deze stijging werd grotendeels veroorzaakt door de stijging van de rente.

Renterisico (S1)

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 21,6 jaar (2021: 24,3 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 17,2 jaar (2021: 19,7 jaar).

Het pensioenfonds dekt strategisch 70,0% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

De strategische renteafdekking van 70,0% op basis van de swapcurve is eind 2022 equivalent met een renteafdekking van 71,5% op basis van de DNB-methodiek. De feitelijke renteafdekking op basis van de DNB-methodiek bedraagt 72,2% eind 2022.

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van langlopende obligaties. Door LDI pools ¹⁾ wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van circa 3,2 naar 21,6 jaar.

Strategisch dekt het Pensioenfonds volgens het beleggingsmandaat 60% van het renterisico van haar verplichtingen af op marktrente. De verplichtingen worden gewaardeerd volgens de DNB rentetermijnstructuur inclusief UFR-methodiek. De strategische renteafdekking op basis van de DNB rentetermijnstructuur komt daarmee uit op circa 71,5%.

Rentederivaten per 31 december

Type contract	Onderliggende contract-omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Rentederivaten per 31 december 2022	545.427	0	-122.410	-122.410
Rentederivaten per 31 december 2021	722.028	51.473	-3.285	48.188

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk renterisico bedraagt 22.756 (3,1%) en voor het strategisch renterisico 24.613 (3,4%).

1) *Liability Driven Investment pools: beleggingen in vastrentende waarden. Dit betreft beleggingsfondsen met een relatief lange looptijd met als doel het renterisico van de verplichtingen af te dekken.*

Aandelen- en vastgoedrisico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2022		2021	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen en Vastgoed per categorie:</i>				
Beursgenoteerd vastgoed	12.912	4,1	44.401	9,0
Niet-beursgenoteerd vastgoed	69.854	22,0	65.071	13,2
Ontwikkelde markten (Mature markets)	185.430	58,4	303.439	61,4
Opkomende markten (Emerging markets)	49.125	15,5	81.033	16,4
	317.321	100,0	493.944	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijke en strategische zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging.

De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 86.760 (11,9%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 88.939 (12,2%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het Pensioenfonds in euro's luiden terwijl veel van de beleggingen van het Pensioenfonds in niet-euro luiden. Het Pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het Pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het Pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het Pensioenfonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het valutarisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in vreemde valuta van 20% voor ontwikkelde landen en 35% voor opkomende markten. Het valutarisico is het totale negatieve effect op de waarde van alle beleggingen als gevolg van dit scenario. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten.

	2022		2021	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	130.872	13,6	226.436	20,0
Australische dollar	5.446	0,6	8.297	0,7
Canadese dollar	5.824	0,6	9.225	0,8
Britse pound sterling	17.682	1,8	21.656	1,9
Hongkongse dollar	15.894	1,7	25.566	2,3
Japane yen	15.074	1,6	24.585	2,2
Deense Kroon	5.305	0,6	5.941	0,5
Noorse kroon	427	0,0	914	0,1
Zweedse Kroon	4.665	0,5	8.457	0,7
Zwitserse frank	6.507	0,7	5.804	0,5
Overige	43.119	4,4	69.373	6,1
Niet Euro	250.815	26,1	406.254	35,8
Euro	710.860	73,9	723.898	64,2
Totaal beleggingen exclusief derivaten	961.675	100,0	1.130.152	100,0
Waarde derivaten	-121.547		49.063	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	840.128		1.179.215	
<i>Totaal beleggingen naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	59.829	7,1	98.444	8,3
Australische dollar	5.446	0,6	8.297	0,7
Canadese dollar	5.824	0,7	9.225	0,8
Britse pound sterling	10.026	1,2	13.041	1,1
Hongkongse dollar	15.894	1,9	25.566	2,2
Japane yen	7.236	0,9	13.682	1,2
Deense Kroon	5.305	0,6	5.941	0,5
Noorse kroon	427	0,1	914	0,1
Zweedse Kroon	4.665	0,6	8.457	0,7
Zwitserse frank	6.507	0,8	5.804	0,5
Overige	43.119	5,1	69.373	5,9
Niet Euro	164.278	19,6	258.744	22,0
Euro	675.850	80,4	920.471	78,0
Totaal beleggingen inclusief derivaten	840.128	100,0	1.179.215	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten.

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2022 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag € 863 duizend lager uitvallen dan overeengekomen (ongerealiseerde resultaat van 863 duizend).

Het pensioenfonds dekt strategisch 50% van het valutarisico af. Alleen de belangrijkste valuta's aanwezig in de portefeuille, de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse Yen, worden afgedekt. Overige vreemde valuta's worden niet afgedekt in verband met de beperkte exposure.

Valutaderivaten per 31 december

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Valutaderivaten per 31 december 2022	-86.538	1.107	-244	863
Valutaderivaten per 31 december 2021	147.510	987	-112	875

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking.

De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt 26.803 (3,7%) en voor het strategisch valutarisico risico 26.429 (3,6%).

Grondstoffenrisico (S4)

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het Pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico (S5)

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivaten transacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2022		2021	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	73.773	14,2	70.295	11,4
AA	167.854	32,2	219.737	35,7
A	32.626	6,3	51.191	8,3
BBB	32.369	6,2	44.575	7,2
(Lager dan) B	1.729	0,3	3.449	0,6
Geen rating	212.401	40,8	226.344	36,8
	520.752	100,0	615.591	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd voor de rentegevoelige beleggingen die een creditspread groter dan 0% hebben. De creditspread wordt bepaald op basis van de rentegevoelige kasstromen van het Pensioenfonds. Afhankelijk van de rating van de desbetreffende kasstromen wordt een kredietschok berekend. Naarmate de rating slecht wordt neemt de kredietschok en de daarvoor te hanteren buffer toe.

Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 13.506 (1,9%) en voor het strategisch kredietrisico van 13.450 (1,8%).

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het Pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (Prognosetafel AG2022), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico van 19.795 (2,7%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van 19.795 (2,7%).

Concentratierisico (S8)

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2022		2021	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa	61.846	74,7	71.677	65,5
Noord-Amerika	14.674	17,7	27.711	25,3
Azië (excl. Japan)	4.972	6,0	7.908	7,2
Oceanië	1.211	1,5	2.102	1,9
Overige	63	0,1	74	0,1
	82.766	100,0	109.472	100,0
<i>Grote posten: Vastgoedbeleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
– Prologis	21.761	2,6	23.582	2,0
– Northern Trust UCITS Common ContractualFundRealEst	18.943	2,3	36.279	3,1
Aandelen				
<i>Verdeling Aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	11.245	4,8	15.784	4,1
Communicatiediensten	21.034	9,0	39.592	10,3
Cyclische consumptiegoederen	27.496	11,7	56.861	14,8
Defensieve consumptiegoederen	15.229	6,5	22.441	5,8
Gezondheidszorg	44.366	18,9	57.439	14,9
Energie	4.374	1,9	4.473	1,2
Financiële dienstverlening	39.427	16,8	58.547	15,2
Industrie	20.022	8,5	30.663	8,0
Nutsbedrijven	4.094	1,7	5.169	1,3
Technologie	46.613	19,9	92.480	24,1
Vastgoed	655	0,3	969	0,3
Diversen	0	0,0	54	0,0
	234.555	100,0	384.472	100,0
<i>Verdeling Aandelen per regio:</i>				
Europa	48.432	20,6	76.580	19,9
Noord-Amerika	112.971	48,2	192.617	50,1
Azië (excl. Japan)	62.383	26,6	100.728	26,2
Oceanië	4.275	1,8	6.263	1,6
Overige	6.494	2,8	8.284	2,2
	234.555	100,0	384.472	100,0

	2022		2021	
	€	%	€	%
<i>Grote posten: Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
– NTWRLD ESG LEADR EQ IN-BEUR	242.050	28,8	375.358	31,8
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	96.795	18,6	115.933	18,9
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	60.231	11,6	84.593	13,7
Hypotheken	90.874	17,5	104.857	17,0
Geldmiddelen	272.852	52,3	310.208	50,4
	520.752	100,0	615.591	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	501.342	96,3	591.845	96,0
Noord-Amerika	15.871	3,0	18.209	3,0
Azië (excl. Japan)	1.939	0,4	3.391	0,6
Oceanië	1.522	0,3	1.740	0,3
Overige	78	0,0	406	0,1
	520.752	100,0	615.591	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	282.108	54,2	328.225	53,3
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	28.691	5,5	36.218	5,9
Resterende looptijd langer dan 5 jaar	209.953	40,3	251.148	40,8
	520.752	100,0	615.591	100,0
<i>Grote posten: Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:</i>	<i>n.v.t.</i>		<i>n.v.t.</i>	
Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.				

	2022		2021	
	€	%	€	%
<i>Grote posten: Vastrentende beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
- The Bank of New York Corp (LDI Solutions Liquidity fund)	62.143	7,4	57.775	4,9
- The Bank of New York Corp (LDI Solutions funds)	131.839	15,7	265.032	22,5
- Aeam Dutch Mortgage Fund	77.804	9,2	93.142	7,9
- Blackrock Euro Investment Grade Corp Bond Ind Inst	112.398	13,4	113.363	9,6
- SLI Global SICAV European Corp Bond Fund D	0	0,0	24.258	2,1
- Federal Republic Of Germany	26.262	3,1	0	0,0
- Kingdom Of The Netherlands	19.311	2,3	0	0,0
Derivaten				
<i>Verdeling derivaten per soort:</i>				
Rentederivaten	-122.410	100,7	48.188	98,2
Valutaderivaten	863	-0,7	875	1,8
	-121.547	100,0	49.063	100,0
Overige beleggingen				
<i>Overige beleggingen per soort:</i>				
Cash collateral	119.114	96,4	19.078	92,5
Overige	4.488	3,6	1.539	7,5
	123.602	100,0	20.617	100,0
<i>Grote posten: Overige beleggingen (Hedge funds) groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
	<i>n.v.t.</i>		<i>n.v.t.</i>	

Er zijn geen directe beleggingen uitgeleend. Binnen de beleggingsfondsen wordt zeer beperkt uitgeleend.

Er zijn geen beleggingen in F. van Lanschot Bankiers N.V. en de aan haar gelieerde ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico (S10)

Actief beheer risico treedt op wanneer beleggingsmanagers afwijken van de strategisch gedefinieerde benchmarks. Actief beheer risico wordt in beginsel alleen becijferd voor de aandelenportefeuille en wordt gemeten aan de hand van de tracking error en de TER. De tracking error geeft aan in hoeverre de beleggingsrendementen van de daadwerkelijke aandelenportefeuille afwijken van de strategisch gedefinieerde benchmark. TER staat voor total expense ratio en geeft onder meer de kosten weer die de beleggingsmanagers hebben gemaakt voor het voeren van hun (actief) beleid.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 0 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 0 (0,0%).

Diversificatie- en correlatie-effect

Bij de becijfering van het totale vereist eigen vermogen dient gebruikt gemaakt te worden van de wortel formule. Hierdoor is het totale vereist eigen vermogen kleiner dan de optelsom van de afzonderlijke buffers. In de wortel formule wordt namelijk verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen (diversificatie). Wel wordt uitgegaan van een positieve samenhang (correlatie) tussen het renterisico, het aandelen- en vastgoedrisico en het kredietrisico. Per saldo heeft dit een risico-verlagend effect. Bij het pensioenfonds is dit voor de feitelijke beleggingsportefeuille eind 2022 -€ 58.557 en voor de strategische beleggingsportefeuille -€ 59.211.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot heeft de jaarrekening 2022 vastgesteld in de vergadering van 22 juni 2023.

De heer mr. R.J.J. Kragten
Voorzitter

De heer drs. I.M. Maas
Vice voorzitter

De heer mr. R.L. Schikhof

De heer drs. R.P.J. van de Ven RBA

De heer drs. J.J.M. Jacobs MFE

Goedkeuring van de jaarrekening door de Raad van Toezicht

Mevrouw L. Duynstee
Voorzitter

De heer S. Nauta

De heer G. Schreurs

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. Conform hoofdstuk 5 van de ABTN worden de jaarresultaten toegevoegd aan de reserves ter dekking van algemene risico's.

Pensioenregelingen

Het pensioenfonds voert de volgende pensioenregeling uit:

Pensioenregeling 2015

De pensioenregeling 2015 bestond uit een basisregeling (CDC-regeling op basis van middelloon) en afhankelijk van de hoogte van het salaris een excedentregeling (premieregeling).

Sinds 1 januari 2020 vindt er geen opbouw meer plaats bij Pensioenfonds Van Lanschot, maar bij a.s.r.

Er komt geen premie meer binnen, maar de opgebouwde aanspraken worden uitbetaald op het moment dat dit aan de orde is.

Het ouderdomspensioen heeft een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Financiering

De werkgever betaalde vanaf 2015 tot en met 2019 een vaste premie van 20,5% van de totale salarissom (tot de maximale loongrens) aan Pensioenfonds F. van Lanschot. De werknemer droeg hiervan zelf 5% bij van de pensioengrondslag. De vaste premie was zo berekend dat naar verwachting de jaarlijks beoogde pensioenopbouw in de basis- en excedentregeling worden behaald.

Toeslagbeleid

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagbeleid ten aanzien van actieve deelnemers, gepensioneerden en gewezen deelnemers. De toeslagen worden gefinancierd uit de behaalde rendementen van het Pensioenfonds. Het pensioenfonds probeert de opgebouwde aanspraken en pensioenuitkeringen jaarlijks aan te passen aan de stijging van de consumentenprijsindex, alle huishoudens, afgeleid van het CBS. Er is dus geen recht op toeslagen en het is niet zeker in hoeverre in de toekomst toeslagen zullen plaatsvinden.

Het Bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast.

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenen en de lopend pensioenuitkeringen van alle deelnemers verhoogd met 5% omdat de beleidsdekkingsgraad zich einde 2022 boven de grens van 110% bevindt. Uitgangspunt voor de verhoging van de pensioenen is de prijsindex (inflatie). De prijzen zijn in de periode oktober 2021 tot en met september 2022 gestegen met 17,16%.

Het pensioenfonds streeft ernaar om de pensioenen mee te laten groeien met de inflatie. Indexatie is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds is vanaf 2015 wettelijk verplicht om extra financiële buffers aan te houden, waardoor nieuwe regels gelden voor toeslagverlening.

- Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% mag geen toeslag worden verleend.
- Boven 110% kan toeslag worden verleend als er genoeg vermogen beschikbaar is om de te verlenen toeslag naar verwachting ook in de toekomst te kunnen verlenen.

In de praktijk betekent dit dat volledige toeslagverlening bij het pensioenfonds pas mogelijk is bij een beleidsdekkingsgraad vanaf ongeveer 124% (afhankelijk van de rentestand kan deze grens verschuiven).

Door deze strengere regels is het de komende 10-15 jaar waarschijnlijk niet mogelijk is om de pensioenen gedeeltelijk of volledig aan te passen aan de inflatie.

In de afgelopen jaren zijn de volgende toeslagen verleend:

Inactieve deelnemers

Jaar per 1 jan.	Toeslag	Prijs- stijging oktober (CBS)	Vershil
2023	5,00%	17,16%	12,16%
2022	0,37%	2,57%	2,20%
2021	0,00%	0,99%	0,99%
2020	0,00%	1,64%	1,64%
2019	0,69%	1,47%	0,78%
2018	0,25%	1,47%	1,22%
2017	0,00%	0,00%	0,00%
2016	0,10%	0,39%	0,29%
2015	0,50%	0,70%	0,20%
2014	0,00%	0,90%	0,90%
2013	0,00%	2,00%	2,00%
2012	0,00%	2,30%	2,30%
2011	0,00%	1,40%	1,40%
2010	0,00%	0,40%	0,40%
2009	0,00%	2,50%	2,50%
Maximale achterstand			28,98%

Op dit moment is er een maximale achterstand in de toeslagverlening van 28,98% voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers.

Uitvoering

De bevoegdheden van het bestuur zijn vastgesteld in de statuten en in het reglement van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot. bestuursbureau is uitbesteed aan ABB voor Pensioenfonds B.V. te Rosmalen.

De pensioenadministratie van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot is opgedragen aan AZL N.V. te Heerlen.

De beleggingsadministratie is opgedragen aan The Bank of New York Mellon SA te Amsterdam. Het vermogensbeheer wordt uitgevoerd door Kempen Capital Management N.V. te Amsterdam voor de uitkeringstoezegging en door NN IP B.V. te Amsterdam voor de premietoezegging.

De controle van de jaarrekening is uitgevoerd door KPMG Accountants N.V. te Utrecht. De verantwoordelijkheid voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen berust bij het pensioenfonds.

De controle van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgevoerd door Triple A Risk Finance Certification te Amsterdam.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot te 's-Hertogenbosch is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 7.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 350.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het

wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 22 juni 2023

drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot per 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot ('de Stichting' of 'het fonds') te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2022;
- 2 de staat van baten en lasten over 2022;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2022; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 7,0 miljoen
- 0,8% van het pensioenvermogen

Risico's gerelateerd aan fraude & Noclar en continuïteit

- Risico's gerelateerd aan fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (Noclar): verondersteld risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd
- Risico's gerelateerd aan continuïteit: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Oordeel

Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 7,0 miljoen (2021: EUR 9,0 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2022 (0,8%). De materialiteit voor de jaarrekening in 2022 is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar als gevolg van de daling van het pensioenvermogen gedurende 2022. Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 350 duizend rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan The Bank of New York Mellon SA/NV. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door The Bank of New York Mellon SA/NV en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van The Bank of New York Mellon SA/NV. en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2022 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan The Bank of New York Mellon SA/NV en AZL N.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van de pensioenuitkeringen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie en pensioenuitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In de paragraaf 'compliance' zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Ontwikkelingen pensioenfonds' en in het hoofdstuk 'Beleid pensioenfonds' van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en de bedrijfsomgeving, en hebben wij de opzet en de implementatie beoordeeld en, waar van toepassing, de effectieve werking getoetst van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Dit betreft tevens de interne

beheersmaatregelen die aanwezig zijn bij de externe dienstverleners van de Stichting (zie paragraaf 'Reikwijdte van de controle').

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en de raad van toezicht. Wij hebben onder meer de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- inzicht verkrijgen in hoe de Stichting het gebruik van informatietechnologie (IT) beheerst en de invloed daarvan op de jaarrekening;
- evaluatie van nevenfuncties van bestuursleden, met speciale aandacht voor procedures en governance met betrekking tot mogelijke belangenconflicten;
- evaluatie van correspondentie met regelgevende en toezichthoudende instanties (inclusief DNB en AFM).

Daarnaast hebben wij werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de wet- en regelgeving die op de Stichting van toepassing is. Wij hebben de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Wij hebben de risicofactoren voor fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving geëvalueerd om na te gaan of deze factoren duiden op een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (directe beleggingsopbrengsten en indirecte beleggingsopbrengsten) als niet relevant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle, inclusief de relevante veronderstelde risico's vastgelegd in de controlestandaarden. Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te

mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.

- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals het aansluiten van (willekeurig) geselecteerde afkopen van pensioenrechten op onderliggende brondocumenten.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving heeft niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur en aan de raad van toezicht.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: 'de beleggingen') vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen bedragen circa 99% van het balanstotaal. De beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). Uit noot 1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen van de Stichting voor circa 82% is gebaseerd op marktnoteringen, voor minder dan 1% op netto contante waarde-berekeningen en voor ongeveer 18% op andere geschikte waarderingmethoden. De waardering van de beleggingen is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen gebaseerd op marktnoteringen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen. Dit geldt ook voor de beleggingen die in het overzicht 'Methodiek bepaling marktwaarde' zoals opgenomen in noot 1 zijn gepresenteerd onder niveau 3 en deels voor de beleggingen die zijn gepresenteerd onder niveau 4.

Voor zover wij de waardering niet rechtstreeks via onze waarderingsspecialist hebben gecontroleerd, hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op andere geschikte waarderingmethoden getoetst aan de hand van (door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde) jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderinggrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 1 van de toelichting geëvalueerd.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (hierna: 'de voorziening pensioenverplichtingen') is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het

eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In de risicoparaaf is de gevoeligheid van de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur, onder toezicht van de raad van toezicht, verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet-naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten

transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaet zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 22 juni 2023

KPMG Accountants N.V.

W. Kevelam RA

Bijlagen

1. Personalialia per 31 december 2022

Bestuur

		<i>Einde lopende benoemingstermijn:</i>	
Benoemd door het bestuur van het pensioenfonds:			
De heer mr. R.J.J. Kragten (06-05-1957)	voorzitter	08-2024	1e termijn
Benoemd namens de werkgever:			
De heer drs. I.M. Maas (14-06-1977)	vicevoorzitter	12-2023	1e termijn
Benoemd namens de deelnemers:			
De heer mr. R.L. Schikhof (20-11-1965)		07-2023	1e termijn
De heer drs. R.P.J. van de Ven RBA (24-02-1962)		11-2023	2e termijn
Benoemd namens pensioengerechtigden:			
De heer drs. J.J.M. Jacobs MFE (23-09-1959)		08-2024	2e termijn

Dagelijks Bestuur

De heer mr. R.J.J. Kragten
De heer drs. I.M. Maas

Beleggingscommissie

De heer mr. R.L. Schikhof	voorzitter		
De heer drs. R.P.J. van de Ven RBA			
De heer drs. J.C. Schlukebir (28-02-1968)	onafhankelijk lid	10-2025	3e termijn
De heer drs. M. Roest (25-11-1966)	onafhankelijk lid	07-2024	1e termijn

Communicatiecommissie

De heer drs. I.M. Maas	voorzitter		
Mevrouw mr. M. de Mol van Otterloo (29-8-1989)		02-2024	2e termijn
Mevrouw drs. C.S.W. Wijdeven (13-04-1977)		06-2024	3e termijn

Risicomanagementcommissie

De heer drs. J.J.M. Jacobs MFE De heer drs. M.G. Benders (29-08-1974)	voorzitter	11-2023	3e termijn
--	------------	---------	------------

Sleutelfunctiehouder

Actuariaal	Dhr. Heesterbeek
Risicobeheer	Dhr. Jacobs
Interne audit	Dhr. Langelaan

Verantwoordingsorgaan

Benoemd namens de werkgever: mevrouw T. Holtland 09-02-1989)		01-2024	1e termijn
Benoemd namens de werknemers: De heer drs. J. Vreugdenhil RBA (02-01-1968)	voorzitter	07-2023	3e termijn
De heer drs. T. Cremers (13-07-1981)		07-2023	1e termijn
Benoemd namens pensioengerechtigden: Mevrouw drs. C. Wisselink- van Beurden AAG (24-02-1968)	secretaris	07-2024	1e termijn

Raad van toezicht

Mevrouw L. Duynstee (04-07-1962)	voorzitter	07-2024	2e termijn
De heer S. Nauta (18-08-1963)		07-2025	2e termijn
De heer G. Schreurs (28-11-1976)		08-2023	1e termijn

Risicomanager

De heer B. Hulshof	Algemeen Bestuursbureau voor pensioenfondsen (ABB)
--------------------	--

Organisatie

Bestuursbureau	Algemeen Bestuursbureau voor pensioenfondsen (ABB)
Ondersteuning vermogensbeheer	AssetCare B.V.
Ondersteuning IT	Argis IT Consultants LLP
Pensioenuitvoeringsorganisatie	AZL N.V.
Adviserend Actuaris	Sprenkels
Fiduciair Manager	Van Lanschot Kempen Investment Management N.V.
Vermogensadministrateur	BNY Mellon
Custodian	BNY Mellon
Certificerend accountant	KPMG Accountants N.V.
Certificerend actuaris	Triple A

2. Overzicht nevenfuncties bestuursleden ultimo 2022

De heer R.J.J. Kragten	Bestuur, voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> – Associe VC Holland – Via VC Holland: lid visitatiecommissie bij de pensioenfondsen NEG, BAT, Pepsico, Mercer, Deutsche Bank, Hagee en AT&T. – Bestuursvoorzitter van de coöperatieve vereniging Energie van Rotterdam
Dhr. drs. I.M. Maas	Bestuur, vicevoorzitter, voorzitter communicatiecommissie	<ul style="list-style-type: none"> – In dienst bij Van Lanschot Kempen
Dhr. mr. R.L. Schikhof	Bestuurslid, voorzitter beleggingscommissie	<ul style="list-style-type: none"> – Voorzitter Pensioenfonds Flexsecurity – Lid BO Pensioenkring Randstad Groep, Stichting Het Nederlandse Pensioenfonds – Docent pensioenopleidingen SPO – Secretaris Stichting West Coast Challenge
Dhr. Drs. R.P.J. van de Ven RBA	Bestuurslid, lid beleggingscommissie	<ul style="list-style-type: none"> – In dienst Van Lanschot Kempen – Penningmeester Stichting Kasteelconcerten Heeswijk – Raad van Toezicht Stichting Willem Twee Podiumkunsten – Penningmeester Stichting EcoPositief – Penningmeester TV RDG
De heer drs. J.J.M. Jacobs MFE	Bestuurslid, voorzitter risicomanagementcommissie, SFH risk	<ul style="list-style-type: none"> – Senior credit risk manager De Volksbank – Voorzitter VO PF SNS Reaal

3. Risicohouding pensioenfonds

In de Pensioenwet 2015 (artikel 102a) en in het Financieel Toetsingskader (artikel 1a) is vastgelegd dat het bestuur van een pensioenfonds in overleg met de overige organen van het pensioenfonds zorgdraagt voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding van het pensioenfonds.

De organen van het pensioenfonds gebruiken deze doelstellingen en uitgangspunten bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering en het toezicht binnen het pensioenfonds. Het bestuur streeft er hierbij naar om van de deelnemersvertegenwoordigers zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de risicohouding, die van toepassing is op het bij het pensioenfonds opgebouwd pensioen.

De risicohouding vormt de basis voor:

- Het vaststellen van het beleid door het bestuur.
- De verantwoording achteraf van het bestuur over het gevoerde beleid.

In verband met het feit dat het pensioenfonds per 1 januari 2020 een gesloten fonds is geworden, is in februari 2020 met een delegatie bestaande uit vertegenwoordigers van de werknemers, gepensioneerden, het bestuur, het verantwoordingsorgaan en externe commissieleden van het pensioenfonds bijeengekomen, om te spreken over het risicodraagvlak van de deelnemers en de risicotolerantie in relatie tot het pensioen, dat is opgebouwd in de basisregeling van het pensioenfonds (DB-pensioen).

Deze inventarisatie van het risicodraagvlak en de risicotolerantie is input geweest voor de ALM-studie 2020. Bij de beoordeling van de resultaten van de ALM studie 2020 zijn de uitkomsten van de inventarisatie meegenomen door het bestuur. De ALM studie 2020 heeft geleid tot de vaststelling van een aangepast strategisch beleggingsbeleid.

De risicohouding zoals die ten grondslag ligt aan het strategische beleggingsbeleid is weergegeven in de gekwantificeerde vastlegging, die bestaat uit:

- De korte termijn risicohouding die is omschreven als de grens van het vereist eigen vermogen met de daarbij behorende bandbreedte;

- De lange termijn risicohouding die is vastgelegd in de ondergrenzen voor uitkomsten van de haalbaarheidstoets.

De risicohouding wordt ten minste eenmaal per vijf jaar door het bestuur geëvalueerd.

Kwalitatieve risicohouding

Het bestuur van het pensioenfonds heeft een risicobewuste houding. Het pensioenfonds streeft ernaar om de nominale aanspraken waardevast na te komen. Inflatie holt de waarde van de nominale uitkeringen uit en gezien het lange termijn karakter van pensioenen is het belangrijk dat de koopkracht van het pensioen door middel van toeslagverlening zo veel mogelijk behouden blijft. Het nemen van beleggingsrisico is een voorwaarde om het streven naar koopkrachtbehoud te realiseren, ook indien dit met zich meebrengt dat de nominale aanspraken op enig moment niet geheel na kunnen worden gekomen.

De mate van risicoacceptatie van het bestuur is onder andere gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

- Het pensioenfonds is een gesloten fonds. Er vindt geen premiebetaling plaats, waardoor er geen premiestuur meer aanwezig is. Dit vermindert de mogelijkheden om de financiële positie van het pensioenfonds op andere wijzen te sturen dan door middel van het beleggingsbeleid.
- Het totaal opgebouwde pensioen vormt na pensionering de belangrijkste bron van inkomen voor deelnemers van het pensioenfonds. Het belang van het Van Lanschot pensioen in het totale pensioeninkomen is afhankelijk van de leeftijd per 31 december 2019, de diensttijd bij Van Lanschot tot 31 december 2019 en het inkomen van de deelnemer.
- Kortingen op de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane uitkeringen dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden.
- Het pensioenfonds streeft naar een waardevast pensioen:
 - Het pensioenfonds hanteert daarom een dekkingsgraadafhankelijke indexatiestafel als leidraad voor toeslagverlening. De toeslagverlening, die volgt uit deze stafel, komt

overeen met de wettelijk maximale toegestane toeslagverlening, gegeven de dekkingsgraad.

- Een afgewogen balans tussen te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement is noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de pensioenambitie. Bij het nastreven van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico te nemen met als oogmerk een beleggingsrendement dat hoger is dan de risicovrije marktrente.

Uit de risico-inventarisatie 2020 onder deelnemersvertegenwoordigers is het volgende gebleken:

- Bij afwegingen tussen rendement en risico wordt beperkt meer naar risico gekeken dan naar rendement. De jongere deelnemersvertegenwoordigers zijn daarbij wat meer risicotolerant dan de oudere deelnemersvertegenwoordigers.
- Voor oudere deelnemersvertegenwoordigers wegen kortingen het zwaarst. Deelnemersvertegenwoordigers accepteren beperkte kortingen. Oudere deelnemersvertegenwoordigers hebben hierbij aangegeven in slechte economische omstandigheden een jaarlijkse korting van circa 0,5% te accepteren, met een langjarige totale korting van circa 3,5%. Jongere deelnemersvertegenwoordigers hebben aangegeven in deze situatie een jaarlijkse korting van circa 2,5% te accepteren, met een langjarige totale korting van circa 9%.
- Voor jongere deelnemersvertegenwoordigers weegt de mate van toeslagverlening het zwaarst. Het pensioenfonds zou moeten streven naar zoveel mogelijk koopkrachtbehoud (prijnsinflatie). Daarbij bestaat bij jongere deelnemersvertegenwoordigers de wens om ten minste 60% van prijsinflatie, gemeten over 15 jaar, te ontvangen.
- De wens bestaat om te voorkomen dat de dekkingsgraad te veel daalt.
- Bij een lagere startdekkingsgraad zou het risico gelijk moeten blijven of verlaagd moeten worden.

De risicobereidheid kan worden beïnvloed door de actuele financiële positie van het pensioenfonds. Periodiek wordt beoordeeld of de ambitie van het pensioenfonds nog haalbaar is, gegeven de financiële positie. Bij de keuze

voor bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld, maar worden ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling in de afweging betrokken. De ambitie dient in de meeste scenario's te kunnen worden behaald.

Het pensioenfonds realiseert zich dat gegeven de financiële positie per 30 september 2020 op korte en middellange termijn naar verwachting geen of een beperkte toeslag zal kunnen worden toegekend.

Als de financiële situatie van het pensioenfonds substantieel verbetert, wordt bij voorkeur minder risico genomen omdat de ambitie dan in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico.

Kwantitatieve risicohouding

De risicohouding wordt geconcretiseerd door de vaststelling van bandbreedtes en risicogrenzen (het Vereist Eigen Vermogen, de grenzen van de haalbaarheidstoets en eigen risicorestricties). Bij een overschrijding vindt een beleidsdiscussie plaats. Dit maakt het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager mag zijn dan eerder werd bepaald of hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Bij overschrijding van risicogrenzen zal geen automatische aanpassing van beleid plaatsvinden, maar een kwalitatieve discussie, rekening houdend met de situatie en inzichten van dat moment.

Het bestuur heeft de volgende risicohouding (lange termijn) vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat:

Ondergrens 1: Vanuit de situatie waarbij dekkingsgraad gelijk is aan Vereist Eigen Vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat ten minste gelijk te zijn aan 90%.

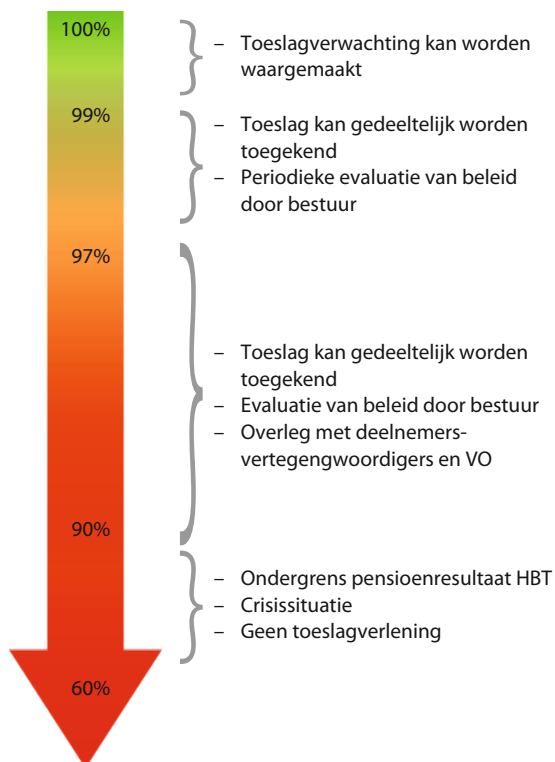
Ondergrens 2: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat ten minste gelijk te zijn aan 90%.

Ondergrens 3: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een "slechtweerscenario" (lees: 5e percentiel) 35% te bedragen

Het bestuur hanteert in aanvulling op de ondergrenzen de volgende communicatiestaffel:

Pensioenresultaat

Pensioenresultaat

Bij de vaststelling van de ondergrenzen is rekening gehouden met de situatie per eind september 2020 en de voorgeschreven scenarioset zoals die door DNB gepubliceerd is voor Q4-2020. Indien op enig moment in de tijd sprake is van een significant andere situatie of een significante andere voorgeschreven scenarioset kan dit reden zijn om de ondergrenzen te herijken.

Het bestuur heeft de volgende risicohouding (korte termijn) vastgesteld met betrekking tot het Vereist Eigen Vermogen: Het Vereist Eigen Vermogen van het pensioenfonds mag niet lager zijn dan 11% en niet hoger dan 19%, met een streefniveau van 15%.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500DR17T92E47YT02

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja
 Nee

☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: <ul style="list-style-type: none"> ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie 	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van <ul style="list-style-type: none"> ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het pensioenfonds promoot ecologische en sociale kenmerken via het MVB-beleid, maar heeft zich niet gecommitteerd aan een duurzame beleggingsdoelstelling volgens Regulation (EU) 2019/2088 (SFDR). Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen binnen de brede context van het MVB specifieke aandacht te geven aan de thema's controversiële wapens, mensenrechten en arbeidsomstandigheden, tabak en klimaat en praktijken van goed bestuur.

Het pensioenfonds hanteert duurzaamheidsindicatoren per MVB-thema om te beoordelen of de ecologische en sociale kenmerken in lijn met het MVB-beleid zijn gerealiseerd. De indicatoren zijn weergegeven in de volgende sectie. Voor de realisatie van de ecologische kenmerken kijkt het pensioenfonds op dit moment naar de omzet behaald uit de extractie van en energieopwekking uit thermische kolen en extractie van overige fossiele brandstoffen. Voor de realisatie van de sociale kenmerken kijkt het pensioenfonds naar het aantal ondernemingen dat niet handelt naar onderschreven internationale standaarden zoals UNGC en OESO. In beide gevallen is er beperkte blootstelling en voldoet dit financiële product aan het promoten van ecologische en sociale kenmerken. Om de overige indicatoren te beoordelen is informatie over het voorgaande jaar gewenst. Dit is het geval vanaf de volgende periodieke rapportage (over 2023).

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	% Dekking
Scope 1-BKG-emissies	tCO2e	23.488,70	42%
Scope 2-BKG-emissies	tCO2e	8.656,95	42%
Scope 3-BKG-emissies	tCO2e	203.755,43	42%
Totale BKG-emissies (Scope 1,2,3)	tCO2e	235.302,70	42%
Koolstofvoetafdruk	tCO2e per miljoen EUR van belegging	256,41	42%
BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde tCO2e per miljoen EUR omzet	739,28	45%
Aandeel beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel beleggingen	2%	47%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Aandeel beleggingen	77%	41%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code B	GWh per miljoen EUR omzet	2,23	36%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code C	GWh per miljoen EUR omzet	0,93	36%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code D	GWh per miljoen EUR omzet	3,11	36%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code E	GWh per miljoen EUR omzet	1,31	36%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code H	GWh per miljoen EUR omzet	0,50	36%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel beleggingen	19%	46%
Sociale indicatoren	Parameter	2022	% Dekking
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde	1%	47%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel beleggingen	0%	47%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	% Dekking
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel beleggingen	23%	47%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	31%	46%

Betrokkenheid	Parameter	2022	% Dekking
Entertainment voor volwassenen	Aandeel beleggingen	0%	1%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel beleggingen	1%	41%
Alcohol	Aandeel beleggingen	0%	3%
Controversiële wapens	Aandeel beleggingen	0%	0%
Conventionele wapens	Aandeel beleggingen	0%	1%
Gokken	Aandeel beleggingen	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel beleggingen	1%	3%
Thermische kolen	Aandeel beleggingen	0%	41%
Tabak	Aandeel beleggingen	0%	0%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel beleggingen	0%	41%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**
Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.
- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen**
Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
N.v.t	N.v.t

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- Ja
 Nee

Het pensioenfonds heeft rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. In het MVB-beleid zijn specifieke factoren, tolerantiegrenzen en beheersingsmaatregelen gedefinieerd. De belangrijkste ongunstige duurzaamheidsfactoren voor het pensioenfonds zijn opgenomen in de eerder besproken tabel met duurzaamheidsindicatoren.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	Activa
Germany	Overige	Duitsland	2%
Netherlands	Overige	Nederland	2%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	1%
Microsoft Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1%
France	Overige	Frankrijk	1%
Tesla, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	1%
Belgium	Overige	België	1%
Austria	Overige	Oostenrijk	1%
Sumitomo Mitsui Banking Corp. (Brussels Branch)	Overige	België	1%
Finland	Overige	Finland	1%
NVIDIA Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1%
Svenska Handelsbanken AB (publ)	Financiële dienstverlening	Zweden	1%
Barclays Bank PLC	Overige	Verenigd Koninkrijk	1%
Taiwan Semiconductor Manufacturing Company Limited	Informatie- technologie	Taiwan	1%
AbbVie Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	0%

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggings- beslissingen op duurzaamheids- factoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeids- omstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

De lijst bevat de beleggingen die het **grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2022 t/m 31 december 2022.

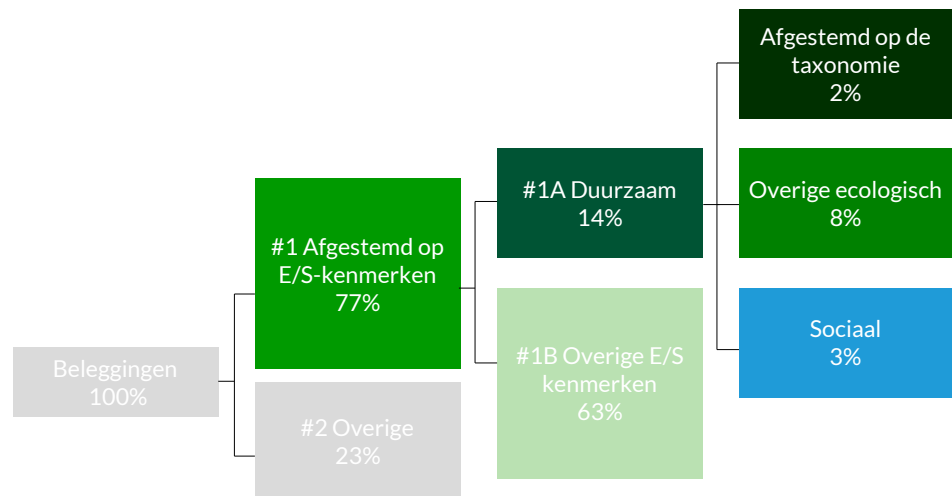
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd vandaag zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot. Deze E/S kenmerken zijn vastgelegd in het MVB-beleid van het pensioenfonds. Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten daarbij voldoen aan praktijken van goed bestuur.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals liquiditeiten, beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG Controversies en (illiquide) beleggingen waarvan de identificatie en/of toetsing aan de E/S kenmerken (momenteel) niet mogelijk is.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria van SFDR wetgeving: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstelling, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel afgestemd zijn op #1 E/S kenmerken.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de EU taxonomie. Deze vereisten zijn strikter dan voor SFDR. **Overige ecologisch** en **sociaal** omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	77 %	14 %	63 %	2 %	8 %	3 %	23 %
Communicatiediensten	3 %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Duurzame consumptiegoederen	3 %	1 %	2 %	1 %	0 %	0 %	0 %
Niet-duurzame consumptiegoederen	2 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Energie	1 %	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Financiële dienstverlening	9 %	0 %	8 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Gezondheidszorg	5 %	4 %	1 %	0 %	2 %	2 %	0 %
Industrie	3 %	0 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Informatietechnologie	6 %	2 %	4 %	1 %	2 %	0 %	0 %
Basisindustrie	1 %	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Vastgoed	3 %	1 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Overige	41 %	3 %	37 %	0 %	3 %	0 %	23 %
Nutsvoorzieningen	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

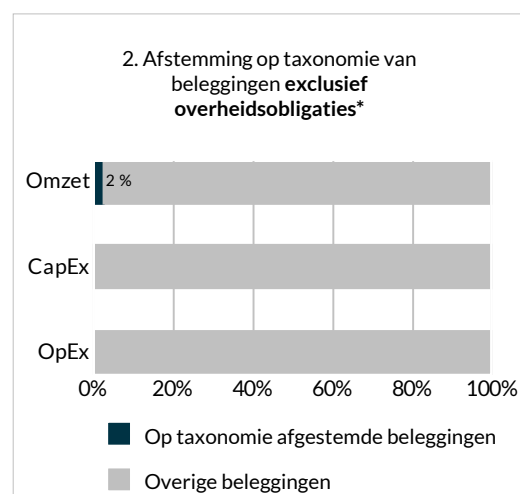
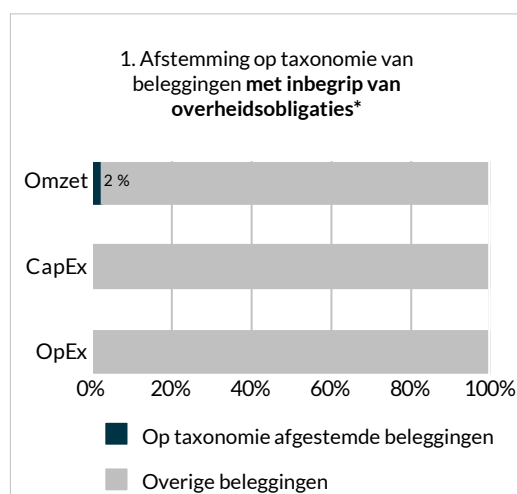
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie*, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.

*Voor deze grafieken omvatten "overheidsobligaties" alle blootstellingen aan overheidsschulden

● Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Informatie over het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten is op dit moment niet beschikbaar. We zijn in gesprek met onze dataleverancier over de kwaliteit en beschikbaarheid. De verwachting is dat de informatie beschikbaar is in de volgende periodieke rapportage (over 2023).

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

Niet van toepassing.

Wat was het minimumaandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen

Het promoten van E/S kenmerken zoals vastgelegd in het MVB-beleid wordt gewaarborgd in het beleggingsproces. Dit is integraal onderdeel van het manager selectieproces, de monitoring en de verantwoording. Onder "Overige" vallen beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en (illiquide) beleggingen waarvan de identificatie en/of toetsing aan de E/S kenmerken (voorlopig) niet mogelijk is. Liquiditeiten lenen zich in principe niet om ecologische en sociale kenmerken te promoten. In het geval van liquiditeiten zijn wel ecologische en sociale minimumwaarborgen geïntegreerd door uitsluitingen. Alle beleggingen van het pensioenfonds moeten voldoen aan het MVB-beleid.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO₂-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO₂-intensieve sectoren weergegeven.
- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Platform Living Wage Financials.
- Stemmen: via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2022.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2022 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.